Fondazione Diabete To
Museo del Diabete
Libri Antichi
18

MUSEO DEL DIABETE
della Associazione
KAREN BRUNI BÖCHER
Via Beaumont 72 - Tel. 011/4477127
10138 TORINO

B291

SEBAST. PISSINII

Lucenſis Medici atq; Patritij

DE DIABETE

DISSERTATIO

In qua eius natura accuratè deſcribitur, & plurima tàm ad eiuſdem cognitionem, quàm curationem ſpectantia, nondum ſatis animaduerſa diſcutiuntur.

ACCESSIT EIVSDEM EPISTOLA

DE CORDIS POLYPO

Ad Carolum Andrianum Med. ac Phil. præſtan.^{mum}

EM.^{MO} ac R.^{MO} PRINCIPI

MARCO ANTONIO

FRANCIOTTO

S. R. E. CARD. AMPLISS.

EX LIBRIS IANUARII DE ROSA D.

MEDIOLANI,

Apud Impreſſores Archiepiſcopales. M. DC. LIV.

Ad inſtantiam & ſumptus hæred. Io: Baptiſtæ Bidelli.

EM.MO ac R.MO PRINCIPI

MARCO ANTONIO FRANCIOTTO

S. R. E. CARD. AMPLISS.

EXoriente ſole, non roſæ tantùm, ac lilia, quæ floræ placent, pulchritudinis ſuæ venuſtatem aperire ſolent; ſed & plantulæ, quibus natura flores inuidit, quaſi ſolem ſalutaturæ aſſurgunt, foliola explicant; & cum cęleſtis veneranda syderis

ris facies illas aſpexerit, aſpici, & contrectari gaudent, ac geſtiunt. Hæc, quā modò Eminentiæ Tuæ MARCE ANTONI Card. Ampliſsime offero, quòd florum ornatu careat, & in horto noſtro literario ſitu victa, ac quaſi ſqualore confecta diù iacuerit; non ideò prorſus contemni debebit. Nàm ab vrtica, & vepribus, ſub quibus illa ſuffocabatur; quantùm quidem per me fieri potuit vindicata, & nominis tui ſplendore potiſſimùm decorata; iuri ſuo, vt ſpero, reſtituta videri poterit. Et verò quis non fortunatum, ac fœlici ſub ſydere natum exiſtimabit, quicquid ſub clariſſimi nominis tui protectione natum, vel commendatum fuerit? Ea eſt tuarum Virtutum celebritas, ea morum ſuauitas, ea vitæ integritas, ac ſanctimonia, vt omnium oculos in ſe iurè conuerterint; & ab eximia luce non parùm ſplendoris,

quæ-

quæcunque Eminentiæ Tuæ proxima fiunt indubitanter accipiant . Calamum vlteriùs iturum cohibeo; ne cum dixerim, quæcunque citrà adulationis ſuſpicionem à me dici poſſent, parum tamen dixiſſe videar. Hoc autem leue grati animi argumentum Eminentiæ Tuæ dicare mihi placuit; non vt grates referrem pro innumeris beneficijs in me collatis & ab Eminentia Tua , & à Nicolao heù quondam fratre, Viro integerrimo, *& cuius vera* , Plinij verbis appoſitiſſimè vtar , *& incomparabilis inuicti animi ſublimitas*, nemini non nota refulſit ; ſed vt obſeruantiæ meæ ergà Illuſtriſſimam familiam tuam teſtimonium aliquod etiam ad poſteros tranſmitterem; Opto interim Eminentiæ Tuæ fęlices illos dies , quos boni omnes eidem optant ; in quibus Illuſtres, ac Vniuerſo Chriſtiano Orbi proficuos fructus afferre valeas , & hono-

res, ac dignitates, quas non ſemel ab alijs Nobiliſſima tua Familia accepit, aliquandò alijs diſpenſare diſcat.

Lucæ Cal. Maij M. DC. LIV.

Eminentiæ Tuæ

Addictiſs. & obſequentiſs. Seruus

Sebaſtianus Piſsinius.

PHI-

PHILOTIMVS DIDASCALICVS

Med. atq; Phil. D.

AD LECTOREM

NVlla Diabetis diram compeſcere viſa eſt
Vnda ſitim, effuſo, dum fluit vnda ſale;
Attamen hic videas latices dulceſcere ſalſos
Arte noua, & rabidam longiùs ire ſitim.
Longiùs ire iubet PISSINIVS; At noua fortè
Ex dulci eloquio, te premet indè ſitis;
Sed bibe, ne dubites, ſitientes namq; iuuabis,
Explebiſq; tuam, lector Amice, ſitim.

PETRI ANGELI MAGRINII

Lucenſis Patritij.

Anagrammatiſmi

SEBASTIANVS PISSINIVS

PIVS, ABSTINENS, A VITIIS,
SIBI, SVIS, NATVS SAPIENS,
IS SANVS IPSIS SVBVENIT
SANIS, SIVE PATIENTIBVS.

SCI-

SCIPIONIS BENDINELII

Lucenſis Medici, ac Phil. præſtan.

DECASTICON.

Viuit iò genus humanum, ſtetit æthere nimbus,
Deucalion merſum gurgite reſtituit.
Sed terram ſuper inſtar aquæ dilabimur omnes,
Et ſæpè in latices vita liquata fluit.
Plaudite gens hominum, valet æger; reſtitit Vnda,
PISSINI virtus præcauet illuuiem.
Quò valuiſſe magis præſtat, quàm viuere, frontē
Hoc magè PISSINI Ciuica ſerta decent.
Immò huic tot dentur vitæ, quot præripit Orco,
Naufraget HISq; vacans, cymba Charontis AQVIS.

De

De Perill.ri ac Excell.mo Dño SEBASTIANO PISSINIO
Phil: & Med: Primario Patritio Lucenſi.

ANAGRAMMATA

SEBASTIANVS PISSINIVS LVCENSIS
SVB ISTIS ANNIS SENSVS ÆSCVLAPII.

SEBASTIANVS PISSINIVS LVC.
IS CIVIBVS SPES VNA SALVTIS.

SEBASTIANVS PISSINIVS
SAPIENS INTVS ABYSSVS

SOLIS SVBDVCTVM POST IGNEM INCÆPIT AB ARCE
BACCARI MACIES MVNDO, SIMVL AC FEBRIS ATRA
SEMOTVM. PRIVS ET LÆTHVM LACHRYMABILE VENIT
IAPETIDIS SCELVS, INDE VIRVM ESSET VITA PEREMPTA
NI INSTITVISSET OPES SISTENS TVNC FVNERA PHÆBVS
PLAVSIT APPOLLINEO NATVRA REDEMPTA LABORI.
SED IAM NOSTRA CADENS CREBRIS LANGVORIBVS ÆTAS
INGEMVIT SACRA FANA EPIDAVRI, CVM CITO NVMEN
IMMISSVM ASCLEPII SCRVTĀS SVB PECTORE SENSVS
LVCÆ ANNIS ISTIS, QVOD SERVANS CORPORA LVCTV
COCYTI, PVPPIM FALLIT VACVAM IN STYGIS AMNE
NECTANTVR QVERCVS, CANAT ÆQVIS LAVDIBVS ORBIS
ISTE EST CERTA ETENIM SPES CIVIBVS VNA SALVTIS

Eiuſdem.

ELOGIVM

En
Æſclepij Soboles, Sapientum Coriphæus, Medicorum Archiater
SEBASTIANVS PISSINIVS,
Lucenſis Patritius, Med. & Phil. Doctor.
Vir Encyclopędia ornatus
Ingenio, genere, moribus
Præclarus, Egregius, ingenuus;
Ætatis ſuæ
Annum agens tertium ſupra ſeptuageſimum,
Artis verò
Vltra quinquageſimum.
Hic
A quocumque ſuſpiciatur mortali
Ab omni celebretur Æuo;
Semper enim in omnibus
Cordatus & Idem
Semperq;
Poſteritatis magis, quam proprij ſ proſpiciens commodis
Auream, quam DE CORDIS PALPITATIONE elucubrationem
Concinnè exarauit,
Iamdudùm
In Gloriæ aream ad Immortalitatis Aram
Protulit contulit;
Et quia ſe Delphica Stirpe ſatum recordatus
Genio indulgens
Ac genuinæ Vrbis, & Orbis incolumitati conſulens,
Hodie iterùm
DE DIABETE
Facundam Diſſertationem, gemmeoq; ſale fæcundam
DEQ; CORDIS POLYPO
Epiſtolam tam nouitate, quàm eruditione admirandam,
Inſubribus conſignat Typis.
Huic igitur
Literario Apollini
Sapientiæ Cultori
Gentium Conſeruatori
Vates vnanimes, ac Ciues
Debitos perſoluant Plauſus, Pæana concinant tergemina tum.

Ac

Ac omnes certatim Terrigenæ
Ex ſacra Lauru, triumphaliq; Quercu
Serta adornent;
Eximium enim ſuæ Virtutis facinus
Hoſce tantos iamdiù promeruit Honores,
Dum
Libitina in peſtilenti tempeſtate bacchante
Lætus exturbans, exterminans lethum,
Non tantùm
Suæ Reipublicæ tutandæ ergo,
Quàm
Seruandæ ac Æternitati ſacrandæ
Imminenti cladi Fatali exitio
Prudentia pluſquam ſenili, mira doctrina, ac improbo labore
Aſsiduò
Conſuluit, & præfuit;
Numquam ſibi impar, dum Atlanti par
Tantæ molis Prouinciam tot malis obrutam
Fœliciter ac faciliter
Suſtinuit.
Quid plura?
Excerptas ſupprimat calamus ex calamitatibus laudes.
Encomia reticeantur omnia.
Hoc vnum ſatis
Quod
Nomine & omine
SEBASTIANVS PISSINIVS
Nec melius, nec magis appoſitè poſsit exprimi
Quàm
SIBI, SVIS NATVS SAPIENS.

Ità
Δόξῃ τῇ διδασκαλικῇ σφόδρα συνηδόμενος
Carolus Andrianus
P. P. P.
M. D. C. L I V.

Ad PerIlluſtrem & Adm. Reuer. Dominum Iacobum Philippum Butium Reuiſorem &c. vt videat, & referat &c.

Fr. Petrus Hyacinthus Donnellius Inquiſitor Mediolani &c.

SEbaſtiani Piſinij Medici eruditiſſimi diſſertationem de Diabete, & Epiſtolam de cordis Polypo ad me tranſmiſſas vidi, cumque nil contineant, quod vel religioni vel bonis moribus repugnet, ſed tantùm demonſtrent prædictorum morborum cognitionem, ac curationem, vt publicæ ſaluti conſulatur; ideo eoſdem imprimendi facultas concedi poteſt à Paternitate Veſtra Reuerendiſs., quam Deus O. M. pro catholicæ Reipublicæ bono diù ſeruet incolumem.

Ego Iacobus Philippus Butius Doctor Collegij Ambroſiani, & Sancti Officij Reuiſor ac Interpres.

Imprimatur.

Fr. Petrus Hyacinthus Donnellius Magiſter Inquiſitor Mediolani.

Io. Paulus Mazuchellus pro Illuſtriſs. & Reuerendiſs. D. D. Archiepiſcopo.

Comes Maioragius pro Excellentiſs. Senatu.

SE-

SEBAST. PISSINII

Lucenſis Med. atq; Phil.

DE DIABETE DISSERTATIO.

DIABETIS Naturam, eiuſq; cauſas exploranti mihi, ac tàm veterum, quàm nouiſſimè ſcribentium ſententias excutienti, non pauca ſe ſe mihi obuiam fecerunt, quæ mentem dubiam reddere, ac iudicium relinquere ſuſpenſum valuerunt; Adeò varia, atq; inconſtantia de illius natura, deque cauſis, ab vtriſque tradita ſunt. Rara quidem affectio, ſi Galeno, ac pleriſque poſt illum ſcribentibus fides haberi debeat. Bis tantùm à ſe viſam ille refert, oculatus teſtis, &

minima quæque artis per totius vitæ curriculum, diligenter rimari aſſuetus. At contrà non deſunt, qui haud infrequenter eandem ſe præ manibus habuiſſe, quin & curaſſe conſtanter affirmant, vt iam dubitare, iurè liceat, vel non raram eſſe Diabeticam affectionem, vel quam Diabeticam eſſe nonnulli ſunt arbitrati, non eſſe Diabeticam. An verò affectionum ſimilitudo ſcribentium aliquos deceperit, an potiùs noua quæpiam Cœli conſtitutio, vel victus ratio id noſtris temporibus frequentius excitauerit, quod vtique rariùs ſuperioribus accidiſſe viſum eſt, is opportunè decernere poterit, qui, quæ mox ſubiungere animus eſt, accuratè prius perpendere voluerit. Eſt verò Diabetes crudioris vrinæ cita, copioſaq; excretio, non mutata prorſus abſumptæ potionis qualitate, cum ingenti, atque intoleranda ſiti, quæ aliàs diuturno tempore, aliàs breui, vt videbimus, ſic affectos tabeſacere, atque iugulare ſolet; Verùm cùm crudioris vrinæ cita, copioſaque excretio interdum & ſanis, & ægrotantibus ſuperueniat, nulla ſiti, nedùm inexhauſta accedente, ne ingentis mali ſubrepere initium quis ſuſpicetur, atque ob id, de ſe, ſuaque valetudine deſperare incipiat, non ab re exiſtimaui nonnullas affectiones in medium afferre, quæ cùm nullum de Diabetica Galeni affectione timorem Medicis incuterent, non tamen ſine metu patientes eſſe ſinebant. Ac plures quidem

copioſioris vrinæ hiſtorias apud Doctiſſimum, ac diligentiſſimum Schenchium lector inueniet, quæ longè aliam à deſcripta affectionem commoſtrant; quibus admirabile illud vrinæ profluuium addendum eſt, cuius Gabriel Fonſeca primarius Vrbis Medicus mentionem facit apud Petrum Seruium de vnguento armario, *de nobili ſcilicet Monaco, vna tantùm die vltrà ducentum vrinæ libras abſque vlla ſiti mingente*. Ex noſtris aliquas habe, quæ cum Diabeticam minarentur, attamen citrà Diabetem, vel diù ſub incude ægros tenuerunt, vel ſpontè tandem opportuniſuè auxilijs euanuerunt.

Vir nobilis ſexagenarius, quem calida, & humida totius corporis, & præſertim capitis intemperies fluxionibus obnoxium reddiderat, & cuius olim Genitrix, ac binæ ſorores diuturna tabitudine thoracis vitio ſublatæ fuerant, ſub hyemem anni 1647. leui deſtillatione, à capite in thoracem correptus fuit. Paucis poſteà diebus ſputamina craſſa, viſcida, ac ſeroſitate cruenta reſperſa viſa ſunt; & febris acceſſit, inordinata illa quidem, & ſymptomatica, quæ intrà paucos dies exhibitis, adhibitiſque remedijs ex toto abijt; Quàmuis ab eius generis excretis nunquàm ex toto thorax liber remanſerit, aluus aſtricta erat, vrina aliquantùm vltrà conſuetum profluxit, quod, & aliàs ſuperioribus annis fecerat, ſed paulatim ad naturalem modum, ac menſuram redijt. Sed eccè, ſub veris finem

ſubſequentis anni, nocte quadam, quarta, vel quinta hora poſt aſſumptam cęnam, præcedente totius corporis laſſitudine, ac ſubobſcuro quodam animi mœrore, repentè, atq; affatim mingere cœpit, ac ſeptem circiter horarum ſpatio totidem tenuis, & aquoſæ vrinæ libras excreuit. Parcè interim æger bibebat, quippè nulla ſitis aderat; Caput tantùm incaluiſſe videbatur, & leuem quendam dolorem inſtante paroxiſmo circà temporales, & gulæ muſculos percipiebat; propter imum quoque ventrem, & penès laterum mollitudinem ſenſus quidam moleſtus exoriebatur, deſcendentis cum impetu vrinę ſpeciem ægrotanti repræſentans, & vaſa vrinæ excernendæ dicata quodammodò diſtendens. Manè ad naturalem conſuetumque modum redierunt vrinæ ſubflauæ, & ſubruffæ, modicè craſſæ, & cùm ſedimento laudabili, atque eâ quantitate, quæ ingeſto potui optimè reſpondebant. Quarta dein appetente die eâdem noctis hora, vrinæ iterùm redditæ ſunt aquoſæ, & cum priùs ſeptem librarum pondere emanaſſent, ad decem vſque ponderatæ fuerunt. Tum rurſus intra modum coercitæ, per tres integros dies inculpatè, vt ante effluxerunt, quibus exactis denuo copioſæ, & aquam prorſus referentes apparuerunt. Sex circiter menſium ſpatio, ex iiſdem penè interuallis, vrina profluxit aquea; ac deinceps non expectato tridui vel quatridui ſpatio, vltra Septuaginta vrinæ vncias

quotidie

quotidie mingere cępit, non tamen ſemper aquoſæ; ac iam ſextus agitur annus ex quo per rariora temporis interualla talem profundit vrinam; nulla tamen ſiti hanc affectionem comitante.

Adoleſcentulam me Romæ vidiſſe memini, habitu gracilem, adſpectu rubicundam, haud vltra vigeſimum ætatis annum progreſſam, quæ licet parùm biberet, parùmque comederet, ad viginti tamen vrinæ libras, abſque vlla ſiti, vel febre, vel emaciatione quotidie profundebat. Poſt ſexageſimam diem calida, humidaque cerebri intemperie emendata Bernardini Caſtellani induſtria, qui poſtea Gregorij XV. Pont. Max. valetudini præfuit, vrina paulatim imminui cępit, donec tandem ad naturalem quantitatem rediret.

Inſignem quoque vrinæ copiam ſex aut ſeptem circiter ab hinc annis reddere conſueuit Illuſtriſs. vir Romanus Garzonius S. Iacobi Eques, non quidem per interualla, verùm ſingulis diebus, ad quinq; ſex, & ſeptem nonnunquam libras. Quinquageſimum ſextum ætatis annum hic agit, calida humidaq; totius corporis temperatura præditus, habitu medio inter euſarcum & gracilem, quamquam nunc paululum ad hunc inclinante; tribus iunctus vxoribus copioſam prolem ſuſcepit. Fuit huic mater haud abſimili temperie donata. At genitor de quo iam iam mihi ſermo habendus eſt, Diabete exquiſito poſt primum ſenium ſublatus

fuerat.

fuerat. Podagra ſed non valde moleſta, nec valde frequenti laborat, quo quidem tempore vrinæ quantitas imminui manifeſtè videtur. Per æſtatem quàmuis paulò liberalius bibat minus emingit; hac tamen abeunte non admodum ſiticuloſus remanet. Aluus quotidie ſemel ac bis excrementa reddit, non quidem fluida, ſed nec præaſſata vel nimium dura. Somnus, niſi quid mentem perturbare natum ex improuiſo vigilias afferat, illi facilis ac longus. Cęna moderato prandio minor, ab itinere longiuſculo iam delaſſari aſſueuit.

Non referam hîc ingentes quas vidi vrinæ profuſiones, morborum criſibus adſcribendas, tùm quas poſt diuturnas vrinæ retentiones obſeruaui; qualis ea fuit quæ ad vndecimam vſq; diem Dominico Motrono accidit, quo tempore pluribus eiectis vnà cum vrina calculis conualuit. Harum namq; cum longè diſtent à Galeni Diabete, quem examinandum ſuſcepi, alia prorſus ratio eſt. Medium quid inter criticam expulſionem, Diabeticumque affectum retinere viſa eſt excretio quædam vrinæ, quæ ab exquiſita pleuritide ſaneſcentem, integri menſis ſpatio Brigidam Martiniam Nobilem Matronam cum ingenti ardore ac ſiti vexauit; quamq; humido cum cibo, tum potu ac fotu, in optimum ſtatum Deo auxiliante perduxi. Hanc verò hiſtoriam eò libentius adduxi, quò Diabetis naturam cauſaſque ſcrutantes non parum

adiuua-

adiuuare poſſe exiſtimaui, vt tractatus progreſſu patebit. Nunc enim ſermonem ad eos conuertam, quos per veros Diabeticos affectus deceſſiſſe vidi.

Alexandrum Garzonium Iuris vtriuſque peritiſſimum, æquè ac nobiliſſimum tota ciuitas per plures annos Diabeticum nouit. Ingentem vrinæ copiam mingebat, aquæ puriſſimæ inſtar, ac ſiti præmebatur inexplebili quamquam abundè biberet. At febre interim nulla detinebatur. Hic cum iam Diabeticus eſſet pro Lucenſi Republica ad Matthiam Imperatorem Legatus in Germaniam miſſus, de poculorum magnitudine ac frequentia cum Germanis decertans, omnes bibendo vicit, eiuſq; Nationis beneuolentiam ea de cauſa ſibi mirum in modum conciliauit; cum tamen illi ignorarent non bibendi voluptate, ſed naturæ iam vltra ſanitatis limites abeuntis neceſſitate, grandiores illum calices exiccaſſe.

Vannella Moriconia prudentiſſima ac nobiliſſima mulier cum diù Diabete laboraſſet, ac dira bibendi cupidine vexata eſſet, deficientibus tandem viribus, ac nulla accedente febre, vel illa quidem imperceptibili è vita deceſſit.

Domitilla Arnulphinia nobiliſſima adoleſcentula quàmuis haud ſine febre, eàque ingenti diem ſuum clauſerit, per plures tamen antea menſes vitæ munia, quæ per ſanitatem exercere ſolita fuerat, etiam Diabetica obire non deſtitit.

Bene-

Benedictus Matraria Mercator induſtrius cum per plures annos iam Diabete infeſtaretur; (nam cum ingenti ſiti duodecim, & quindecim vrinæ libras intra viginti quatuor horarum ſpatium reddebat) phthiſi vera, atque exquiſita ſuperueniente, obijt.

Bernardinus Orſettus, quæ familia inter nobiles adſcripta eſt, cùm per triennium & vltra Diabeti fuiſſet obnoxius, ſiti inexplebili, & vrinarum multitudine conflictatus, decumbere tandem coactus eſt, atque accedente febre acuta decimaquarta die inter viuos eſſe deſijt.

Magdalena Manſi nobiliſſima Matrona Diabete correpta, per plures ante obitum menſes vrinam copioſam, atque aquam omnino referentem emittebat, nulla interim febre detenta; ſed ſiticuloſa vltra modum erat, ac per duos treſuè dies ante obitum leuiter febricitare viſa eſt. Quod & Petro Sandonninio viro Patritio contigit, qui cum aliòqui ſanus videretur, ac nihilominus aqueam prorſus vrinam excerneret, deficientibus ſenſim viribus, animalibus præſertim, tridui tantum vel quatridui ſpatio decumbens abſque vllo dolore extinctus eſt. Quam quidem ſortem ſubire coacta eſt Angela Baronia nobilis mulier, quæ vix vnica decubuit die, licèt vrinæ quantitas adeo prodigioſa eſſet, vt robuſtiſſimam quamq; debilitare ac perdere valeret. Prætereo non paucas mulieres quæ

cum

cum intolerandam ſitim aſſidua potus ingurgitatione, ne vel tantillum moderari potuerint, copioſa ſuperueniente mictione, ſi non in exquiſitum Diabetem, at ſaltem in affectionem Diabeti proximam inciderunt, ac marcore torrido ſublatæ fuerunt antequam ad exactam cruditatem vrinæ perueniſſent. Sitis porrò inexplebilis abundantiorisq; mictionis cauſam, quæ Diabeticos comitatur *ſexto de loc. aff.* abundè adeò atq; appoſitè, ex ſuis placitis Galenus proſequutus eſt, vt non parum, dum Horatij Augenij epiſtolas lectitarem, admiratus fuerim Augenium ipſum ſcripſiſſe in cauſa Diabetis inueſtiganda Galenum, quem tantopere laudibus aliàs extollere conſueuit, negligentem fuiſſe. Non defuerunt eo tempore quæ mihi pro Galeni defenſione in mentem venerunt. Quæ quòd maximè ad Diabetis naturam, qualis vtiq; à Galeno deſcribitur intelligendam conferre exiſtimem, nunc in medium afferre minimè grauabor. Fortè enim affectus huius naturam, cuius origo vel palmaribus Medicis non bene perſpecta vel explicata fuit, luculenta ac paulo ſolertiore indagine hîc explicari Studioſus Iuuenis haud indignabitur, atq; aliquid fortaſſe inueniet, quod morbi vel ſymptomatis infrequentioris naturam ſedulò inueſtiganti ſatisfaciet, ac præſertim vbi exquiſitiore trutina ipſius Galeni placita fuerint examinata. Præſtat verò Augenij verba adſcribere nè

legentibus ſucum facere velle videar, vel Augenio quicquam calumnioſè imponere. *Negligentem fuiſſe Galenum* (hæc ipſa ſunt Augenij verba ex epiſt. 21. Tomi 2.) *in cauſa Diabetis inueſtiganda, ea manifeſtum faciunt, quæ ſexto de loc. aff. c. 3. ſcribit. nam aſſerit cauſam eſſe imbecillitatem in renibus contractam facultatis retentricis atq; alteratricis. Verùm cum ſolet hoc contingere à quacunq; intemperie (nam actus propriæ virtutis impediri poteſt à quacunq; intemperie, vt frequentèr ſcripſit maximè 3. aphoriſmorum). dum ita ſcribit, nihil omnino docere videtur, cum nondùm conſtet particularis cauſa imbecillitatis; admirorq; plurimùm cur ita indiſtinctè loquutus fuerit, cum idem author ſoleat eos deridere, qui dicunt cauſam læſæ cuiuſpiam operationis eſſe imbecillitatem, ac profiteatur eos nihil docere.* Hæc ſunt quæ Augenius contumelioſè in Galenum euomuit, quæ tamen Augenius ipſe ex libro 2. epiſtolarum Victoris Trincauelij mutuatus eſt, qui totidem penè verbis eadem priùs, ſed paulò modeſtius, legentibus obiecerat. Sed ab Augenio Galenus pluribus de cauſis iniuriâ accuſatur. Primùm quia non erat is locus in quo de ſymptomatum morborumq; cauſis Galeno eſſet agendum; quod Augenium præterijſſe non debuerat; non tantùm quoniam tractatio de locis affectis cauſarum tractationem non includit (pollicitus enim fuerat Galenus ſub ipſius operis initium ſe dumtaxàt explicaturum, quomodo affectæ particulæ di-

gnoſci poſſent) ſed quoniam hoc eodem ſexto libro id apertè teſtatum voluit ſub hac verborum ſerie. *Nunc autem ſermo nobis eſt non de cauſis, quæ morbos efficiunt, ſed de laborantibus locis qui & tactus & viſus iudicium effugiunt; ſed quoniam ad exactam illorum notitiam nonnunquam etiam aliquid de ipſis affectibus dicere coactus ſum, idcircò cauſarum quoquè ipſos efficientium mentio facta eſt.* Æquum igitur fuerat Augenium priùs ad Galeni inſtitutum reſpicere, ac deinde ſaniorem de eius viri diligentia ac ſolertia ferre ſententiam. Deinde ſi his qui ſupra modum ſitiunt, ac ſubinde bibunt, atq; exuberantèr quod biberunt à ſua qualitate minimè mutatum reddunt, quæ eſt Diabetis natura, renes oblæſos eſſe probabili oratione Galenus deducit; profectò muneris ſui oblitus eſſe non videtur, aut negligentiæ accuſandus; ſed valdè laudandus quòd locum in Diabete male affectum ſubtiliter indagauerit, atq; optimè aſſequutus fuerit. Imò quemadmodum haud infrequens fuit Galeno in rebus paulò difficilioribus addiſcentes exercere, id etiam hoc loco obſeruare voluit; atq; ex abundanti prolixiùs circa affectionis naturam eiuſque cauſas digredi. Nam non ſolùm renes malè affectos eſſe ſtatuit in Diabete, ſed eoſdem quoq; imbecillitate laborare oſtendit; ſiquidem aliarum omnium, quæ ante renes poſitæ ſunt, partium imbecillitatem ad efficiendum Diabetem non eſſe idoneam colligit.

Neq; imbecillitatis tantùm meminiſſe voluit, ſed cuius nam facultatis imbecillitas eſſet, diligentiſſimus rerum inueſtigator adiunxit; retentricem ſcilicèt ipſam debilem eſſe pronuncians. Quin affectum non ſimpliciter ex retentricis imbecillitate prodire animaduertens, vitiatam quoq; eſſe facultatem attractricem appoſuit, atq; proprium munus expultricem coactam exercere; retentricem quidèm exemplo lienteriæ appoſito oblæſam oſtendens; attractricem verò caninæ vocatæ appetentiæ. Quid itàque reliquum fuerat niſi vt quilibet addiſcentium, ſuppoſita renum imbecillitate, poſtea perquireret quænam eſſet eius imbecillitatis cauſa? Quod tamen à Galeno duplici de cauſa prætermiſſum fuit. Primùm quoniam in libris de ſympt. cauſis prolixè admodum docuerat, per quas intemperies vnaquæq; naturalium facultatum in ſingulis partibus lędatur. Deinde verò etiam quoniam eiuſmodi ſpeculatio adeò facilis eſt, vt vel tyronibus ipſis aperta ſit, ac præſertìm cum ipſe idem Galenus in hac eâdem de loc. aff. lucubratione ſæpiùs admonuerit imbecillitatem cuiuslibet intemperiei comitem eſſe, & propria cuiuslibet ſigna cauſam imbecillitatis oſtendere. Quod libro etiam 5. exemplo docuit, dum iecinoris imbecillitatem modò ex calida intemperie, modò ex frigida prodire ſcripſit. Signa autem quibus vtraq; dignoſceretur intemperies eò loci recenſuit, quæ

tamen hîc in pertractanda Diabetis natura volens omiſit. Neminem namq; iudicij adeo expertem, aut adeò parum in artis operibus exercitatum inueniri vnquam poſſe perſuaſum habuit, qui caliditatis effectus ipſis oculis intuens ex frigida intemperie affectum proficiſci arbitraretur, aut ex calida vbi excedentis frigiditatis apparerent indicia. Sed eſtò, prætermiſerit Galenus accuratam cauſæ Diabetem efficientis inueſtigationem, nonne quomodo à calumnia Galenum vindicemus ipſe Augenius oſtendit? Nam poſtquam Diabeti caliditatis indicia omnia Augenius adſcripſit, hæc ſubiunxit. *Hæc ſi vera ſunt, quis de cauſa ambigeret? quis arbitraretur fieri hæc poſſe à frigida intemperie?* At inquam ego, ſi non licet ambigere, ergo Galenus docuiſſet id quod nemo ignorat. Si igitur id quod nemo ignorat Galenus prætermiſit, nequaquam videtur negligentiæ accuſandus. Iam ſi quę de Diabete Augenius ſcripſit ad examen reuocare velimus, plura Galenum & ad rem magis facientia, quàm Augenium dixiſſe comperiemus. Nam cum in hoc præcipuè Galenus laborauerit vt oſtenderet locum in Diabete prauè affectum eſſe renes; ſic Augenius qui cauſam Diabetis exactius inueſtigare ſe velle pollicitus fuerat, qua demum affectione renes laborarent non ſupponere tantùm, ſed in primis diligentius perquirere debuerat; deinde cauſas à Galeno prætermiſſas vel indiſtinctè prolatas adiun-

adiungere. Verùm cùm Diabetem in medium afferat cui ſitis inexhauſta ſit comes, linguæ ariditas magna, calor in viſceribus vltra modum excedens, vigiliæ intenſæ, colliquatio totius corporis breui contingens, & facies qualis ſub prognoſtici initium ab Hippocrate deſcribitur, putauit ſe ſatis dixiſſe, ac ſubtiliter excogitaſſe affectionem ab intemperie calida & ſicca proficiſci; quod quidem ſatìs ſuperq; vel plebeio cuique notum eſſe poterat. At Galenus vlteriùs procedens, atque intimiùs proſpiciens, ad immediatas cauſas tandem peruênit, quas Augenius ipſe reprehendere non eſt auſus, ſed vt rectè atq; artificiosè inuentas ita comprobauit, vt nihil immutare vel addere præter ſolam caliditatem (quæ tamen non ſemper in Diabete adeſſe experientiâ conuincitur) ſua ſubtiliori, ac ſolertiori indagine potuerit. Illud tamen quod ſubiunxit *Nonnullis ſcilicèt febrem, eamq; effatu dignam adeſſe* ſilentio non eſt inuoluendum; mihi quidem nemo facilè perſuadebit, ſub ea ſignorum ſyndrome quam Augenius recenſuit febrem effatu dignam non adeſſe. Quòd ſi citra febrem, non tamen ſine ingenti calore talem in omni Diabete ſyndromen apparere voluit; at Diabetem opponam qui prorſus abſquè vlla febre, vel excedentis caliditatis ſuſpicione ægrotantes adoritur. Ergo qui ſenſìm, ſolo ſitis importunæ ſenſu, vrinæ multitudine, fractiſq; viribus inter

viuos

viuos eſſe deſierunt, Diabete non laborarunt? In his præterea cum facies vt in alijs Diabeticis ad Hippocraticam vergere viſa ſit, cur potiùs caliditatis excedentis opera id accidiſſe, quàm ob immoderatam euacuationem contigiſſe dicemus? certè ſi Augenius diuturnas Diabeticorum affectiones vidiſſet (vidit autem quoniam licèt loco citato Diabeticam affectionem, eamq; acutam aſſerat; de diuturna tamen alibi menſionem facit, vt *epiſt. 3. libri 12. Tomi 1.* atq; indiſtinctè, quòd vitij genus Galeno obijcit, de vtraque ſermonem habet) neutiquam in admirationem deueniſſet, & de Galeni negligentia conqueſtus fuiſſet, quòd inter Diabetis cauſas non etiam ingentis renum caliditatis meminiſſet. Sed quis præterea audebit affirmare per antedictam ſyndromen renum potiùs culpâ, quàm aliarum partium vitio Diabetem oriri? Inde quidem ab ingenti vel cum ingenti calore Diabetem fieri (de acuta loquor) Augenio conſequens erat deducere; at verò non minus aliarum partium vitio, quàm renum. Etenim vbi Diabeti febris iungitur, adhuc quærere licebat an tunc alia quædam Diabetis ſpecies, ab ea quæ abſq; febre ſit habenda eſſet; an potius nouæ cuidam affectioni Diabetes ipſe iungeretur. Galenus quidèm qui in deſcribendis hepaticis adeò diligens fuit, vt etiam meminerit febris quæ ob exilitatem Medicorum plurimis ſæpè latuit, nequaquam omiſiſſet in ex-

ponenda

ponenda Diabetis natura ſebrem, vel ſaltem excedentem caliditatem, ſi eo pacto Diabetis propria hæc eſſent, quo ſitis ingens, vrinæ frequens atq; copioſa excretio, eiuſq; integra cruditas; hoc enim iam non eſſet circa Diabetis cauſas, ſed circa proprias differentias quibus affectus natura conſtituitur, negligentem eſſe. Quare tutius atq; ex arte viſum Galeno potius eſt, Diabetis cauſas in ipſorum renum deprauatas functiones reijcere, quàm ab ipſa caliditate, quæ ſæpe Diabeticis negotium facere minimè videtur, Diabetis indicia cauſaſque depromere; nam etſi caliditas ingens ſtatueretur pro Diabetis cauſa, ea tamen remotior eſſet quàm facultatum deprauatio inde oriunda. Vnde licèt inter cauſas Diabetis non enumerauerit inſignem caliditatem, non ob id tanti criminis reus habendus erat, vt Augenius iure dixiſſe potuerit, ſe nihil habere quod pro Galeni defenſione in medium afferret: attamen veluti miſeratione motus nonnulla pro illius defenſione excogitauit. Galenum nempè ſemel Diabetem vidiſſe, ideòq; ſi paulò negligentius eius ſymptomatis cauſam excuſſerit, excuſandum eſſe; atqui iniquum omnino videtur, exiſtimare Galenum adeò rudem, & naturalium rerum adeò imperitum extitiſſe, qui affectus bis non ſemel à ſe viſi rationem ſaltem probabilem haud inuenire potuerit. Excuſatio itaque quàm pro Galeno Augenius excogitauit ea eſt, qua

ſe

ſe defendi Galenus nolit, quamquam nullo pacto admittat. Nam tantùm abeſt vt negligentiâ Diabetis cauſas examinauerit, vtpotè affectionis rarò euenientis ac ſemel à ſe viſæ, quin potius eius naturam, cauſaſq; immediatas tradiderit, ac locum in Diabete malè affectum, quod illius præcipuum fuerat inſtitutum, rectè ac intuentium penè oculis inſpiciendum monſtrauerit. Sed Augenius cum φιλαυτία laboraret, non minus in Galenum quàm in Aretæum iniurius fuit; hunc quidem mendacij, illum negligentiæ accuſans. Quare ſi quis paulò aſperius in illum diſtrinxerit calamum, eò minùs audaciæ accuſandus erit, quò ille in alios dicere nonnunquam paratior eſſe conſueuit. Verùm & hoc quidem Augenio condonandum eſſe non nemo conſentiet, quoniam aliàs Galeni doctrinæ maximè addictus fuit, eamq; doctiſſimis elucubrationibus illuſtrare conatus eſt.

Sed iam ſatìs contra Augenium pro Galeno dimicatum eſt. Nunc vt Diabetis naturam qualis ab ipſo Galeno deſcribitur, & in quo ab Aretæi Diabete differat, exactius teneamus, nonnulla priùs inſpicere oportet, quæ non parum ad illius notitiam facere videntur. Ne verò cogar totam de Diabete narrationem adſcribere quam 6. *de loc. aff.* habuit, ea tantùm referre placet quæ ſub tertij cap. calcem his verbis concludit. *Porrò Diabetes proprius renum affectus eſt, qui caninæ in ore ventriculi*

cupiditati proportione reſpondet, accedente præterea retentricis facultatis imbecillitate. Nam ſi citra vehementem cupiditatem ipſum fieri diceremus, in primis nihil penè vrinæ, quod conſideratione dignum eſſet, ad renes peruenire notaretur: ſi verò citra retentricis imbecillitatem, non tanta celeritate ſequeretur vrinæ profluuium. Quæ hîc breuiter dicuntur, fuſa priùs oratione probauerat, vt quiuis ex eadem narratione percipere poteſt; ex qua illud primum diſquirendum videtur, quid Galenus per imbecillitatem retentricis facultatis intelligat. Eſt verò imbecillitas cuiuſuis facultatis ſeù partium, quæ illi ſubſeruiunt, robur effractum, vt actionem quam priùs edere validam & ſecundum naturæ leges conſueuerant, ignauiùs atque imperfectiùs præſtare cogantur. Hæc non tantùm partibus ſimilaribus, verùm etiam inſtrumentalibus accidit, modò has modò illas oblædens, frequentius autem vtriſque ſimul communis; vt ſimilarium propria ab immutato illarum temperamento proficiſcitur. Verùm mutationis vel alterationis modus imbecillitatis conditionem decernit; non enim ſemper intemperata pars, cum intemperie laborare incipit, ſimpliciter & abſolutè imbecilla dicenda eſt. Quippe ad inducendam huius generis imbecillitatem non leuis aut ὀλιγοχρόνια, ideſt breuis temporis intemperies requiritur; niſi ex violenta vel venenata cauſa pendeat, per quam ſubitò non ſolum partium temperamentum deſtruitur,

ſtruitur, & in alienationem deſinit, ſed & ipſa partium ſubſtantia corrumpitur; tunc enim natura ſuo calore & ſpiritu deſtituta languet, & iam aliqua ex facultatibus expugnata eſt. Quæ verò non ſimpliciter atq; abſolutè imbecillitas eſt, ea comparatione tantum ad materiam intelligitur. Notior hæc atq; frequentior, ac diutius reſiſtere conſueuit, & materiam grauantem non raró tranſmiſſione vel totam confertim, vel per vices expellit. duplicis imbecillitatis renum eodem *6. de loc. aff.* Galenus meminit. Prioris quidem antequam ad tractationem Diabetis accedat; quando ſcilicet ſanguineam ſeroſitatem ob renum imbecillitatem vrinæ miſceri ſcribit; cuius cauſam intemperiem eſſe ſtatuit, vel nimiam dilatationem oſculorum per quæ è vena caua ſeroſitas in renes excolatur. Poſterioris quæ ad materiam grauantem refertur, dum de Diabete pertractat. Iam ſi quæras quid per imbecillitatem retentricis facultatis renum in Diabete Galenus intelligat, reſpondebo non illam renes pati quæ ex intemperie prouenit, ſed quæ ad materiam comparatur; clariùs dicam, nullam aliam imbecillitatem retentricis facultatis eò loci attendendam eſſe, quàm quæ immoderati ponderis ratione proficiſcitur. Quod ſi quis Galeni verba haud oſcitanter ponderet, non tantùm hanc innuere ſententiam, ſed eandem apertè pronunciare perſpiciet. Renes namque vrinam continere non

poſſe dum ſcribit, eò quia ab attractionis impetu grauantur, apertè demonſtrat imbecillitatem de qua loquitur non ab vlla intemperie prodire, ſed ſolius ponderis ratione id contingere; ac ne dubitationi locus ſupereſſet Seleucidas aues in exemplum adduxit, quæ cum locuſtis veſcantur, eaſq; ſtatim per aluum excernant (non vomitu reijciant vt Trincauellius putauit) nullo remanente in illis retentricis facultatis impedimento, ex obiecto tantùm viribus impari prouenire hanc retentricis imbecillitatem manifeſtum faciunt. Nec obſtant quæ idem Galenus 1. *de criſibus cap.* 12. ſcripſit, dum per tranſennam comparando Diabetem lienteriæ paruifacere videtur imbecillitatem retentricis facultatis reſpectu ponderis, eò quia non videatur adæquata cauſa Diabetis. Galeni igitur verba, vt omnis de medio difficultas tollatur, diligenter expendenda ſunt, quæ ſic habent. *Quæ verò* (de vrina loquitur) *ad ſummum incocta eſt, has omnes, malitia, vincit, eſt autem aquoſa exquiſitè, neq; iam concoqui incipiens qualis turbulenta, neq; in ſpe vt coqui debeat, ſed veluti deſperatæ coctionis accidens; quæ talis eſt venoſi generis paſſio exiſtit, qualis eſt in ventriculo extrema ipſa cruditas, cum verò ſtatim tranſcurrat vocatur ab aliquibus Diabetes, hæc enim paſſio talis eſt qualis circa aluum læuitas inteſtinorum; extinctio, vt diceret quiſpiam, virtutis retentricis atq; alteratricis.* Quiſquis igitur in hunc Galeni locum inciderit, abſolutam atq;

extre-

extremam retentricis facultatis imbecillitatem in Diabete reperiri fortaſſe ſuſpicabitur, mortua nempè vel quaſi mortua ipſa facultate. Verùm cum exempla altero quidem pede currere videantur, altero verò ſæpe claudicare deprehendantur, ſi quis varios lienteriæ ſtatus, variaſque cauſas, ac diuerſa morbi tempora ad examen reuocauerit, comparatio hæc inter Diabetem ac lienteriam quam vim habeat, non difficulter aſſequetur; non enim omnis lienteria deſperata coctione fit, nec mortua vel quaſi mortua retentrice facultate; quandoquidem nonnunquam, & ipſi lienterici ſanitati reſtitui videntur, cum verò aliquando reſtitui videantur, non erit de neceſſitate in lienteria extremam imbecillitatem reperiri & per conſequens non aderit in Diabete; ſed tantum reſpectiua quæ ponderis ratione proficiſcitur; appoſitè Aetius, qui non abſulſe Diabetem lienteriæ comparat, ſed quibuſdam lienterijs, atq; ijs quæ caninæ vocatæ appetentiæ comites ſunt, vt Galenus voluit. nam quæ ſine canina appetentia fiunt, fortè ob retentricem ab aliqua intemperie imbecillam non ſolius ponderis ratione fiunt. Quod idem Galenus implicitè ſignificaſſe videtur comm. 1. in 6. aphoriſmorum ſectionem cum dixit. *Si veteres ſciuiſſent veram lienteriæ cauſam, vice eius quam attulerunt, totius ventriculi atq; inteſtinorum imbecillitatem in cauſa poſuiſſent, ob quam hæ partes corporis grauatæ à cibis aſ-*

ſumptis

ſumptis ipſos confertim excernunt, grauari itaq; à cibis non ob aliam rationem quàm ob illorum pondus virtuti impar contingit, quod explicitè confirmat *6. de loc. aff. cap.* 1. ſub finem his verbis. *Sunt quoq; alia accidentia quæ quidem haud abſurde & inteſtinis & ventriculo ſimul affectis euenire creduntur, vt quas lienterias & cœliacas diſpoſitiones nominant, cum videlicet materiæ nequaquam mordaces ſunt*, cum itaq; retentrix vis aliquando in lienteria ad excernendum moueatur à materia non mordaci, ſupereſt vt ob eiuſdem pondus moueatur. Hæ namque communes & conſuetæ ſunt læſæ virtutis retentricis atq; expultricis cauſæ. Sed præter hæc cum idem Galenus ex Hipp. mente in comm. prædicti aphoriſmi diſcrimen admittat inter longam ideſt diuturnam lienteriam, & breuem atq; acutam, quomodo non indiſtinctè loquutus dici poterit 1. *de criſibus*, dum dixit in lienteria adeſſe vtriuſq; virtutis, alteratricis nempè atq; retentricis extinctionem, vel quaſi extinctionem? præſertim cum non omnes lienterici intereant, ſed, vt dictum eſt, nonnunquam ſanari viſi ſint? ſicut igitur in lienteria duplex ſtatus inuenitur, ſic & in Diabete duplicem reperiri, conueniens eſt arbitrari, quod non nemo percipiet qui vtriuſq; affectionis tempora ad inuicem comparare voluerit; in affectionis enim principio non alia aderit imbecillitas quàm quæ ex pondere deſumitur; at perfecto iam morbo, atq; ad perniciem tendente,

dente, abſoluta aderit imbecillitas, & vt quiſpiam diceret, virtutum ipſarum extinctio. Iure igitur *6. de loc. aff.* vbi ex profeſſo atq; inſtituto de Diabete pertractans, retentricem ratione ponderis læſam eſſe docuit.

Ex ijs verò quæ ſuperiùs dicta ſunt de imbecillitate quæ ab intemperie ortum trahit, duo colligere poſſumus. Alterum quidem Galeni Diabetem non oriri, vt nonnulli putarunt, ex vaſorum dilatatione; cum per imbecillitatem quæ ab intemperie prouenit ora vaſorum ita pateſiant, vt manifeſtè ſanguis in renes vnà cum ſeroſitate præter naturam influat, nec tamen inde Diabetis origo pendeat: ex quo deduci poteſt ad efficiendum Diabetem vaſorum laxitatem inefficacem eſſe; quod pluribus præterea rationibus confirmatur. Etenim cum Diabetes Galeni de quo loquimur tractione fiat, & vaſorum laxitas tam illorum quæ propria renum ſunt, quàm quæ ante renes poſita ſunt, nec immediatè, nec mediatè ad tractionem quicquam conferat, profectò neq; ad Diabetem conferre poterit: ac quod vaſorum laxitas ſit cauſa immediata tractionis renum neq; dici, neq; excogitari poteſt; laxitatis enim proprium eſt humorem non retinere, ſed ſinere iugiter effluere. Mediata quoq; eſſe nequit, ſiue laxitas ſupponatur in renibus, ſiue in vaſis quæ renes antecedunt; nam quæ in renibus ſunt cum non rarò ex accidenti laxitatem acquirant,

rant, vt ſit cum eiecto renum calculo tota quæ per plures dies retenta erat ſeroſitas iugiter & cum impetu effunditur, id ſine Diabetis periculo fieri experientia docet; quod ſi quis adhuc inſtet, atque oborta laxitate vaſorum quæ in renibus ſunt effluere ac deficere ipſorum renum alimentum putet, ideò noui alimenti cupiditate renes ad attrahendum incitari, is noſſe debet alimentum ipſum vel orto iam Diabete, nedum ante Diabetis generationem in renibus detineri, ſolamq; ſeroſitatem abſq; ſanguinea portione in qua alimentum reſidet in veſicam fluere vel demitti: nec ad ipſius alimenti vitiatam ſubſtantiam recurrendum eſt, vtpotè quæ non ſatisfaciat renum deſiderio atq; indigentiæ, & propterea renes ipſi amplius trahere cogantur; nam cum portio ſanguinea non refluat, nec à renibus expellatur, atq; interim renes nutriri videantur, non poterit accuſari alimenti conditio vt inſufficiens, & ex conſequenti vt tractionis cauſa; prætérquamquòd ſi ſupponatur laxitas in renum vaſis, tantum aberit vt renes valentius trahant, quin potius ſolito minus trahant, cum de natura laxitatis ſit tractionem impedire: etenim cum vis tractrix tunc valenter munere ſuo fungatur quando fibrarum rectitudo, quibus ad attrahendum vtitur, inculpata permanet, ſi per laxitatem debilitentur ac quaſi eneruentur fibræ, inualidius proprium munus exercebunt; vnde qui ſic argumen-

tetur

tetur facilè ad abſurdum deducetur vt confiteri cogatur eadem vaſa trahere & non trahere. Si verò ſupponatur laxitas in vaſis ante renes poſitis, atq; hinc laxitate mediante Diabetem fieri affirmetur, tunc Galeni rationes alioquin valdè vrgentes, quibus ille ſufficienter probat aliarum à renibus partium imbecillitatem non poſſe eſſe adęquatam Diabetis cauſam, corruerent prorſus, ac nullius momenti eſſent. Sed ad laxitatem propiùs. Bibacium plurimos quos ad perdenda vina natos eſſe Plinius per iocum ſcripſit, in vaſorum per quæ ſeroſitas in renes fertur laxitatem incurrere certum eſt, vt non multò poſt quàm biberint, liberalius atq; confeſtim mingere ſoliti ſint, at non ob id in Diabetem incidere. Laxitas itaque horum vaſorum vt poteſt eſſe cauſa facilioris tranſmiſſionis ac tranſitus, & frequentioris mictionis vt Platero viſum eſt, non tamen erit facilioris attractionis, & ſic nullo modo ad inducendum Diabetem immediatè vel mediatè conferre poterit, cum ad attractionem in qua Galeni Diabetes potiſſimum conſiſtit quicquam conferre nequeat; ac tandem cum Galeni Diabetes ab humorum ſalſedine fiat, vt inferiùs demonſtrabo, & ſalſedinis proprium ſit cogere atq; conſtringere, nulla de vaſorum laxitate ſuſpicio adeſſe poterit in Diabete. Contrà vaſorum anguſtiam ad attractionem non parum conferre exemplo ex Mechanicis deſumpto quiſq; ex-

periri poterit. Nam ſi potum ex vaſe aliquo per anguſtam fiſtulam abſorbere aggrediatur facilius ſic, quàm per patenſiorem ac laxiorem exhauriet. Quòd ſi in Diabetico ad interitum tendente vberior vrinæ prouentus appareat, ac tunc ab immoderata ac iugi vrinæ fluxione vaſa fieri vel facta eſſe laxiora quis opponat, reſpondebo non tractione tantum eo tempore vrinæ profluuium augeri, ſed intereunte partium omnium retentrice totam quæ ſupererat ſeroſitatem non alia ratione prodire quàm eâ, qua vel in mortuis aliquando excretiones fiunt quæ iam morientibus fieri inceperant. Alterum verò quòd ex imbecillitatis diſtinctione deducitur eſt, Diabetem reſpectu læſionis facultatis retentricis non eſſe affectionem penitus incurabilem: nam ſi tractionis violentia compeſcatur, ſanatio in Diabete deſperanda non erit. Verùm hoc ad huius affectionis prognoſticum pertinet, de quo ſuo loco dicendum.

Hoc autem de Diabete incipiente dictum ſit; nam vbi vltra principium morbus progreſſus eſt, & ad ſummum incrementum peruenit, ita vt vrina omnino cruda ſit, & vt ſcribitur *primo de criſibus* veluti deſperatæ coctionis, ac ſtatim à potu tranſcurrat, tunc dubio procul vtriuſq; virtutis retentricis nempè atq; alteratricis extinctio ſignificatur; non enim vna tantum facultas, ſi morbida conſtitutio perduret, ſed omnes tandem ſimul afficiuntur,

quod

quod eius loci interpres Gulielmus Copus ad Galeni mentem optime aſſequutus eſt, qui virium imbecillitatem traduxit, licèt in ſingulari τῆς δυνάμεως ἀτονίαν græcus Galeni codex habeat. Quod itaque ſpectat ad noxam facultatis retentricis in Diabete, affectio ipſa abſque caliditatis vel frigiditatis ope fieri videtur, vt ex cauſa illius imbecillitatis manifeſtè apparet, atque ex adductis à principio exemplis confirmari poteſt.

Sed antequam vlterius progrediar, cum facultas retentrix, vt oſtenſum eſt, tractricis culpâ imbecilla reddatur, eò quia plus hæc trahit quàm retentrix retinere queat, videndum eſt, an retentrix aliquo modo læſa occaſionem Diabeti præbere valeat antequam vis tractrix perperam operari incipiat. Dubitandi anſam aliquis fortè ex Galeno arripiet, qui 1. *de ſymp. cauſis cap.* 7. ſic ſcriptum reliquit. *Atq; vna quidem caninæ appetentiæ cauſa eſt vitioſus is ſuccus qui acidus eſt; altera amplior per totum corpus vacuatio, quæ vel caloris robore, vel retentricis facultatis imbecillitate ſit illata.* Ex quibus inferri poſſe videtur ex eo quia retentrix imbecilla ſit cauſa vacuationis, & vacuatio immoderatæ appetentiæ, & per conſequens immoderatæ attractionis, idcirco oriri poſſe Diabeticam affectionem ab ipſius facultatis retentricis imbecillitate. Licet enim Galenus ibidem de canina appetentia quæ fit in ore ventriculi verba ex inſtituto faciat, ὁμώνυμος ta-

men, quod expreſsè fatetur, & caninæ renum appetentiæ conuenire ſtatuit. Verùm quomodo dubitationi reſpondendum ſit Galenus ipſe eodem capite docet. Non enim ſufficit imbecillitas retentricis renum facultatis ad exhauriendam totius corporis ſeroſitatem; ſed neceſſarium eſt, ſi ad retentricis vitium copioſa & inſignis vacuatio ſuccedere debeat, vt non vnius tantum partis vis retentrix labefactetur, ſed affectio adſit quę iam toti corpori cōmunis ſit; de qua quidem affectione eò loci loquutū eſſe Galenū, non de particulari retentricis vitio vnius tantùm partis, apertè conſtat. Sed ne quid dubitandum ſuperſit circa retentricis facultatis imbecillitatem, & hoc examinandum ſupereſt, cur ſcilicet per imbecillitatem renum abſque Diabete tenuis ſanguinis ſanies nonnunquam mingatur, nulla verò talis per imbecillitatem retentricis in Diabete ſuccedat excretio. Ferri autem ſanguinis quamquam tenuis portionem vnà cùm ſeroſitate in renes certum eſt; qui mox è vaſorum emulgentium propaginibus in renum ſubſtantiam roris in morem ſpargitur ad eorum alimoniam; cumq; validiſſima ſit in Diabete vis tractrix, atq; retentrix imbecilla, quo quidem tempore, & ipſam quoq; expultricem negotium facere probabile eſt, ecquid temporis ſupereſſe poterit, in quo natura ſeroſitatem ſanguine imbutam ita à ſanguine ſegreget, vt aquoſa prorſus, tenuiſſima, ac ſanguine

penitus expoliata prodeat? quod nec ſub affectionis finem quando iam cuiuſuis generis facultates extinguuntur, fieri videtur. Reſpondendum eſt Diabeticas affectiones nonnunquam diuturnas eſſe, aliquando autem acutiſſimas ac quàm citò interficientes, vt mox dicetur. Per diuturnas non aboleri ex toto vim renum, qua quod ſibi familiare eſt vſque in vitæ finem ad ſe alliciant, atq; à ſeroſitate ſegregent, intereunte interim homine præ virium imbecillitate priùs quàm vis illa pereat. Per acutiſſimas fortè ſolam ſine ſanguine ſeroſitatem trahi, nihil enim obſtat ex eo quia tractio ob familiaritatem fiat, ideo etiam in pernicioſiſſimo Diabete ſanguineam portionem vnà cum ſeroſitate trahi debere; nam præterquamquod & ipſa ſeroſitas renibus familiaris eſt, vbi per morbos, naturæ lex atq; ordo peruertuntur, nihil non ex accidenti ac præter naturam ſuccedere ſolet, non enim de more tunc renes attrahunt vt tantum attracto fruantur, ſed vrgentiori fine coacti etiam vt attractum ſolito celerius expellant. Sed vlterius eundum eſt, & ſupponendum primarium naturæ inſtitutum eſſe ſeroſitatem, vbi ſanguinis diſtributioni inſeruiuit, extra corpus pellere; non poterat verò pellere, niſi à renibus traheretur, ergo vt traheretur familiaris & amica illis eſſe debuerat. Sanguineam verò portionem vnà cum ſeroſitate in renes ferri ſecundariò accidit; quia ſcilicet ſi debuerant adeſſe renes

ad

ad hauriendam ſeroſitatem, debebant quoque nutriri; nec poterant ſine ſanguine. Seroſitatem verò vt ſeroſitas eſt, eſſe renibus amicam atq; familiarem quamuis naturæ ordinem intuentibus notum ſatis videri poſſit, experientiâ quotidiana comprobatur; nam ex eorum vſu quæ ſeroſitatem in corpore adaugent, ſi renes validi ſint, vrina ſtatim copioſior prodit; vt hinc elicias ſeroſitatem vt ſeroſitas eſt, etiam ſanguine ſpoliatam renes allicere; quod ſi alliciunt, conſequens eſt id familiaritatis atq; amicitiæ ope fieri; id apertè per Diabetem contingere Galenus cap. de Diabete ſub his verbis affirmat (*ita enim renibus quoq; accidit ſeroſæ humiditatis cupiditas vnà cum virium imbecillitate, vnde & humiditatem affatim trahere coguntur*. Trahere verò per acutiſſimum Diabetem ſeroſitatem abſq; ſanguinea portione ex eo conſtat, quia ſi tunc traheretur à renibus ſeroſitas vnà cum ſanguine, cum ſanorum vrina ex. gr. 24. horarum ſpatio ad duas circiter libras excernatur, & cum hac quantitate ea ſanguinis portio in renes feratur, quæ alimentum renibus quantitate adæquatum afferat, quid ſequeretur vbi intra illud temporis ſpatium viginti libræ effunduntur? neceſſarium quippe eſſet vel portionem ſanguinis renum nutritioni imparem refluere, vel totam renibus aſſimilari, vel denique cum vrina excerni; quę omnia nec fieri poſſunt, nec fieri videntur. Satius itaq; fuerit exiſtimare acu-

tiſſimo

tiſſimo in Diabete ſeroſitatem abſq; portione ſanguinea trahi; atq; eo tempore vel nullam eſſe renum ex attracto fruitionem, vel eam æquiuocam eſſe, quatenus renes ſeroſitatis præſentia voluptatem aliquam abſq; nutritione capiunt. Nec minimum referre puto quod renes ſeroſo ſanguine alantur; qui ſi non repente, at non multò poſt in eodem affectu ſeroſitate ſpoliatur, ac proinde tractrici contumax fit, vtpotè craſſus & ater, quemadmodum in hydrope aſcite apparere conſueuit, tota aliò confluente ſeroſitate: nec negotium facit in ſuccenturiatis quos vocant renibus, demandata in renes ſubtiliori portione, atrum reperiri ſanguinem; quoniam ibi longè priùs coaceruari, ac diutius retineri potuit, antequam Diabetes acutiſſimus oriretur, vel antequam ad ſummum perueniret. Aliam Galenus ipſe difficultatem propoſuit, quæ ſuiſmet placitis aduerſari prima facie videbatur. Quomodo ſcilicet cum renum facultate imbecilla, vis tamen adeò valida eſſe queat, vt iugi validæq; attractioni ſufficiat. Vt difficultati ſatisfaciat, Diabetem duplici præter naturam affectione conſtare, & ratione, & exemplo oſtendere conatur. Ratione quidem quoniam nihil obſtat quominus aliqua corporis pars, cui trahendi vis competit, adeò deprauetur vt ſolito immoderatius trahat, & per conſequens ab attractione grauata id quod attractum fuit, retinere nequeat: exemplo

autem,

autem, dum lienteriæ caninam vocatam appetentiam non rarò comitem eſſe pronunciat.

Præter hæc quæ Galenus adduxit pro huius ſententiæ confirmatione, non deerant quæ eandem confirmare poterant. In primis imbecillitatem facultatis retentricis renum non adeſſe in Diabete propter eorundem intemperiem, ſed per accidens, & quatenus organi propria eſt; vnde ſeruato temperamento renes non erunt ita imbecilli, vt aliarum facultatum miniſterio non ſufficiant. Verùm data etiam cuiuſuis generis imbecillitate, nouum non eſt naturam violenter agitatam, atq; coactam ad violentos motus inſurgere. Sic nonnunquam in proximè morituris ad violentos frequentioreſq; motus cor impellitur, quo quidem tempore cor ipſum ad ſummam deueniſſe imbecillitatem certum eſt. Quod & interdum facultatis animalis actio oſtendit, valentiores motus edere coacta, qui, vel viribus imbecillis, roboris ſpeciem exhibere videntur. Quod tamen exemplum à Galeno allatum attinet, nõnulla ſunt quę vim facere videntur animo, ne facilè exemplo acquieſcat. Demus Galeno quem Paulus & Aetius ſequuti ſunt, lienteriam non rarò caninæ appetentiæ copulari, non tamen inde indubitanter conſtat, ab vnius eiuſdemq; partis vitio vtriuſq; affectionis cauſas enaſci, atq; vtramque in vna & eadem ſede collocari debere. Niſi enim concurrant & praui humores in ore ventriculi, qui

alioquin

alioquin abſq; lienteria in ventriculo ſæpe redundare ſolent, & ſuperficies inteſtinorum leuis, eiuſmodi affectio ex vtroq; accidente complicata nequaquam in conſpectum ſe dabit. Sicut igitur lienteria & canina appetentia propriè accepta, & loco, & cauſa diſtant; ita par eſt aſſerere etiam vbi ſecundum analogiam ſimilis affectio oritur, diuerſarum partium affectiones ad earum generationem concurrere. Quid hac in re ego ſentiam paucis prius ſuppoſitis nunc aperiam.

Suppono primum cum Galeno cęteriſq; Medicis omnibus ad eas partes cuiuſuis facultatis læſionem pertinere, à quibus per ſanitatem functio illarum inculpata prodibat. Quod quidem nulla vlterius probatione indigere videtur, quando id vt dictum eſt, Medicorum omnium conſenſu manifeſtum ſit. Suppono prætereà nullas eſſe partes in humano corpore epiſodicas; ſed ſiue actiones, ſiue vſus illarum attentè conſideres, mira arte excogitatas, fabrefactas, atq; appoſitas eſſe, pluribuſq; vel functionibus, vel vſibus inſeruientes fateri neceſſe habeas; vt mirari ſubeat Eraſiſtrati qui renum parenchymatis nullam eſſe actionem nullumq; vſum, Galeno referente, credidit, vnde hanc viſcerum affuſionem pro re parua leuiq; habuiſſe viſus eſt. Galenus contra vbicumq; natura parenchymata molita eſt, ijſdem actionem deberi pro certo habuit. Quod licet maiori ex parte ra-

tioni conſentaneum ſit, inter partes tamen ex quibus totum componitur inſtrumentum, ſi quis acrius inſpiciat, vnam ſemper peculiarem eſſe intelliget cui principaliter actio competit; reliquis vſum potius aliquem, commodumuè, vel ſecundariam quampiam actionem præſtantibus. Sic oculus videre dicitur, cum tamen cryſtallinus humor, vel ſicut eruditiſſimus, & oculatiſſimus Pemplus voluit, interior tunica retiformis, ſit principalis viſionis ſedes, & cui primum videndi facultas debetur.

His ſic ſe habentibus quæ apud neminem controuerſa eſſe puto, ſeroſitatem trahere prius ac principaliter vaſis emulgentibus quàm renibus conuenire ſtatuo; quæ cum per ſanitatem trahendę ſeroſitati dicata ſint, profectò vbi nimium, affatim, perperam, ac præter naturæ modum ſeroſitas trahitur, læſionem prius contraxiſſe valdè probabile eſt. Etenim cum ante renes vaſa hæc efformata ſint, ijſq; ſeroſitatem trahendi munus à natura vel ab ipſo ortu iniunctum ſit, quin prius illis ſeroſitatem trahere quàm renibus conueniat, dubitandum non eſt, ac priùs quidem efformari ex ijs eſt quæ ſenſu, ac Medicorum primæ claſſis conſenſu deprehenduntur. Spermaticas enim partes ante carnoſas efformari omnibus in confeſſo eſt; idq; apertè Galenus 2. *de ſemine*, & alibi *de vſu part.* affirmat; vt hinc haud prorſus abſq; ratione conijcias renes

non

non vti ad attractionem vaſis emulgentibus tanquam brachijs, ſed ipſam trahendi vim ab emulgentibus vaſis renes eſſe ſortitos. Quod ſi quis obijciat partes omnes, licet id ſenſui minimè pateat, eodem tempore efformari vel deſignari, & fruſtra aſſignari vaſis emulgentibus vim trahendi, antequam renes efformati ſint qui quod trahendum erat exciperent; attamen trahendi poteſtatem prius in ipſis vaſis emulgentibus implantatam fuiſſe probabile eſt; non autem ſic probabile eſt ante conſtitui renum parenchyma, quàm vnde illud alimentum traheret, natura prouiderit. Quòd ſi rationem quæ à prioritate temporis deſumitur probabilitatem haud excedere aliquis obtrudat, aliam affero, quæ demonſtrationem ſapere omnino videtur. Tractio omnis in animantibus quæ vacui ratione non fiat, per proprias cuiuſq; partis fibras fieri debet; at verò renum parenchymati nullæ propriæ ſunt fibræ; quare renum parenchymati trahere non competit: nullas autem renum parenchymati proprias ineſſe fibras diſſectio ipſa manifeſtum facit; cum ſolæ vaſorum emulgentium fibræ earum quibus renum parenchyma caret, vicem ſuppleant. Cùm igitur non aliæ in renibus fibræ reperiantur quàm quæ ab emulgentibus vaſis ſuppeditantur, & nihilominus renes manifeſtè trahere videantur, ſequitur inde tractionem vaſis emulgentibus primò ac principaliter deberi; cum enim ne-

mo dare queat quod non habet, trahendi vim prius emulgentibus conuenire quàm renum parenchymati ex neceſſitate deducitur. Quod non tantum rebus ſecundum naturam ſe habentibus patet, ſed etiam per illius errata confirmatur: refert enim Schenchius ex Iacobo Carpo aliquando viſam fuiſſe arteriam emulgentem non ingredi renem, ſed prçterito rene in vreterem implantari; ex quo manifeſtum fit ad ipſa emulgentia vaſa ſeroſitatem trahendi officium pertinere, & per conſequens renibus, quatenus ab emulgentibus vim recipiunt, non verò parenchymati conuenire.

Sed quid vlterius rationes congero ex quibus vim ſeroſitatis tractricem ante renum functionem ad emulgentia vaſa pertinere colligamus, cùm ne hîc quidem ſiſtere liceat? ac mihi quidem neceſſarium videtur, non tantùm tractionis officium emulgentibus vaſis in ipſorum exortu deberi, vbi maiorem trahendi vim reſpectu aliarum venarum inditam eſſe Gaſpar Bauhinus admonet, ſed & venæ cauæ atq; arteriæ magnæ conuenire antequam in hos emulgentes ramos diſtribuantur; nam cum non ſola tranſmiſſione in hæc vaſa ſeroſitatem coaceruari probabile ſit, ac multò minus id ratione vacui fieri, reliquum eſt non tantùm vaſa emulgentia trahendi vim ſortita eſſe, ſed & illa quoque ex quibus hæc deriuantur, vt hinc tandem prauè affectam ſedem in Diabete, ſi Diabetes tractione conſtat,

ſtat, e longinquo petendum eſſe rationi conſentaneum ſit. Quare ſi ad vrinæ celerem excretionem atq; exuberantiam te conuertas, iure cum Galeno dixeris Diabetem proprium eſſe retentricis renum vitium; at verò tractricis lęſionem fateberis ad partes ante renes poſitas maxima ex parte referendam eſſe. imò ſic euitabimus difficultatem quam ipſe Galenus in medium attulit, & pro qua tollenda duplicis affectionis in renibus, lienteriæ nempe & caninæ appetentiæ exemplo vti coactus fuit; etenim renum retentrix pondere grauata affluentem seroſitatem iugiter per Diabeticam affectionem effundit, quam aliunde emulgentia vaſa immoderatè traxerunt. Quòd ſi quis adhuc inſiſtat, atque ex Galeni placitis in vna & eadem parte retentricis atq;attractricis deprauatę cauſas contineri contendat, non moror; dum partis appellatione integrum accipi velit inſtrumentum, renes puta, quatenus ex parenchymate, vaſorumq; emulgentium propaginibus conſtant. nam cum ſeroſitas antequam in vreteres excoletur per ipſam parenchymatis ſubſtantiam feratur, ad eandem retentricis vitium, ſi læſa ſit ea facultas, pertinere manifeſtum eſt; vaſis interim emulgentibus attractioni inſeruientibus. Vaſorum itaq; emulgentium vi cum renes ad trahendam ſeroſitatem vtantur, quæ eſt præcipua illorum ac ſubinde renum actio, & de qua iam ſatis dictum eſt, ſupereſt vt ob ſermonis

affini-

affinitatem & quatenus ad tractationem de Diabete conferre poteſt, nonnihil de renum vſu dicamus; qui quidem non vnus ſed multiplex eſſe videtur.

Primarius igitur renum vſus eſt, ſi Ariſtotelis authoritati fides habenda ſit, ad continendas & ſtabiliendas venas; glandularum ſcilicet more, cum quibus, vel ipſo Hipp teſte, ſimilitudinem quandam habere prima facie videntur; nam ſeroſitatem trahere ſecundario & ex accidenti illis competere voluit. Quæ ſanè Ariſtotelis ſententia ſi ſuperficie tenus accipiatur, tanto viro ac Philoſopho indigna cenſeri poterat; nemo enim ſanæ mentis mente concipere poteſt reſpectu vniuerſalis Oeconomiæ corporis Ariſtotelem ignoraſſe trahendi ſeroſitatem, ac ſegregandi munus ac neceſſitatem ad renes pręcipuè ac primo loco ſpectare: attamen dum renes conſiderat quatenus ad illorum ſubſtantiam & compoſitionem ſpectat (vnaquæque enim pars ſibi primum proſpicere, ſecundo loco ad reliquas reſpicere ex naturæ inſtituto conſueuit) non ab re de renum vſu deque partium tutela ex quibus integrum inſtrumentum componitur, rectè ſenſiſſe videtur. Hunc eundem vſum Galenus agnouit qui in libris *de vſu part.* ob id renum ſubſtantiam apprimè ſolidam efformatam eſſe ſcripſit, vt vaſa emulgentia adeò ampla exciperet ac tutò firmaret, quibus quidem excipiendis vbi rarior atq; imbecillior extitiſſet, inepta fuiſſet. Nec verò de vaſis tantùm

emul-

emulgentibus id accipias vbi in renes ingrediuntur; nam ob itineris breuitatem, & ob colligantiam quam cum vicinis partibus retinent, ſatis tuto eò vſq; peruenire poterant; de iiſdem quoq; intelligere debes vbi iam renes ingreſſa ſunt, ac potiſſimum vbi iam per totam renum ſubſtantiam diſſeminantur, atq; in tenuiſſima veluti filamenta abeunt. Niſi enim renum ſubſtantia ſolidior tenues illas vaſorum propagines arctè complexa eſſet, fieri facile poterat vt rumperentur, exederentur, aut quouis tandem modo læderentur; ſubſterniculo igitur ac veluti quodam puluinari indiguerunt, vt non ſolum illarum corpus, ſed & vis quoque integra ſeruaretur. Solida præterea eſſe debuit, nec multum à cordis ſubſtantia diſcrepans, nè immodica laxitate, qui alius à priori vſus eſt, vrinam fuſius elabi ſineret. Quo quidem vſu renes per Diabetem maxima ex parte priuari ſuſpicandum eſt, vt ſuo loco dicetur, collabente ſcilicet atq; exiccata ipſa renum ſubſtantia. Amplius oportuit denſam eſſe renum ſubſtantiam vt tandiu in illis ſeroſitas detineretur, donec attractus vnà cum ſeroſitate ſanguis renibus ipſis apponeretur. Vt igitur per labyrinthæos inteſtinorum anfractus ſolidior alimenti portio eò vſq; detinetur quouſq; inteſtina ipſa id totum exugant, quod in alimentum cedere idoneum eſt: ſic par erat in renibus tantiſper ſeroſitatem immorari, dum ſibi renes alimentum apponerent.

nerent. Et quamquam nulla talis in renibus cauitas conſtituta ſit, in qua ſeroſitas aſſeruetur antequam in veſicam ſuo munere functa detrudatur, nihilominus ex mora quam in renibus trahit dum per illorum ſubſtantiam ſenſim excolatur, huic vſui inſeruit ne nimis cito in veſicam demittatur, atq; hoc eſt quod Andreas Laurentius dixit *ne fuſius renes vrinam labi ſinerent*.

Nunc de tractricis facultatis deprauatæ cauſa nobis dicendum eſt; etenim cum ad affectæ ſedis læſionem dignoſcendam, cuiuſnam partis imbecillitas accuſanda eſſet, operæ pretium foret decernere; in hoc multus fuit Galenus, donec à ſufficienti partium enumeratione nullius alterius partis quàm renum imbecillitatem ad conſtituendum Diabetem ſufficere oſtenderet. non ſic circa tractricis facultatis cauſam, quia non erat is locus in quo de cauſis habenda eſſet diſquiſitio; ſed tantùm ſuppoſuit affectum in renibus per Diabetem exoriri caninæ vocatæ appetentiæ ſimilem, atq; illum ad renes pertinere, eò quia renibus tantùm trahendi munus adſcripſit. Siue igitur læſionis originem ab emulgentibus vaſis malè affectis enaſci, ſiue ſolam vim renum tractricem oblæſam eſſe dicamus (quod quatenus ad cauſæ inueſtigationem attinet decernere parum nunc refert) de tractionis cauſa breuiter diſſeramus. non enim affecti tantum loci, quod in libris *de loc. aff.* Galeni fuerat inſtitutum,

notitiam

notitiam quærimus; ſed cauſarum quoq; tractationem proſequimur.

Ab exceſſu caloris tractricem vim renum in Diabete ad trahendum irritari atq; incitari pleriq; ſcribentium affirmant; At non deſunt qui aliter ſentiant, atq; aliud cauſæ genus comminiſcantur; quorum authoritatem doctrina atq; authoritate inſignis Fernelius ſequutus videtur, qui poſtquam caliditatem renum in Diabete nequaquam ſufficere ſcripſit, hæc ſubiunxit. *Sed hoc quàm rariſſimè ſymptoma vſu venit; vixq; vllus deprehenſus eſt qui copioſæ emictionis non aliam intus cauſam haberet.* Verùm nè Pauli, Aetij, & cum illis plurium noſtri temporis Medicorum authoritatem floccifacere videar, qui caloris efferueſcentiâ ad violenter trahendum incitari renes aſſerunt; ea nunc in medium afferam, quæ ſi attentè conſiderentur non parum ſic opinantes hæſitare cogant. Præter igitur Fernelium, qui ſolius excedentis caliditatis ope tractricem impelli ad trahendum affirmare non eſt auſus, alij ſunt qui caliditatem attractionis cauſam eſſe palam inficientur, vt ſubtiliſſimus Argenterius *ſecundo de morb. cauſis*, Laurentius Ioubertus *paradoxo 8. ſecundæ Decadis*, Felix Platerus, Thomas Campanella pluresq; alij. Quippe non paucos reperiri aiunt qui cum renum caliditate impensè laborent, parum nihilominus mingunt, & tamen ſi caliditas ingens Diabetem gignere apta eſſet, quæ iam in-

genti proxima eſt affectionem Diabeti proximam vt gigneret neceſſe eſſet, quod minimè experimento reſpondet. Præterea cum valida intemperies cuiuſuis facultatis actionem deſtruat, & Diabetici maiorem in dies vrinæ quantitatem profundant, id non contingere ob tractionem ab aucta caliditate conuincere videtur. Quin contra vis trahendi propter intemperiei exceſſum in dies imbecillior euadens minus quàm antea traheret. Adde quod per renum inflammationem retinetur potius vrina quàm copioſius excernatur; & tamen tunc temporis caliditatem in renibus augeri, ratio ſuadet. Preterea per diuturnas Diabeticas affectiones nullum ſæpe caliditatis indicium apparet, vt plurium Diabeticorum à principio propoſita exempla demonſtrant. His vel ſimilibus rationibus vtuntur quicumq; caliditatem præter modum in renibus auctam Diabetis cauſam eſſe inficiantur. Quam verò vim adductæ rationes, authoritates, atque exempla habeant, tractationis progreſſus oſtendet. Etenim cum nullam de intemperie mentionem in pertractando Diabete Galenus fecerit, id ex alijs eius lucubrationibus petendum nobis reliquit. Alij non caliditatem ſolidæ renum ſubſtantiæ impreſſam, ſed calidos affluentes humores Diabetis cauſam eſſe opinati ſunt: inter quos Iacobus Hollerius, eiuſque aſſecla Ludouicus Duretus, qui præter venenatam qualitatem, de qua paulo infra,

bilis

bilis preſentiam tractionis renum cauſam eſſe commenti ſunt; quod vel ab Archigene, quem Aetius citat, vel ab Aretæo videntur hauſiſſe; verùm quæ ad Aretæum ſpectant, non ſicco pede tranſeunda ſunt, ſed paulò inferius examinanda; nunc quoniam inter noſtri corporis humores ſi quid veneni naturam redolet ipſa bilis eſt, idcirco in bilem renibus impactam tractionis huius cauſam ijs referre placuit. At biliosis humoribus qui ſcateant, tam multos reperiri quotidiana experientia monſtrat, vt ſi inde Diabetes oriundus eſſet, nulla frequentior affectio in conſpectum ſe daret. Quin icteritia laborantes cauſam hanc nullo niti fundamento fidem facere poſſunt; cum tamen in illis ad vrinæ vias vt plurimum vrinæ copia bile imbuta trudatur, quod ſi inſiſtas, ac non præterfluentem cum feroſitate bilem, ſed ipſam bilem renibus impactam tractionis cauſam eſſe volueris, reſpondebo primum ex præterlabente ſaltem Diabetis rudimenta apparere debere, ac præſertim in valde biliosis in quibus acrior gignitur bilis: deinde nullam talem in renibus Diabeticorum bilem à nobis inuentam eſſe teſtamur, quin perſæpe ætate ſeniores & bili haud obnoxios in Diabeticas affectiones incidere: iam ſi bilis ſufficiens non ſit ad inducendum Diabetem per renes transfluens, nec intra renum ſubſtantiam admiſſa, longè minus id efficiet; quod ipſe Duretus putauit, vbi craſſior extiterit, & à

iecore reſudans exterius renibus incumbat, adhæreſcatq; non enim neceſſariò ſequitur ex eo quod renum color aliquando viſus ſit in Diabeticis ab ipſius bilis præſentia immutari, ideò bilem attractionis cauſam fuiſſe. Quare ſi dixerim ab externa pręſentia bilis, etiam vbi praua qualitate imbuta fuerit, renes potius ad expulſionem concitari, quàm ad attrahendum inuitari, fortaſſe probabiliora dixiſſe videbor. Quamquam ab eius bilis præſentia nè renes lædantur, ipſa renum conditio, quippe pinguedine obducta, præſeruare valebit.

Aliam doctiſſimus idem Duretus Diabetis cauſam adduxit, Animalculum nempè in ipſo rene exiſtens, quod quidem ſibi ipſi eueniſſe teſtatur, idq; attractionis cauſam extitiſſe. Verum enim verò cum ipſe Duretus paulò poſt ſcribat neminem Diabeticum conualuiſſe, affectionem illam ſiticuloſam, cui multitudo vrinæ iuncta erat, Diabeticam fuiſſe nè credas: potuiſſe inſuper animalculum illud renes titillando id præſtare, quod arenulæ calculique nunquam præſtitere, parum probabile eſt. Fortè alia acceſſerat affectio quæ ſitim atq; vrinæ prouentum afferebat, vt propter id Diabetis ſpeciem exhiberet. Vnde autem vir hic præſtantiſſimus deſumpſerit Galenum duos perſanaſſe Diabeticos, quos vidiſſe tantùm, non ſanaſſe Galenus ſcribit, nuſquam apud Galenum legiſſe memini. Hinc deducit Diabeticos à Galeno viſos non fuiſſe

verè

verè Diabeticos. Quod ſi non fuere verè Diabetici, totam Galeni de Diabete tractationem corruere neceſſe erit, ac pro nihilo habendam; atq; ad Diabetem non pertinere quæcumq; ille de Diabete conſcripſit. An verò (quod obiter, ac Dureto ipſo anſam porrigente dictum ſit) Diabetes eiuſdem naturæ ſit cum morbis illis, quorum cauſa diù latitans in indiuiſibili mox puncto morbum producat, eo prorſus modo quo in generatione rerum naturalium formæ introducuntur, ambigo. alia namque ratio eſt formarum accidentalium, ab ea quæ ſubſtantiæ eſt; licet per aliquos morbos id fieri non inficiar vt ex Galeno *comm. 3. in 3. de Morb. vulg* Diabetis namq; accidentia, & ſi per initia non admodum conſpicua ſint, non tamen momento temporis apparent, ſed ad morbi incrementum ſuccedunt, ac manifeſtius ſe oſtendunt. Humores igitur praua qualitate imbutos potius quàm calidos appetentiam in renibus ac prius in vaſis emulgentibus caninæ ſimilem excitare dixerim, quæ ad attractionem ſecundum Galeni mentem vaſa illa impellat. Non enim ſi humoribus praua qualitate peccantibus etiam manifeſta accedat, eaq; calida fuerit, ideo caliditati tractionem deberi neceſſario conſequens eſt, ſed ipſi prauæ qualitati cui caliditas copulata ſit.

Sed an ità vis renum tractrix in Diabete perperam ad trahendum moueatur, vt reliquarum à re-

nibus

nibus partium facultates, ac illarum præſertim tractrix, otientur, vel nullo pacto læſionem ſentiant, res diſquiſitione digna eſſe videtur. Quamuis enim renes, vbi ſecundùm naturam ſe habent, abſque aliarum partium expulſione tantum ſeroſitatis trahere videantur, quantum pro quotidiana expurgatione requiritur, non tamen ſic euidenter fieri conſtat, vbi immoderata ſeroſitatis excretio fit. At verò quamquàm à principio per Galeni Diabetem ſolius tractricis renum vitio, ſeroſitatis immoderata quantitas ad renes feratur, procedente tamen vlterius morbo, etiam proximarum partium expultricem vim accedere probabile eſt. Quippè ab attractione grauatæ non interim ad expulſionem inſurgere nequeunt. Secùs dicendùm eſt de Aretęi Diabete, vt inferiùs patebit, ſi quis enim Aretęi ſententiam diligenter examinauerit, non ſolùm, non ſine expulſione Diabetem fieri iudicabit, ſed ab ipſa potiſſimùm expulſione affectionem oriri fatebitur.

Morbi igitur vel morbificæ cauſæ vi talem ſeroſitatis ſecretionem aliquando per morbos fieri certum eſt, quæ mox naturæ impetu, nunc benè, nunc malè operantis ad vrinæ vias confertim extruditur; in qua quidem functione, non vna tantum facultate natura ad explendum opus, ſed pluribus, & modò calore naturali, vel promotore vel adiutore, nonnunquam autem & extraneo ſollicitante vtitur.

Interim

Interim quamuis vnius tantùm facultatis ope actionem quampiam naturalem perfici poſſe mente concipias, non tamen ſine mutuo aliarum facultatum conſenſu realiter fieri putabis. Si enim haud exciderint ex memoria quæ fusè à Galeno *in lib. de nat. fac.* & in ijs qui *de criſibus* inſcribuntur, non ſolum facultates inuicem adiuuari, earumq; functiones inter ſe miſceri comperies, verum etiam cuiuſuis morbificæ cauſæ motionem ab ipſa facultate expultrice initium ſumere cum ipſo Galeno fateberis. Quæ verò ſit qualitas quæ ad moleſti toto genere præter naturam expulſionem in Diabeticis naturam cogat, quantum quidem ad probabilitatem accedere mihi videbitur poſterius dicetur, vbi Diabetis ab Aretæo deſcripti naturam examinauero. Nunc ſatis ſit dixiſſe nulla manifeſta qualitate (de primis loquor) naturam ſtimulatam vaſa tractioni deſtinata ad tractionem per Aretæi Diabetem impellere. Vt enim in canina appetentia ventriculi, non à calido vel frigido, non ab humido vel ſicco, ſed ab inexplicabili quodam vitio facultas tractrix prauè afficitur; ſic emulgentium renumq; vis tractrix à praua qualitate ſtimulata ad attrahendum inſurgit, vt quod attraxit longè à ſe ipſa, qua licet arte demum expellat. Imprimitur verò nonnunquàm qualitas quædam paulatim ab humoribus in partibus ſolidis, quæ deinde impreſſam ſibi qualitatem in ipſos humores refundunt, vt

ſubſtantiæ poſtea potius, quàm ipſius qualitatis ſimilitudine ad quam natura vel inuita etiam per morbos reſpicere cogitur, facili poſtea negotio eâdem qualitate imbutos ad ſe alliciat. patet hoc per morbos qui contagione diſſeminantur. Sed & ipſa humorum qualitas certa ac determinata vi prędita illud idem confirmat. Quod enim tam cito quædam ex thermalibus aquis ad vrinæ vias properent, non ſola tranſmiſſione fieri credas; ſed ob id maximè quoniam vix aſſumptæ vaſis emulgentibus renibusq; qualitatem præmittunt, quam niſi aliquod impedimentum acceſſerit quod tractionem remoretur, vbi vaſa ipſa percipiunt, illicò ad attrahendum inſurgunt. Hanc verò qualitatem tàm breui temporis ſpatio præmitti non dubitabis affirmare, ſi conſideres quàm cito ex quarundam rerum odore ſternutamentum proritetur; & quàm cito ab odore alioquin grato hyſterica mulier offendatur, quamquam citò ex malè olentibus vterus in furias elatus ſubſidat. Inter itaq; tractionis cauſas quas recenſuimus hanc, quæ ab affluentium humorum certa ac determinata qualitate deſumitur, ad probabilitatem magis quàm cęteras accedere exiſtimo. Et ſanè non ſine ingenti admiratione nemo mente concipiet in Diabete ſubito eueniente, ita naturale renum temperamentum propter manifestas qualitates, atque caloris exuberantiam immutari, atq; inde vim tractricem adeò deprauari,

prauari, vt vniuerſam totius corporis ſeroſitatem breui temporis tractu exhaurire valeat; atq; interim partes omnes ante renes & citra iecur quoque poſitas ita retinendi vi ſpoliari, ac iecur præſertim, vt nihil amplius retinere videantur, ſed prorſus ac citò præ inopia areſcant; & ſub parua renum mole tantâ affluente ſeroſitate quamcunq; renum appetentiam ſatiari non poſſe. Ita nè renes ardorem, inflammationem, vlcera ſordida ac depaſcentia, arenularum calculorumq; præſentiam tolerare aſſuetos ex improuiſo calor quantumuis ingens adortus in furorem aget, atq; inſano trahendi deſiderio torquebit? Declamatorem non agam; neq; enim tantorum virorum ſententiam omnino contemno, qui tam immanem trahendi cupiditatem vni renum calori tribuere voluerunt: at in re oculis minimè peruia, & de qua quicquam decernere Galenus non eſt auſus, paulò liberius excurrere mihi viſum fuit. Etenim non quicquid à renibus & per renes excernitur ipſorum renum proprio ſemper atque primario excernitur vitio. Quidni igitur fateamur ante renum læſionem vaſa ipſa emulgentia mali labem contraxiſſe, affluenteſque humores alibi genitos & aliunde prodeuntes attractioni cauſam dediſſe? Quì enim fieri poſſet vt renes ambo, eodem tempore, atq; eadem affectione laborarent, ſi non ex humorum vitio oriretur affectio? Quod ſi quis fortè concedat ex affluente qui-

dem ſeroſitate eiuſque praua qualitate vnà renes quodammodo affici; at non prius inde Diabetem oriri quàm renes eadem ſeroſitate prorſus imbuti eiuſq; praua qualitate irritati ad attrahendum inſurgant: affectionis tamen originem aliunde proficiſci, & Diabetis cauſas alibi ſæpius ac priùs quàm in renibus quærendas, tum curationis atq; præſeruationis ſcopos proinde aliunde ſumendos eſſe, diffiteri non poterit: ac præſertim vbi repentè Diabetes hominem adoritur, quo nempè tempore vitium ex manifeſta qualitate in renibus progigni vix capere poteſt intellectus, aut ratio perſuadere. Fortè in momento vitium renes contrahere poſſunt ſi vt partes inſtrumentales conſiderentur, quod tamen vitij genus à Diabetis cauſis Galenus excluſit.

At ſentio, ex eo quia dixerim humores certa ac determinata qualitate imbutos eſſe tractionis cauſam in Diabete, nec quales illi tandem ſint adiunxerim, ideò nonnullos obijcere, quod hoc in caſu ſolent, occultas qualitates nihil eſſe aliud quàm ignorantiæ aſylum. Quibus breuiter reſpondeo, hos è longinquo tantum rerum naturam inſpexiſſe; nam qui rerum omnium cauſas ab elementorum primis qualitatibus pendere conſtanter affirmant, quamuis id ex Peripateticorum placitis ex ſuggeſtu eruere conentur, & ex rationibus prima facie probabilibus deducere, ſi ſeſe ad experimenta conuertant,

tant, ad quæ vt ad lydium lapidem deuenire tandem oportet, nihil præter inania verba ſe vt plurimum iactitaſſe, ac nihil attuliſſe quod ad quæſitæ rei naturam faciat, ſeriò ac ſerò intelligent. Quid verò de qualitate quæ in Diabete trahendi deſiderium in renibus, vaſiſq; emulgentibus excitat, dicendum ſit, & an re vera tractio iſta ſine aliarum partium præuia expulſione fiat, quatenus ad probabilitatem accedere exiſtimauerim, inferius explicabo: præſtat enim ad Aretæi Diabetem properare nè fruſtra quæ mihi dicenda ſunt hoc loco inutiliter præmittam.

Quicunq; Aretæi Diabeticas affectiones cum Galeni Diabete confundunt, multis ſe ſe difficultatibus atq; contradictionibus implicant à quibus poſtea ſe ſe explicare nequeunt. Quamuis enim vrinæ profluuium tam in Galeni, quàm in Aretæi Diabete vnum & idem ſymptoma ſit, pro cauſarum tamen varietate multum inter ſe diſcrepant affectiones. Atq; in primis nullam apud Aretæum de tractricis facultatis læſione mentionem fieri notandum eſt; quin ex illius tractationis ſerie Diabetem tranſmiſſione tantum, non autem tractione fieri apertè colligitur, vbicumq; enim humor collectus ſtagnauerit, ad exitum, vt ille inquit, labitur. At labi non eſt trahi. Secundò Diabetem ab Aretæo deſcriptum non à renibus prauè affectis originem ducere quiuis animaduertere poterit, ſed ab alia-

rum partium affectionibus; ſecus ac Galenus cenſuit, qui Diabetis originem primum in renibus perquirendam eſſe ſupponit. Tertiò Aretæi Diabetes cum dolore fit, de quo quidem apud Galenum nulla fit mentio. Quartò Aretæus inter Diabetis cauſas colliquationem enumerat, quam ſi fortè dixeris à Galeno licet non expreſsè conceſſam, plurimum tamen diſtabit Galeni colliquatio ab ea cuius Aretæus meminit; cum quæ ab Aretæo colliquatio ſupponitur Diabetem præcedat, quam verò Galeno adſcribas Diabetem ſequi certum ſit. Quintò ad criticam acutorum morborum expulſionem Aretæus Diabetem refert, quod non admitteret Galenus qui primariam renum affectionem illam eſſe voluit. Tandem inde conijcias Aretæum haud exiſtimaſſe Diabetem eſſe propriam renum affectionem, cum ſeorſim de Diabete pertractauerit, & poſtea ſubſequentis capitis inſcriptionem fecerit de Renum affectibus; ex quo etiam inferre queas à renum affectionibus Aretæum ſeiunxiſſe Diabetem. In eo certum conuenire videntur quod aliquando in occultam quandam vel venenatam qualitatem Diabetis cauſam vterque referat. Galenus quidem exemplo caninæ appetentiæ quæ à manifeſta qualitate, vt iam dictum eſt non videtur proficiſci. Aretæus verò à Dipſadis morſu, quod fortaſſis pro exemplo dictum fuit ab Aretæo; nam tantum abeſt vt ab huius beſtiolæ morſu Diabetes

oriatur,

oriatur, quin potius ex toto ſupprimatur vrina, vt videre eſt apud Aetium ex quo Sanctes Ardoynus, id libro de venenis accepit. At diſcrimen quod inter Galeni Diabetem atq; Aretæi Diabeticas affectiones intercedit vt clarius innoteſcat, notandum eſt non de vna tantum affectione ſub Diabetis appellatione Aretæum eſſe loquutum, ſed reſpectu diuerſitatis cauſarum de pluribus, quamquam non admodum diſtinctè. Etenim modo de ingenti vrinæ profluuio quod per malam criſim quæ poſt acutos quoſdam morbos fieri videtur, verba facit, modo frigidæ & humidæ cauſæ meminit; præterea colliquationem accuſat; ac tandem in venenatam humorum diſpoſitionem cauſam Diabetis reijcit. Singulas igitur haſce Diabetis ſpecies examinare operæ pretium eſt, & quid proprij habeant, vt ab inuicem diſtingui mereantur decernere. Ab ea ordiar quæ aliquando per criſim contingere ſolet, quam ſi placet Diabetis critici appellatione nominabo.

Optimam igitur atq; abſolutam morborum criſim tunc fieri contingit quando concoctis iam humoribus, ac ſegregata vtili portione ab inutili vis expultrix ad expulſionem inſurgit, atq; humorum reliquias ipſamq; ſeroſitatem, de qua nunc nobis ſermo eſt, per loca conferentia è corpore detrudit. Sed & nonnunquam antequam vis ſegregatrix ſuo probè munere fungatur, ob materiæ excernendæ

cernendæ conditionem, quæ quantitate vel qualitate, vel totius ſubſtantiæ prauitate peccabat, natura cogitur expulſionem aggredi, quo quidem tempore dum materia furere videtur, nullaq; naturæ lege gubernari, mirum non eſt ſi huius generis expulſiones, non ſine ægrotantis prælertim ad ſummam imbecillitatem redacti diſcrimine fiant; ſic quemadmodum ex aſſumpto medicamento validè purgante haud raro ſuperpurgationes ſuccedunt, per quas vnà cum vitioſis humoribus innoxij quoq; excernuntur; ita ne dubites contingere per morbos, ac morbificæ cauſæ irritationem, quæ ante criſis perfectæ tempus vel in ipſa etiam criſi mouetur. Fiunt enim aliquando profuſiores excretiones quas æger propter imbecillitatem tolerare nequit, & per quas natura ſuccumbere cogitur. Cum igitur hæc ſic fieri quotidiana doceat experientia, mirandum non eſt ſi quædam magis vel minus rarius vel frequentius accidant; id enim pro cauſæ intenſione vel remiſſione, vel pro partium noſtri corporis, vel ipſius naturæ propenſione euenit. At tunc admirari ſolemus vbi intra mediocritatis fines res non continentur, ſed vacuationes ad immodicam atq; enormem quantitatem accedunt. Sic immenſæ vel immoderatæ altitudinis homines admirabundi intuemur, mediocris verò abſque vllo admirationis ſenſu præterimus. Quid igitur prohibet ſecretam aliquando per morbos

bos ſeroſitatem, præſertim cum acris illa fuerit atque copioſa, ægro iam debili, naturam ſuſtinere amplius non poſſe, ſed illam ad vrinæ vias critico, ſed violento vel importuno motu expellere? Iam quoniam quæ de cauſa critici huius Diabetis Aretæus ſcribit paulò obſcuriora videntur, quàm vt ſtatim percipi valeant, præſtat eius verba hîc apponere, eorumque ſenſum apertiùs explicare. Sic autem inquit. *Huiuſce languoris cauſa aliquis acutus morbus eſſe poteſt, qui hanc in partem impetum fecerit, & in criſi aliquod malignum virus latenter morbi reliquerint*, quorum verborum ſenſus eſt, Diabetem non fieri eò quia renes proprio aliquo affectu laborauerint, ſed quia humorem ideſt ſeroſitatis maligna qualitate imbutæ impetus, vi morbi alicuius acuti alibi quàm in renibus geniti, critico more in renes feratur; à qua præterfluente aliquam quidem renes fortaſſe labem ſentiant, ſed in ipſa ſeroſitate vitium lateat, à quo natura totius corporis gubernatrix ad expulſionem irritetur; nè quis putaret ſeroſitatem praua qualitate imbutam prius in renibus diſpoſitionem induxiſſe quæ renes ad attrahendum impelleret. Etenim cum excretio iſta per acutorum morborum criſim ſubſequi ſoleat, & vt prius dictum fuit, cuiuſuis morbificæ cauſæ motio ab ipſa facultate expultrice initium ſumat, quamuis attractionis anſam ex prauæ materiæ tranſitu renes arripere valeant, & naturæ prouiden-

uidentiâ tunc trahere vt expellant, falſa quadam familiaritatis ſpecie decepti; attamen expultrici facultati rem ab initio deberi certum eſt. De alterius verò partis morbo non renum, loquutum eſſe Aretæum inde conſtare debet, quoniam à ſolo renum morbo talis nunquam criſis expectari debuit, per quam tanta ſeroſitatis quantitas effundatur, quanta in Diabete ſpectatur. præterquamquod nullus acutus morbus criſi terminandus in renibus oriri poterat præter inflammationem ac eryſipelas, per quos vrina ſiſtitur potius quam immoderatè fluat.

Quæret autem fortè aliquis eò quia Aretæus aſſerat aliquando Diabetem fieri per aliquem acutum morbum, quales potiſſimum morbi ſint qui hanc affectionem inducere valent; cui reſpondendum eſt pleuritim, ac peripneumoniam præcipuè eſſe. Quod & ipſe Hippocrates ſub finem *Coacarum prædictionum* viſus eſt annuiſſe, cum ſcribat *prauum eſſe in morbis acutis celeriter à potu emingere, præſertim pleuriticis & Peripneumonicis* quo loco eius ſententiæ expoſitor Hollerius à ſe ipſo non diſſentiens circa Diabetis cauſas, per hos potiſſimum morbos incaleſcere renes ac ſiccitatem contrahere ſtatuit, vnde accedente illarum partium imbecillitate, hydropis quæ ad matellam dicitur inſtare metum affirmat, & nos à principio huius tractationis ſub exemplo Brigidæ Martini hoc idem ſym-

ptoma

ptoma in medium attulimus. Quòd ſi nonnunquam & ipſa prædictarum affectionum materia, vt in libris *de loc. aff.* Galenus teſtatur, vbi non benè per ἀνακάθαρσιν expurgatur, ad vrinæ vias, experientia id confirmante, tranſmittitur; multò facilius erit eliquatam ſeroſitatem vtpotè ſubtiliorem & proinde ad motum magis paratam eò viam arripere. Attentè præterea conſideranti *cap. 8. lib. 2. de cauſis & ſignis acutorum morborum Aretæi* in quo de venæ cauæ acuto morbo pertractat, cui facilè arteria vicinitatis ratione conſentit (*venæ enim cauæ morborum*, vt ipſe inquit, *arteria particeps efficitur*) non ſine ratione, niſi fallor, viſum mihi eſt, morbum hunc inter enarratorum claſſem commodè referri poſſe. Siquidem ardor inde, oriſq; ſiccitas, & ſitis ingens oritur, per quam ægri exuberanter bibere coguntur, nec tamen à ſiti leuantur, ſed paulò poſt moleſtior ipſa ſitis redit; quæ omnia manifeſta Diabeticis ineſſe ſolent; hoc tamen intelligendum eſt quando nec per aluum, nec per vomitum quod affatim bibitum eſt, excernitur, ſed ad vrinæ vias tendit; quod nè diſrumpatur homo ſequi tandem neceſſarium eſt. Ad criticum præterea Diabetem motus ille referri debet qui fit aquâ hydropicorum repentè ad vrinæ vias conuerſa; in qua quidem expulſione ſi æger alioquin imbecillus decedat, non alio deceſſiſſe morbo quàm Diabete, audacter dixero.

Iam de Diabete quem ex colliquatione oriri Aretæus ſcribit, nonnulla dicenda ſunt. Breuibus hic rem complexus eſt, dum dixit Diabetem eſſe carnium, & membrorum in vrinam colliquationem; eiuſq; cauſam frigidam atq; humidam eſſe, vt in aqua inter cutem. Clariùs ac diſtinctiùs ſub finem 2. *cap. lib.* 3. *de ſympt. cauſis* Galenus colliquationem, ac quid ex colliquatione ſequatur deſcribit; vnde non pauca deſumi queunt quæ ad naturam Diabetis, qualis vtique ab Aretæo deſcribitur, exactius dignoſcendam haud parum conducere videntur. *Fit verò nonnunquam* (Galeni verba ſunt) ἀναστοιχείωσις *quædam, ideſt reelementatio, vel diſſolutio, vel liquefactio* (Denaturationem Ballonius vocat,) *modò totius corporis, modò ſuccorum dumtaxat qui in venis ſunt. Quod autem ex colliquatione prouenit alias ad ventrem, aliàs ad vrinam, alias ad ſudores confluit: ac ſuccis quidem qui in venis habentur in ſeroſam ſaniem ſolutis, renes qui ad id excrementum trahendum nati ſunt, ſerum quidem à venis expurgant, fluxionem autem ad veſicam, potiſſimum ſi ſani ſunt, aſſiduè mittunt. Vbi autem renes trahere non valent, aut venæ eiuſmodi ſerum in ventrem mittunt, aut toti id corpori partientes, ſubitaneos hydropum ſtatus inducunt.* Ex quibus qua ratione Aretæi Diabetes à colliquatione oriendus fiat manifeſtè colligitur. Aretæus quidem de carnium membrorumq; colliquatione tantummodo mentionem facit: at Galenus de ſuccorum quoque colliquatione

ne non tacuit, qui promptius ac facilius abſq; ingenti calore in ſeroſitatem liquari poſſunt; cum carnes non niſi feruentiſſimo æſtu diſſoluantur *vt 3. in 3. de morb. vulg.* idem Galenus docet. Tantam verò ex tali colliquatione ſuccorum ſeroſitatem prouenire poſſe affirmat, quanta, ſi in ventrem defluat, ad inducendum ſubitaneum hydropem ſufficere valeat. Hinc deduci poteſt, ſi ſeroſitas non in ventre colligatur, vel in habitum corporis diſtribuatur, ſed ea ad vrinæ vias conuertatur, non minus inde affectionem Diabeticam ab Aretæo deſcriptam, quàm verum Galeni Diabetem gigni poſſe; prout vel in renes demandatur, vel à renibus trahitur. Verum ſi tantam ſeroſitatis portionem renes, ſi ſani ſint, trahere poſſunt, quanta ad inducendum ſubitaneum hydropum ſtatum ſufficit; iam licebit mirari cur Galenus adeò laborauerit, tantuſq; fuerit in aſſignanda deprauatione tractricis renum facultatis pro Diabetis generatione. Obiectionem aliquis fortaſſe diluet, dicendo ſanis renibus tractionem quidem hoc in caſu deberi, ſed non ita breui temporis ſpatio, neq; adeò confertim vt in Diabete contingit. Attamen vix euadere poterit, ſi de diuturno Diabete ſermo fiat, vel de eo qui non adhuc ad ſtatum peruenerit. Quamquam ſi de ſubitaneo hydropis ſtatu euitando intelligamus dubitandum non eſt, quin tunc renes, etiam dum ſani, breui tempore atq; affatim trahant. Ni-

hil igitur obſtare videtur quò minus ex colliquatione ea ſeroſitatis quantitas colligi poſſit, quæ ad efficiendum Diabetem idonea ſit, præſertim vbi ex cauſa frigida & humida colliquatio oriatur. Hæc etenim intemperies ſiue per ſe atq; immediatè talis accedat, ſiue mediatè & per accidens, ob caloris exceſſum vel poſt illum ſequatur, ſeroſitatis redundantiæ occaſionem dabit. Quòd autem ob caloris exceſſum frigidæ oriantur in corporibus affectiones, hydropes repentè per morbos acutos aduenientes quotidie demonſtrant; ſic nihil prohibet per eandem frigidam & humidam intemperiem colliquationem fieri, congeneremq; hydropi affectionem progigni, ad quod idem Aretæus fortè reſpiciens, capiti de hydrope immediatè caput de Diabete ſubiecit. Ego quidem vidi Sebaſtianum de Brenis Lucenſem Ciuem ex humida frigidaq; corporis totius conſtitutione in ſuccorum colliquationem, atq; inde in enormem vrinæ quantitatem cum ingenti ſiti bis incidiſſe; vnde conieci vel ſanis renibus tantam vrinæ copiam prodire poſſe, quæ hydropem, etiam vltra principium progredientem impedire potuerit. Has verò affectiones, ſiue per acutos morbos eueniant, ſiue paulatim ac ſenſim ſuboriantur, ſymptomaticas eſſe conſtat, ac proinde à critico Diabete ſeiungendas. Habet enim plerumque tunc morbus ſua tempora, quæ ſenſui adeò manifeſta ſunt, vt commodè dignoſci valeant,

leant, qua quidem ratione inter diuturnas affectiones hanc Diabetis ſpeciem Aretæus repoſuit; licet acuti ſpeciem tunc affectus exhibeat, cum perfecto iam morbo ægri ſalus omnino deſperata eſt; quo quidem tempore non ægrotantibus dumtaxat, verùm & ipſis quoque Medicis ſæpe imponens, acutus eſſe videtur. Sed cum cauſa hæc frigida & humida reſpectu Diabetis nonnullas continere difficultates videatur, præſtat paulò prolixius circa illam immorari. De frigiditate autem quæ talis actu ſit, parum ſollicitus eſſem, quandoquidem non de hac, ſed de ea quæ poteſtate talis eſt Aretæus loquutus eſſe videtur. Verùm cum vir celeberrimus Victor Trincauellius 2. *epiſtolarum libro* binis epiſtolis ad Theophilum Varinonium, inter Diabetis cauſas tam externam frigiditatem, quàm potionem intenſe frigidam enumerauerit, de hac quoque nonnihil mihi dicendum fuit. Et quatenus ſpectat ad frigiditatem externam, per hanc putat ille contentricem facultatem infirmari, experientia doctus, nam vt inquit, *ſi frigus hyeme perpeſſi ſimus, præſertim ſecundum pedes, ſæpius & ſolito plus mingere ſolemus*.

Per internam vero, dum ex potu nimium frigido Cardinalis Piſani fratrem in Diabetem, communi omnium conſenſu, incidiſſe refert. Contra hanc opinionem nouiſsimè in ſuis medicinalibus Thomas Campanella inſurgit, eò quia frigidi ſit conſti-

pare,

pare, atque occludere; vnde nec ſerum, nec potum celeriter frigus in renes perducet, potius autem, vt dicunt, retinebit ne tranſeat. At quid frigus externum frigiduſuè potus in corporibus efficere valeant, non bene obſeruauerunt illi, de quorum mente Campanella viſus eſt loqui. Etenim vel ipſi Diabetici potum quamuis niue perfrigeratum, atque confertim ingurgitatum nihilominus ad vrinę vias citiſsimè ferri quotidiano teſtantur euentu; quod & exemplo à Trincauellio adducto confirmatur. Sed nonne flante Borea, atque expreſſa vi frigoris humiditate aliarum partium, oris ſiccitas ac ſitis oritur, vt non minus, quàm per ingentes æſtus homines bibere cogantur, potumque ob id plurimum ingerunt, totaq; ſeroſitas ad vrinæ vias feratur, vt probabile ſit in proximè diſpoſitis hanc de cauſa Diabetem aliquando poſſe oriri? Plura tamen ſunt quæ Trincauellij ſententiam ſuſpectam reddant. Non enim ſi de Galeni Diabete intelligit, retentricem læſam eſſe ad inducendum Diabetem ſufficit, ſed oportet vim tractricem alia ex cauſa quàm propter frigus ad trahendum incitari. Et exemplum ab ipſo allatum potius conuincit ſuſcitatam iam affectionem ad frigidæ potionis deſiderium ægrotantem inuitaſſe, quàm frigidæ inopportunum vſum Diabeti cauſam dediſſe. Qui vero frigiditatem externam pro cauſa adducunt, ſi de procathartica intelligi volunt, non ſunt reprehendendi

hendendi ſecus autem ſi de proxima & immediata, de qua iam mihi ſermo eſt, & de qua præter reliquas Diabetis ſpecies hucuſq; explicatas Aretæus verba facit. Hæc verò eſt frigiditas atq; humiditas intra corpus exundans; cuius quidem ſententiæ ipſe Aretæus author extitit. Verùm enim verò non tanti facienda videbatur Aretæi authoritas vt illi abſq;alicuius rationis acceſſione fides haberi deberet, præſertim cum non deeſſent qui eundem inconſtantiæ accuſarent; quoniam cum ab initio capitis hanc pro Diabetis cauſa adduxiſſet, paulò poſt veluti ſui oblitus ex acuti cuiuſquam morbi reliquijs ad vrinæ vias iter arripientibus eundem oriri voluerit. Porrò acutorum morborum reliquias non ſine ratione caliditatis ſobolem eſſe quiſpiam obijciet. Præterea aſſerere ſitim ingentem quæ de natura Diabetis eſt, ſub intemperie frigida & humida negotium facere ἀδύνατόν τι ſapere videtur. Nam cum ſitis ſit frigidi atq; humidi appetentia, quis pręſente frigida & humida cum cauſa tum materia, ſiti laborare vnquam poterit? Sed cum non Aretæus tantum, verùm & ex Arabum familia Auicennas & Rhaſis ex Aretæo, vel cum Aretæo idem ſentiant; ideò aliquam ſubeſſe rationem probabile eſt, qua tot viri celebres moti in hanc ſententiam iuerint. Victor ipſe Trincauellius qui prior Aretæum inconſtantiæ accuſare auſus eſt, non ſolum Diabetici illius meminit, de quo

antea

antea dictum eſt, qui cum febre acuta correptus prius fuiſſet, ac potum nollet admittere niſi gelidum, in Diabetem incidit, ex quo etiam obijt; hic nempè nullum in renibus vel hypochondrijs inſignem percepit calorem; Sed etiam expreſsè Aretæi ſententiam ſequutus eſt, ac ſequi velle conſtanter affirmauit; quod hac verborum ſerie teſtatus eſt. *Attrahunt quidem renes ſi quis ſit talis humor in venis, quamuis nulla interdum adſit calida intemperatura; non negamus tamen quin à calidiore facilius ac violentius fiat eiuſmodi attractio; & propterea vt credimus, ſæpius ab illa quàm à frigida fiat Diabetes. Tum ergo ab experientia doctus, tum etiam rationibus & authoritatibus ductus in hanc ſententiam facilè deſcendi, quam credo me ſeruaturum eatenùs, donec aliquid quod veriſimilius mihi videatur, audierim aut legerim*, Trincauellio videtur adſtipulari *Gulielmus Ballonius* 2. *epidemiorum* de vxore D. Doniſot *Diabete*, inquit, *laborauit; & pituitam acidam eum affectum committere ſignis colligebant*. His adde me quoq; per Diabeticas affectiones obſeruaſſe, vt ab initio tractationis adnotaui, ægrotantes valde ſiticuloſos, ac nulla, vel leuia caliditatis indicia præ ſe ferentes, vitam cum morte commutaſſe. Quos licet non ob id quòd actu calidos vulgus rerum tantum ſuperficiem animaduertere aſſuetum perciperet, frigidiore tamen intemperie laborare peritiores affirmare non dubitauerant. Quandoquidem non tantum per morbos,

bos, ſed & intra ſanitatis limites contentos non paucos reperias, qui vniuerſi corporis, vel peculiaris cuiuſpiam partis frigida temperie donati ſunt; actu verò tantum frigidi deprehenduntur, cum vita ipſa fugit quæ in calore poſita eſt, & mors eſt in propinquo.

At ſi Trincauellius qui ſe experientia & rationibus ductum eſſe in hanc ſentẽtiam ſcripſit, aliquam ex rationibus ſibi notis adduxiſſet, faciliori negotio ex hoc inextricabili labyrintho nos eduxiſſet. Nullam verò aliam apposuit præter hanc, quòd ſub frigida & humida intemperatura licet alteratrix, & retentrix facultas valdè labefactari queant, non tamen neceſſarium ſit vim attractricem oblædi; quapropter Diabetem fieri ex frigida & humida cauſa cum Aretæo ſenſit; ſed non animaduertit ſe Galeni Diabetem cum Aretæi Diabete confundere, in qua idem Aretæus ne verbum quidem de vi renum tractrice læſa fecit; ſed accidens hoc vel morbum, vel affectum, vel affectionem, vel quocunq; nomine appellare volueris, in ſola tranſmiſſione conſiſtere viſus eſt affirmare. Quamuis autem in hoc Diabete frigiditas & humiditas à principio occaſionem morbo dediſſe videantur; procedente tamen vlterius morbo, totaq; ferè humiditate ad vrinæ vias tranſmiſſa, in vniuerſo primum genere venoſo, inq; tandem vniuerſo corpore ſiccitatem relinqui neceſſarium eſt; vt non tantum naturalis

ſitis in renibus vaſiſq; emulgentibus, ſed & ſenſu perceptibilis in ventriculo ſuccedat. Sic propter iugem vacuationem ſiccitas inducitur, atq; à ſiccitate ſitis. Non tamen citra aliquam actualem caliditatem hæc fieri putandum eſt, quoniam nulla in viuentibus abſoluta frigiditas datur. Ex indeſinenti quoq; motu humorum aliquam in ſpiritibus accenſionem ſuboriri neceſſarium eſt. Quod morbi ipſius progreſſus ab Aretæo deſcriptus his verbis oſtendit. *Cum futurus eſt morbus, os humore priuatur, ſaliua eſt albida, ſpumans perinde atque in ſiti; nondum tamen ſitiunt; præcordia grauia ſunt, calorem aut frigus à ventre in veſicam tendere ſentiunt, pro vt aduentantis morbi proceſſus eſt; quin etiam paulo plus lotij quàm moris erat effunditur, ſitis adeſt, ſed nondum vehemens; Cumque amplius crementum accipit, calefactio parua quidem ſed mordax viſceribus inhærens exoritur, abdomen habent rugoſum, venas extantes, totum corporis habitum gracilem, quando & vrinæ profluuium, & ſitis, iam aucta inſigniter ſunt.* Notandum eſt Aretæum huic Diabeti adſcripſiſſe modo frigus in ventre, modo paruam calefactionem. Si quis igitur diligenter expendat quicquid Aretæus per hunc Diabetem obſeruauit, & quicquid experientia doctus conſcripſit; is ſanè ſub hoc morbi progreſſu rationem apertè contineri fatebitur, cuius vi non ab ingentis caloris præſentia, ſed à ſiccitate atq; ab humoris indigentia ſitim oriri con-

ri contingat. Neq; verò dubitamus aſſerere quæ Aretæus dictauit, ea viſu comprobaſſe; nam ex ijs quæ ſub finem capitis de hydrope ſcripſit eius ingenuitas dignoſcitur; cum quæ ipſe non vidit, ſcribendo affirmare noluerit, & quoniam eandem cum hydrope generationem hunc Diabetem ſortitum eſſe putauit, ideò eius cauſam frigidam & humidam, vt in hydrope, eſſe ſcripſit. Quod à veritate alienum, ſi attentè conſideretur, cenſeri minimè debet, tam ſi cauſam materialem, quàm ſi efficientem contemplaris; nam detentis in viſceribus ac iecinore præſertim, vitioſis humoribus, atque ibidem incaleſcentibus, vnà cum ipſa iecinoris ſubſtantia naturalis calor obruitur; vnde mox frigidi affectus oriuntur, & chylus non ex reuerberato calore, vt ingenioſè Campanella commentus eſt, ſed ob remiſſam caloris vim, in ſeroſitatem permutatur; non enim in viſceribus animalium quemadmodum in fornace reuerberatio fieri poteſt, quando coctiones in corporibus animalium elixatione perficiuntur; ac propterea non inde ſal gignitur vt in locis ſubterraneis, ſed ſalſuginoſa tantum ſeroſitas, vt iam iam aperiam. Materiali itaq; cauſa præſente quæ tam ad hydropem quàm ad Diabetem parata eſt, ſi memineris Diabetem apud Aretæum tranſmiſſione fieri, nihil obſtabit quin ex frigida & humida cauſa Diabetem oriri concedas. Supereſt modo vt de peregrina qua-

dam vel venenata Diabetis cauſa, quod antea pollicitus fueram, breuibus diſſeram. Aretæus vt Bupreſtis venenum inter hydropis, ita Dipſadis inter Diabetis cauſas enumerat. Quicquid verò ſit de eiuſmodi cauſis non multum laborandum eſt; quippe vel raro, vel potius caſu eueniſſe puto ſi Diabetes inde ſit ortus. Sed nec primas quas vocant elementorum qualitates pro illius generatione accipiendas eſſe cenſeo; cum quotidie tam in toto corpore quàm in ſingulis eius partibus exorbitare illas contingat, nec tamen Diabetes excitari, niſi admodum raro deprehendatur. In hoc igitur Diabete qui poſtremo loco ſe ſe nobis offert, prauam adeſſe qualitatem Aretæus voluit, qui aliquod malignum virus latenter per morbos acutos relictum, & per criſim ad vrinæ vias tranſmiſſum, Diabetis cauſam eſſe pronunciat; & clariùs Dipſadis exemplo, quod exempli gratiâ appoſitum fuiſse iure ſuſpicati ſumus. Profectò peregrina quædam ac venenata qualitas in humoribus reponenda erat potius in Aretæi quàm in Galeni Diabete; quoniam manifeſtius per Aretæi Diabetem expultricis facultatis opus apparet; ab hac enim facultate irritata affectio hæc oriri videtur.

Prodigioſam hoc loco expulſionem præterire nequeo, cuius Vidus Vidius cap. de Diabete menſionem facit, & quæ in peregrinam quandam & occultam

cultam cauſam omnino referri debeat eius verba ſic habent; *Neq; eorum ſententiam omnino contemnendam eſſe credimus, qui ad prædictas huiuſmodi affectionis cauſas addunt quoq; irritationem quandam latentem facultatis expultricis ſingularium partium noſtri corporis, & potiſſimum venarum atq; arteriarum profectam ab ipſius seroſi humoris acrimonia, ſiue ab alia quadam nobis minus perſpecta praua qualitate, quam idem humor contraxerit ob immoderatum calorem cum ſiccitate coniunctum iecoris, atq; habitus totius corporis, ad cuius ſic affecti humoris expulſionem per viam aptiſſimam ipſius vrinæ, arteriæ ac venæ omnes per quaſcunque partes diſperſæ inſurgunt, & inde admirandæ naturæ propoſitum ſymptoma exoritur.* An verò occulta, ac maligna qualitas, quæ tàm in Galeni, quàm in Aretæi Diabete aliquando negotium facere creditur, eadem vbiq; eſse poſſit, ambigo, atque hæreo. Attractio enim, atq; expulſio, penes quæ Galeni Diabetes ab Aretæi Diabete differt, oppoſiti motus ſunt, & non ab vna eademque cauſa oriri poſse videntur: differre prætereà probabile eſt malignitatis gradu, quoniam cum attractio ob familiaritatem fiat, expulſio autem propter incongruum, atq; inimicum obiectum, minùs malignitatis adeſſe alicui videbitur in Galeni, quàm in Aretæi Diabete. Quod autem probabilius ſit, vtriuſque affectionis comparatione res dilucidior fiet, tractionis in Galeni Diabete cauſam prius nobis diſquirentibus.

Primùm

Primùm itaque ſuppono vrinam in ſecunda coctione quæ in hepate celebratur ſui primordia accipere; & cum in eadem coctione humores propriam auſpicentur naturam, & vnuſquiſq; illorum ſua conſtet ſeroſitate, quæ tandem vbi muneri ſuo ſatisfecit tamquam inutilis per renes in veſicam demittitur, conſequens eſt vrinæ materiam non tantum immediatè ex potu, ſed & ex humorum ſeroſitate conſtare. Secundò ſeroſitatem hanc non ſolum ob ſalem quo in victu quotidiano vtimur, ſed ob illum maximè qui in omnibus penè eſculentis potulentiſq; latitat, ſalſuginem contrahere. Quod vlteriori probatione non indiget, cum ſenſu talis in vrina deprehendatur. Tertiò eandem ſeroſitatem plus minuſuè ſalis qualitatem induere, prout victus ratio, & corporis conſtitutio ad ſalis generationem conferunt. Etenim non veremur affirmare vnà cum Chymicis in hominum corporibus materiam ad ſalis generationem proximè diſpoſitam reperiri; quod per chymicas operationes euidenter apparet. Plurimum namq; ſalis ex vrina colligitur. Quartò eandem quoque ſeroſitatem diutius quàm par eſt in vaſis venis ſcilicet atq; arterijs, & in toto corpore aſſeruatam, maiorem in dies ſalſedinem acquirere. Quod non ſolum pruriginoſæ papulæ quæ moleſto cruciatu interdum toto corpore erumpũt, ſed & aqua ipſa hydropicorum aſciticorum euidentiſſimè oſtendunt. Quintò licet

ſalis

ſalis proprium ſit cogere, denſare, atq; humiditatem abſumere vel exprimere, non tamen putandum eſt hæc ipſa ita ſalſuginoſis competere, vt ſali ipſi propria ſunt, præſertim cum plurimus humor inſipidus ſali miſcetur. Tunc enim ſalſum & incîdit & abſtergit, & abluit, vt Pamphilo *lib. 3. de aquis* viſum eſt, imo Hippocrati ipſi qui *in lib. de affectionibus* ſalſum ſecedere, atq; vrinam mouere ſcripſit. Sextò emulgentia vaſa reneſq; ſeroſitatem potiſſimum trahere ob familiaritatem quam cum ſalſedine ſortita ſunt. Quippe niſi inter facultatem tractricem harum partium, atq; obiectum familiaritas intercederet, neutiquam tractio fieret; vnde idem Pamphilus ſcripſit Naturam modicè ſalſis delectari, eaq; appetere atq; complecti. Eſt enim ſalſum ignis in aqua, ex quibus animal conſtat. Cum igitur negari nequeat vrinam nunquam ſalſedine ſpoliatā eſſe, negari quoq; non poterit renes quòd vrinam trahant, cum ſalſedine familiaritatem habere. Septimò ſalſedinem hanc cuius ſeroſitas particeps eſt, quamdiu eadem ſeroſitas ſanguini commiſta eſt, ac quantum ſatis eſt, ideſt ſecundum naturæ leges ac modum trahitur nullam naturæ moleſtiam inferre: at vbi præter modum in venis augetur, vel opportunè non excernitur, vel importunè trahitur, noxas euidentes afferre. Octauò licet in maioribus vaſis, venis ſcilicet atq; arterijs purior & elaboratior ſanguis vt plurimum contineatur,

neatur, fieri tamen nonnunquam vt ibidem exardeſcat, atq; Cauſi ſpeciem illam valdè pernicioſam inducat quæ ex ſalſæ pituitæ commiſtione oritur; cuius pathognomonica ſigna ſunt calor immodicus atq; vrens, ſitiſq; inexplebilis, quibus ſi vrina tenuis & aquoſa ſuperueniat, lethalis portenditur exitus.

His itaque ſic ſuppoſitis, aio; Qualitatis vitium quod in Galeni Diabete caninam veluti appetentiam in renibus vaſiſque emulgentibus excitat, & cuius præſentiâ nimia fit ſeroſitatis attractio, in ipſius ſeroſitatis excedente ſalſedine quam temporis tractu ob prauam, terreamque partium diſpoſitionem acquirit, poſitum eſſe. In hanc porrò ſententiam, (licet plerique non minus acres ac bilioſos humores quàm ſalſos accuſent) ire mihi tandem placuit; non ſolum quia ſalſedinis rudimenta iam ante Diabetis generationem in vrina adeſſe conſueuerant, ſed ob id maximè quoniam per Galeni Diabetem de vrinæ acrimonia deque bilis pręſentia Diabetici minimè conqueruntur, & quiduis aliud eorumdem vrina quàm bilis naturam vel copiam repræſentat. Quod ſi orta ſuis debeant atteſtari principijs, vt Philoſophi docent, profectò mirum videri debet quomodo bilioſos humores ibi accuſare illis in mentem venerit, vbi nulla exuperantis bilis indicia in vrina ſe prodant; vnus igitur poſt alium, ac deinceps ferè omnes in acres bilio-

ſoſque

ſoſque humores Diabetis cauſam reiecerunt; de quibus quidem nihil eſt auſus Galenus affirmare, qui fortè difficultatem ſubodoratus ſatis ſibi eſſe putauit ſedem prauè affectam in Diabete inueniſſe; vitioſorum verò humorum naturam qualitatemque indiſcuſſam relinquere. Quod ſi quis ad bilem in iecinore, vel in alia quauis corporis parte efferueſcentem recurrat, is videat ne vel inuitus cogatur fateri Diabetem non eſſe renum propriam affectionem, & ſic nobis Galenum illuſiſſe ſuſpicetur. Quare illorum placitis potius acquieſcere nobis viſum eſt, qui ſalſedinem pro Diabetis cauſa adduxerunt, quorumq; Aetius, qui Galeni mentem vbique propiùs attigiſſe videtur, Anteſignanus eſt. Hic enim cum vitioſos humores in renibus impactos, vel eò confluentes Diabetis eſſe cauſam iudicauerit, in eiuſdem affectionis curatione ea præcisè exhibenda eſſe monuit, quæ ſalſuginoſos humores diluant; ac proinde à *Thoma Campanella in ſuis Medicinalibus* rectius quid de Diabetis cauſis ſenſiſſe dicitur. Sic *Andreas Cæſalpinus* ſalſos in renum corpore humores Diabetem gignere exiſtimauit, & ab immoderato Crethami vſu (planta hęc valdè ſalſuginoſa eſt quam Fęniculum marinum appellant) enatum eſſe aliquando Diabetem, ſi quâ illi fides eſt, vel haberi debet, fidem facit *Amatus Luſitanus*. *Gulielmus Ballonius* 2. *ſuorum Epidemiorum* Diabetici cuiuſdam meminit, qui etiam Diabete

interijt. *Huic*, vt inquit, *nullum commemorabile vitium aderat, quod ſub obtutum caderet. Sed morbus partim ſæpe* τῆς ὅλης οὐσίας *eſt, & ſæpe ſitis eſt renum irritata facultate expultrice. Et hic morbus inexplicabilis ferè eſt; imo hepatis* δυσκρασία *& venarum, cum diſpoſitione humorum nitroſa ac ſalſuginoſa facile communicatur renibus*. Nec duplicis cauſæ meminiſſe illum quis dixerit; nam qui nitrum ſalis eſſe ſpeciem nouerit, is à ſola ſalſedine, quod ille putauit, Diabetem prodire abſq; dubio affirmabit. Sed non minimum eſt quod Rabbi Moyſes ob Nili aquam ſalſuginoſam frequenter in Ægypto Diabetem conſpici ſcripſit. Verum cum huius recutiti authoritatem in dubium nonnulli reuocare videantur, eò quia Nili aqua probatiſſimis authoribus optima habeatur, ac ſiti ſedandæ peridonea cenſeatur, placet hoc loco pauliſper immorari, & illius ſententiam diligenter excutere; nam ſi certis nititur fundamentis, non parum noſtræ, & aliorum ſententiæ authoritatis accedet, qui humorum ſalſedini Diabetis cauſam adſcribimus. In aphoriſmis igitur quos ex Galeno vir iſte collegit, poſtquàm Diabetem ex Galeno attulit, hæc ſubiunxit. *Neq; ego Diabetem vidi in his Occidentalibus partibus, neq; Præceptorum vllum vidiſſe audiui. In Aegypto autem decem annorum ſpatio quibus ibi egimus plus viginti vidi. Quod argumento eſt eum morbum in calidis regionibus ſæpius fieri; niſi fortè Aegypto frequentior ſit ob aquas Nili*

ſalſu-

ſalſuginoſas, quibus Aegyptij vulgo vtuntur. Hæc ille.

Iam ſi ille ſolus pluſquam viginti vidit, multo plures ab alijs Medicis per vniuerſam Ægypti regionem viſos fuiſſe probabile eſt, multoſque quotidie morbum quòd abſq; dolore fiat paruipendentes, ac Medicos proinde non ſemper vel opportunè aduocantes, hoc morbo interire. Verum licet de huius affectionis frequentia in Ægypto referenti fides haberi debeat, non tamen ſic de cauſa quam adducit, cuiuis conſtare videbitur; præſertim cum hæſitanter de illa mentionem faciat, cum non abſolutè ſed ſic fortè fieri dicat. Imò cum Galeni, Senecæ, Plinij, aliorumque probatiſſimorum virorum authoritate Nili aquæ, vt dictum eſt, omnino ſalubres ſint, ac ſitim ſedare aptæ, qua ratione Diabetem excitabunt, cuius naturam ſiti eâq; intolerabili conſtare certum eſt? cur potius ſi ſitim ſedant, non erunt Diabetis præſentiſſima ac præſtantiſſima antidotus? quippe ablata ſiti Diabetes deſinit eſſe Diabetes, & contra ſi ſalſedo Diabetis eſt cauſa, quî poterit ſitis in Diabete tolli ab vſu aquæ Niloticæ cum ſalſuginoſa ſit? An igitur vt de cauſa à Moyſe allata dubitare licet, ſic de illius aquæ ſalſuginoſa qualitate dubitandum erit? At vix credi poteſt per tantum temporis ſpatium in Ægypto degentem, in re quæ ſenſu iudice decernenda erat, hominem Philoſophum ac Medicum deceptum fuiſſe; multo minus decipere voluiſſe.

Quòd ſi non fuit deceptus, quomodo poſſunt cohęrere hęc, Nili aquam ſalſuginoſam eſſe, ac ſitim ſedare? equidem crediderim ob Ægypti terram feruidam & in ipſa Æthyopia à ſolis radijs quàm maxime exuſtam Nili aquas illhàc prætereuntes, ac potiſſimum ibidem ſtagnantes nonnihil ſalſuginoſi contrahere, atque eius rei gratia fęcundas ac fętiferas eſſe in Ægypto fęminas, atq; ad id Poetas ſub fabulæ inuolucro reſpexiſſe, dum ex ſalo Venerem ortam eſſe commenti ſunt; ac propter eandem rationem qui inter cęteros in Venerem plurimum procliues ſunt, ſalaces appellatos eſſe. Certè excoctam eſſe Nili aquam & ratio ſuadet, & ſcribentium authoritas confirmat. *Hieronymo Cardano in libris de ſubtilitate* Nili aqua dulcis dicitur; *Senecæ in Quæſtionibus naturalibus* dulcior; *Scaligero in exerc. adu. Cardanum* dulciſſima. At dulce ad ſalſuginoſum via eſt & quamuis non crediderim hos viros de vitioſa, ideſt de manifeſta dulcedine loquutos fuiſſe; de aliquali tamen dulcedine quæ ſuauitatem aquæ conciliare valeat abſq; dubitatione intellexiſſe illos cenſendum. Vnde igitur dulcedinem ac ſuauitatem acquiſiuit? aut cęli aut ſoli cauſa talis euaſit; ſiue aut cęlum ſiue ſolum affirmes, aliquid de ſuo vel cęlum vel ſolum illi dederunt. Sol coctionem præſtitit; at quę coquuntur inter coquendum ſalſuginoſa fiunt. Nec minus à ſolo dulcedo hęc quę ad ſalſedinem quodammodo accedit,

petenda

petenda venit. Quare ſolum quoq; ipſum accuſauerim, vt pote ſubſalſum; ac modice ſalſum plurimo humido inſipido miſtum quandam dulcedinis ſpeciem parit;ſic Bętis in Hiſpania Guadalcanir vulgo dictus fluuius Auerroi admiſtionem quandam ſalis habere dicitur, licet manifeſte non ſentiatur;tales namq; ſunt aquę qualis terra per quam fluunt. Sed & Plinius, & Strabo ſalſuginoſam eſſe Nili aquam concedent, cum vbiq; per Ægyptum ſalis foſſæ, & nonnullis in locis quos Nilus alluit propè ſint ſalis montes, & alibi Plinius ipſe nitroſam eſſe eandem fateatur. *Boterus 3. ſuarum Relationum* ſic ſcripſit, *Alueus Nili vt plurimum ſalſus percipitur*, quin itaque ſalſuginoſa ſit Nili aqua, vt Rabbi Moyſes teſtatur, dubitandum non eſt. Si itaq; ad aſſiduum illius aquæ vſum praua quoque quæ ad gignendum Diabetem conferat,victus ratio accedat, hominesq; proximè ad hanc affectionem diſpoſiti ſint,quò minus Diabetes inde ſequi valeat nihil obſtabit. Sitim quidem haud aliter ac ſpiritus ſalis arte chymica elicitus & plurimo humori miſtus ſedare poterit, alia verò ratione corpora ad Diabetem diſponere; nam cum non diù, ſecus ac aquæ crudiores faciunt,hæc in ventriculo immoretur, ſed ad vrinæ vias properet, ſenſim ad faciliorem vrinæ tranſitum atq; ad attractionem naturam renesq; diſponet, vt ſic eorum voluptati primum, ac deinde neceſſitati ſatisfiat. *Gulielmus Fabritius*

Hilda-

Hildanus Medicochirurgus inſignis Diabetem ab vſu acidularum Griesbachenſium enatum eſſe refert *centuria quinta ſuarum Obſeruationum*. at ex chalcanthi minera illæ prodeunt, ipſumq; chalcanthum *Matthiolo teſte in quintum Dioſc.* non ſolum ferri atq; æris, ſed nitri ſaliſq; fodinas ſequitur. Ex his omnibus ſatis manifeſtum eſt non ſine ſalſedine Galeni Diabetem fieri, cum præterea pauci ſint qui ſalſedinis in Diabete non meminerint, nemo qui illam excluſerit. An vero vt mineralia hæc ſalſedinem renibus imprimere valent, ſic ex vegetabilium familia aliqua reperiantur eundem effectum producentia, dubitari poteſt: etenim Diureticorum vſus quotidie frequens eſt, ac tutus proinde eſſe videtur; multa namque reperiuntur quæ eò vſque vrinam ducunt, vt etiam ſanguinolentam ducant, nec tamen inducere Diabetem viſa ſunt. Contra ex Amato Crethamum in medium adduximus, & *Nicolaus Tulpius Amſterredamenſis Medicus præſtantiſſimus lib. 2. obſeruat.* ob vini maluatici vſum cum ſeminibus vrticæ potati, ab immoderato renum calore, imbecillitate, vt ille inquit, contracta, ac diſsipato illorum tono, iuuenem quendam in Diabetem incidiſse ſcriptum reliquit. At ſi quoſcumq; inſignes vrinæ fluxus Diabetis nomine comprehendere velimus, vt *Hieronymus Capiuaccius* voluit, etiam ex vegetabilibus Diabetem licet nothum fieri concedemus. Cauſæ quidem iſtæ remotiores ſunt quàm

vt

vt Diabetem inducere queant, ſed tantum ſeroſos humores ſecernendo vrinę materiam dabunt, quam renes etiamdum ſani ac citra propriam læſionem hauriant. Sed ſatis de peregrina qualitate ex qua Diabetes oriendus eſt, dictum ſit. Niſi quis adhuc inſtet, & ſalſedinem potius ad manifeſtas cauſas reducendam eſſe quàm ad peregrinam contendat. Nos peregrinam renibus fieri ſalſedinem intelligimus cum iam ad eum gradum peruenerit, vt renes eius vi ſeroſitatem vndique trahere cogantur, quæ iam illorum ſiti par eſſe queat. Nam de venenata quemadmodum Aretæus atq; ex illo Hollerius ſtatuerunt, nihil nobis in præſentia conſtat, nec apud quemquam illius exempla legimus. Hollerius quidem venenatam aliquando qualitatem admiſit, & venenum aliquod ex deleterijs huius accidentis cauſam eſſe poſſe. Verùm cum nullum ex naturalibus venenis, quod ego ſciam, Diabetem inferre viſum ſit, & accidens hoc ſæpe abſque vllo doloris ſenſu, nulliſque interim aſſumpti vel eiaculati veneni apparentibus indicijs hominem perimat, in hanc ſententiam facilè adducor; vt ſi hac de cauſa aliquando Diabetes ſit ortus, ex veneno non ſuis natalitijs viribus, ſed artificiali potiſſimum præparatione fabrefacto id contigiſſe credam. Quale autem eſſet venenum illud deleterium de quo innuere videtur, vel non nouit, vel ſi nouit iuſtis de cauſis reticere illi conſilium fuit. Venena enim ac præ-

ſertim arte parata, vel præcauendi vtique gratia ſilentio inuoluere quàm docere, ac propalare tutius exiſtimauit. Quid enim ſcire iuuet qua arte paretur venenum, cuius deinde efficacitatem nulla ſuperare vel infringere valeant auxilia? profectò ſi hac ex cauſa Diabetes fiat, immedicabilis prorſus, ac duplici nomine rarus affectus habendus erit.

Vt denique aliquid dicamus de quibuſdam affectionibus quæ Diabetem proximè imitantur, & per quas veſica quoq; vrinaria in cauſam Diabetis venire credita eſt; non hîc omittenda eſt historia quędam ex Gulielmo Ballonio in ſuis Epidemijs de affectu quodam Diabeti valdè conſimili, de quo ille ſic. *Affectus hic Diabetem multis ementitus eſt: cauſam ad renes referebant; Mortuis contracta planè veſica reperta eſt, cum gangræna, & tumore σφακελώδη in capacitate ipſius veſicæ. Quod notandum eſt, vt ille monet ne quis decipiatur*; at quamuis nulla renum prauè affectorum indicia Ballonius ipſe ex diſſectione perceperit, cum tamen Diabetis imaginem ob vrinæ ingentem copiam animo prius ille concepiſset, valde ſuſpicandum eſt veſicam ipſam ſuperiorum partium vitio abundantiorem vrinæ quantitatem excepiſse, atq; ab illius ſalſa vel quomodocumq; praua qualitate ſenſim vlcus & gangrænam contraxiſse, & verum adiunctum eſse vel præceſſiſse has affectiones Diabetem. Huius etenim affectio-

nis

nis manifeſta indicia qualia Ballonius deſcribit, in Perill. atq; admodum Reuer. D. Paulino de Bernardinis apparuere, cui per rara primum, mox per crebriora temporis interualla, non ſine ſiti, in veſicam vrinæ plerumque aquoſæ, cum lipothimiæ inſultu, ac lethargicis affectionibus, & febre, inſignis copia tranſmittebatur;& cuius non minore noxa lęſam eſse veſicam, diſsecto cadauere, αὐτοψίᾳ conſpeximus.

Ex his porrò obſeruationibus dubitabit aliquis an ad Galeni Diabetem conſtituendum veſica vrinaria concurrat; nam cum illi non deſint cuiuſuis generis fibræ, quibus non ſolum contineat, atque expellat, ſed etiam trahat, fruſtra his donata eſſe videretur ſi non traheret;trahit igitur, non quidem vt attracto nutriatur, cum venæ per illius ambitum diſſeminatæ ſint, ex quibus alimentum capiat, ſed vt ſeroſitatem quam à renibus accipit tandiu contineat, donec eam expellendi tempus adueniat. Non tamen quia attrahit, ideo vim eius tractricem in Diabete deprauari contingit;non enim vt à reliquo corpore renes, ita à renibus veſica per Diabetem trahit. Quòd ſi Galenus ſcripſit Diabetem eſſe renum veſicæq; affectum, id fortè dixit ad alterius facultatis ipſius veſicæ vitium potius reſpiciens, quàm ad ipſam vim tractricem; vel quia adeò exiguum ſit quod illa trahit, vt reſpectu attractionis renum, pro nihilo veſicæ tractio haberi debeat;

quamquam vbi ex affluentium humorum vitio Diabetes fiat, fortè aliquod trahendi deſiderium etiam in veſica ſupereſse poſset; eodem nempè affluentium humorum vitio vrinam vſq; in veſicam comitante, qua quidem ratione non ſimpliciter vrinam, ſed vt talem vrinam traheret; neq; id mirum videri debet, quando odorem, & ſaporem eorum quæ bibuntur non raro per Diabetem vrina referat. An verò vt odorem ſaporemque refert, ita quoque aſſumpti potus colorem repræſentet, & non mutari potus qualitatem in Diabete quomodo ſit intelligendum, paucis diſquirendum eſt: nam ſi de omni qualitate ac præſertim de colore dictum intelligi debeat, id fortè Diabeti accidere præter eius naturam dixero; cum admodum raro appareat in Diabete color qualis vtique eſt eorum quæ bibuntur. Imò quò magis ad incrementum ac vigorem morbus properat, eò magis ad aquæ naturam accedere vrina videatur. Niſi enim aliquid aliud accedat quod præter celerem vrinæ exitum Diabeticos vrgeat, raro aſſumpti potus colorem ſeruabit vrina. Quo enim in loco, & qua ratione vinum vel rubrum vel nigrum colore per ſanitatem ſpoliatur, ibi & propter eandem rationem ſpoliari conueniens eſt per Diabetem. Hoc autem non accidere in ventriculo vel ebrioſorum vomitus conuincit; quando vel in craſtinum vſq; retentum, quo colore bibitum eſt, eodem ſæpe vomitione reijcitur.

reijcitur. Non ſic vbi ex pyloro excidit; ibi enim chylus ex acido fit ſalſus, & ab ipſa ſalſedinis vi fit ſequeſtratio craſſioris partis cui color inhærebat. Aquea igitur pars quæ exinde cruori miſcetur omni vt plurimum colore deſtituitur; & niſi ob aliquod naturæ erratum, puta, cum ſanguis vel alterius humoris ichor cum vrina permiſceatur, vt per hepatis ac renum imbecillitatem ac per Icteritiam contingit, nullum alium præterea colorem vrina induit, quàm quem à ſeparatione ſtercoraceæ portionis ſortitur, in qua plus minuſuè coloratur prout excrementi conditio tulit. Nec vinoſa, quam vocant, vrina quemquam decipiat; nam non ex vino illa prodit, verum talis quandoq; apparet, licet raro, nulla ſuſpicione Diabetis. Quod igitur ſcribitur non mutata prorſus qualitate ita accipiendum eſt; vt tam citò ſeparetur ab excrementis quæ vrinæ colorem tribuunt, vt illa nec rubra, nec ruffa, nec flaua nec alterius coloris particeps emingatur, ſed aquæ inſtar profluat. Neq; verò ſeroſitas quæ cum chylo per lactea vaſa nuper à Recentioribus deprehenſa in renes feratur, aliter Diabetem fieri arguit quàm Antiquiores credidere; non enim vt Pecqueto viſum eſt tota chyli materia per ea vaſa relicto iecinore decurrit, ſed vt Thomas Bartolinus Anatomicorum Coryphæus oſtendit; craſſior eius pars in iecur amandatur, vel à iecinore trahitur, quæ cum in Diabete æquè trahatur, vias hu-

cuſq; cognitas haud eſcludere videtur, quamuis palinodiam canat, & Pecqueto aſſentiens iuſta iecinori, quem rediuiuum fecerat, perſoluere voluerit, ſed Riolani iudicium de hac inconſtantia viderit; nam de qualibet re aſſerere vel negare verum eſt, non autem aſſerere & negare, præſertim cum de rebus quæ ſenſu iudice percipiuntur ſermo habeatur. Præterquamquod ſi vaſorum lacteorum tenuitas atq; anaſtomóſes, quæ per puncta vix perceptibilia, fiunt attente conſiderentur, non minori difficultate ſerum in renes vſq; percolabitur, quàm ſi per venæ cauæ ramos in emulgentes corriuetur.

Iam cum viderim Viros in arte celebres Galeni Diabetem cum Diabeticis Aretæi affectionibus, quæ tamen à Galeni Diabete longè diſtant, nonnumquam confundere; rurſus hoc loco monendus mihi venit minus exercitatus lector, in cuius gratiam hanc tractationem inſtitui, ne nominis ęquiuocatione decipiatur. Galenus enim cum ſæpius viderit, vt probabile eſt, morbos acutos vrinarum multitudine iudicari, ac non raró vel in ipſa criſi ob immoderatum morbificæ cauſæ motum, atque ob ſummam ægrotantium imbecillitatem ægros ipſos è vita decedere, & contra bis tantum à ſe viſum eſse Diabetem ſcripſerit; Diabeti, qualis ab ipſo deſcribitur, affectiones ab Aretęo in medium allatas adſcribendas non eſse, ſi loqui poſset, abſq; dubio ſtatueret. Verum nominum penuria factum

eſt,

eſt, vt plures ſub vno nomine affectiones comprehenderētur;idq; facilè vſus obtinuit,quoniam licet affectiones inter ſe diſcrepent, accidens tamen, cuius cauſæ ſæpe ex aduerſo pugnant, idem omnino eſt;vt hinc pateat inter Galenum & Aretęum circa Diabetis originem, cauſaſq; nullum conciliationi locum supereſſe. Hoc nihilominus haud ignorandum eſt Diabeticas Aretæi affectiones ſæpius medentibus occurrere, quàm Galeni Diabetem, & ab illis nonnumquam ægros conualeſcere, quod per Galeni Diabetem vix, ac ne vix quidem contingit.

Iam quoniam Diabetes aliquando inter acutas, nonnumquam inter diuturnas affectiones enumerandus venit, quæret forte aliquis, an eadem cauſa quę acutam gignit affectionem, diuturnam afferre valeat; & contra quæ diuturnam infert, acutam gignere poſſit: cui quidem quæſtioni non ſine diſtinctione reſpondendum eſt; nam quæ cum febre acuta fit, diuturna eſſe non poteſt; etenim vbi febris adeſt acuta, atque illi Diabetes ſymptomaticè vel per modum perturbatæ criſis adiungitur, diuturnam eſſe affectionem nec morbus patitur, nec accidentia ipſa permittunt. Qui verò Diabetes à praua humorum affluentium qualitate prodit, diuturnam vel acutam creabit affectionem, prout magis vel minus humores prauitatem induerint. Si enim ad extremam malignitatem peruenerint non

diu poterit natura illorum malitiam tolerare, ſed quo ſemel impetu morbus ægrum adoritur, eodem hominem citò conficiat, neceſſe erit; tantum autem ad diuturnam affectionem accedet, quantum humores affluentes à malignitate recedent. Cum vero per frigidam humidamque cauſam, renibus adhuc ſanis ſeroſitas exundans partim trahitur, partim ad renes expellitur, eiuſq; aſſidua generatio fit, vt per hydropem accidit, non niſi diuturna erit affectio, ſecus autem ſi colliquatio à cauſa calida eueniat; tunc enim ſiue colliquatio Diabetem præcedat, ſiue ſequatur, acutam inducet affectionem; quod etiam continget vbi renum immoderatè trahentium vitio Diabetes oritur; citò enim ſeroſitas omnis exhauritur, vireſq; citò collabuntur. Niſi igitur interdum cauſæ inter ſe commiſceantur, non ab vna eademq; cauſa modò diuturnus, modò acutus Diabetes expectandus erit; ſed ex alijs quidem acutus, ex alijs verò diuturnus prodibit. Sed cum hæc ad prognoſim pertineant, ne eadem repetere cogamur, opportunum erit reliqua ad prognoſticum ſpectantia hoc loco proſequi. Diabetes quàm ſit ſanatu difficilis inde colligi poteſt, quòd Ludouicus Duretus inter ſui temporis Medicos Vir celeberrimus inq; artis operibus exercitatiſſimus neminem Diabeticum ſanari ſcriptum reliquerit; quod tamen nec de omni Diabetis ſpecie, nec de incipiente dictum eſſe cenſendum eſt.

Diabetes

Diabetes quidem renum malè affectorum cauſa primitùs inuadens, & cui vis tractrix prauè affecta occaſionem tantum dederit, vt Galeni placitis inhærentes arbitrantur, licet nulla arte ſanabilis nulloq; auxilio ſuperabilis videatur; attamen non omnino naturâ, ſed ex accidenti fit inſanabilis: eatenus namq; ſanationis incapax Galeno reputatur, quatenus non niſi perfecto iam morbo ab ipſo ægrotante, quod ſenſim ac citra dolorem fiat, dignoſcitur; quo nempe tempore breui temporis tractu feroſitas omnis qua data porta ruit, & renes ipſi affluentem ſeroſitatem non amplius retinere valent. Illum quoq; qui per acutas febres ægros corripit deploratæ eſſe ſpei certum eſt, quando nec ipſa febris quæ vel præcedit vel comitatur Diabetem ſanabilis eſt; Si enim ibi ſanationis ſpes aliqua affulget, vbi ægri vires morbo ſuperiores extiterint, quæ ſupereſſe ſpes poterit viribus ex indeſinenti vacuatione collabentibus, ac Diabete febris acutæ motum inſequente, quæ nullas dat inducias, & non minus perniciter quàm pernicioſè ſua percurrit tempora? Quod ſi ſymptomaticè ſuperueniat, morbi malignitas inde argui poteſt, in quo non expectata concoctione materia turget ac furit, atque morbi exitum eius naturæ portendit, cuius ab ipſo ortu prænuncia ſigna extitere. Ancipitis conditionis cenſenda erit affectio, ſi procedente vlterius morbo, criſis facie ſe ſe Diabetes offerat.

Quid

Quid enim tunc Medico agendum erit, cum par impendeat periculum, ſiue materię motum cohibere ſtudeat, ſiue naturæ conatum ſpectator vacuus attendat? & tamen haud negandum eſt ab immoderata ſuperpurgatione quæ per criſim fiat, atque proximum ægrotanti exitium minetur, ægrum ipſum, licet admodum rarò, aliquando ſuperſtitem fuiſſe: at ſi Diabetes ex colliquatione à cauſa calida, quod per febres quaſdam malignas contingit, oriatur, non modò curationem non admittit, ſed ſuperioribus affectionibus ob id deterior haberi debet, quod in illo præterea colliquatio acceſſerit. Qui autem ſine febre fit, licet cum aliqua colliquatione fiat, cum tamen frigidam atque humidam à principio cauſam habuerit, & ſenſim ſegniuſque progrediatur per ſua tempora, ſi diligentem atq; induſtrium Medicum nactus fuerit, ſuperari atque abigi poterit; quod experientia oſtendit in hac Diabetis ſpecie, quæ frequentius accidit, atque hydropi, reſpectu cauſæ affinis eſt. Medium locum tenet Diabetes, quòad ſpem ſanationis, qui ab humorum affluentium vitio initium ſumpſit; nam niſi humores omninò praui ſint, & morbus vltra principium non valde progreſſus fuerit, quin ſalus expectanda ſit dubitandum non eſt. Vltra principium verò progeſſum eſse vrina ipſa præcipuè oſtendit, cum iam omnino cruda eſt, & ad aquę conſiſtentiam accedit. At quicumque curatrices

Diabetis

Diabetis indicationes, non diſtinctis illius ſpeciebus, à Galenico Diabete eruere conantur, eos non parum decipi neceſſe eſt; nam cum non ab vna eademque cauſa Diabetes perpetuo oriatur, ſed modò vnam, modò aliam ὕπαρξιν affectus habeat, non vno, eodemque auxilio contra morbum perpetuò eundum erit. Profectò dubitandum non eſt quin Aretæus qui multiplices huius affectionis cauſas adduxit, ad eas quoq; pro illarum diſcrimine, reſpexerit, atq; vniuſcuiuſq; cauſæ remedia opportuna præſcripſerit; verùm cum ſecundus eius liber de curatione diuturnorum morborum mutilatus ad nos peruenerit, eiuſq; initium deſideretur, in quo de Diabetis curatione verba facienda erant, hunc nobis laborem reliquit; quandoquidem penè omnes qui poſt Aretæum ſcripſere ad Galeni tantummodo Diabetem curationem direxiſſe videantur, vno Aetio excepto, ad cuius manus integer Aretæi liber perueniſſe videtur; ex quo nonnulla deſumi poterunt quæ in rem præſentem faciant ſi attentè conſiderentur. Ab ipſius itaq; Aretæi affectionibus exordienti ſeſe mihi primo loco offert Diabetes quem criticum vocaui: circa quem notandum eſt Nicolaum Piſonem non bene aſſequutum eſſe Aretæi mentem; dum eius ortum ab aliquo renum acuto morbo in renibus firmato, eoque per criſim terminante, præter Aretæi intentionem pendere ſcripſit. Supra enim oſtenſum eſt

non poſſe tantum ſeroſitatis ex renum morbo per criſim prouenire, quantum ad efficiendum Diabetem requiritur; ſed à morbo alibi orto qui per criſim, tranſmiſſa ad vrinæ vias ſeroſitate, in renes impetum fecerit. Dupliciter autem conſiderari poteſt affectio hæc, vel quatenus tota, quæ morbum faciebat, materia nulla mala qualitate imbuta confertim per criſim excernitur, vel quatenus aliquod malignum virus latenter in ipſa ſeroſitate ex morbo remanſit. Si ſola ſeroſitas ad vrinæ vias, criticè, abſque praua qualitate tranſmittitur, cum id fiat in morbi vigore, & nondum æger ad ſummam deuenerit imbecillitatem, ſpes erit tranſacto fluxionis impetu, ægrum euaſurum eſſe: at diſcrimen quod impendet, ex illius motus celeritate ac violentia pendet; potiſſimum ſi virium imbecillitas adſit. Vitabitur verò manifeſta qualitate affluentis humoris emendata; non tamen aliò quàm quò fluere incepit, auerſâ: in hoc enim præcipue à Diabete ex alijs cauſis prodeunte Diabetes hic differt. Qualitas autem cùm acuti morbi materiam ſequatur, in excedente calore vt plurimum poſita erit: at non alia ratione quàm moderatè refrigerantibus inhibenda veniet, non ſeruato æqualiter oppoſito intemperiei gradu; nam excedens frigiditas quæ alioquin excedenti caliditati deberet opponi, naturæ motum ſiſtere facilè poſſet, in quo ęgri ſalus repoſita eſt: parti tamen vnde tranſ-

miſſionis

miſſionis initium oritur tutò aliquid applicari poterit exterius, quod immoderatam caliditatem aliqua ex parte coerceat, ne cum eo quod vtiliter expellitur, etiam quod vitæ neceſſarium eſt ſimul excernatur. Quod cum obſeruandum ſit vbi materia in tumoribus contenta ac iam purulenta vacuationem poſtulat; multò magis memoria tenendum erit vbi vtilis quoq; materiæ vnà cum ea, quæ toto genere præter naturam peccabat, effluxus timetur. Quæ verò ſit pars cui exterius proſpiciendum ſit, ex morbis quærenda erit per quos eiuſcemodi criſes fieri ſolent, de quibus iam antea mentio facta eſt; habita ſemper ratione partium, nè proprium robur amittant. Sic vbi pleuritis vel peripneumonia præceſſerint, thoracis regionem oleo roſaceo, violato, nenupharino inungere tutum erit; iecur verò ſi febris ardens, cicoreæ & lactucæ ſucco, potius quàm renes fouere; ne ſcilicet vis illorum tractrix impedita affluentem ſeroſitatem trahere deſinat. Si verò ſeroſitati labes quæpiam venenata iuncta ſit quam per morbos contraxerit, tunc res ægrotantis in accipiti erunt, & vix æger euadet; non tantùm quia cum praua qualitate vires validæ eſſe nequeunt, ſed ob id etiam quoniam in itinere vrinæ vias ac renes præſertim inquinare poteſt, ibique vitium gignere; vnde affectus qui tranſmiſſione tantum conſtabat, attractione demum fieri quoque incipiat; vix autem continget

hanc expulſionem criticam cum venenata qualitate iungi, quoniam praua qualitas haud expectato concoctionis tempore, ſymptomatico more naturam ad excretionem ſtimulare ſolet; ex quo quidem motu ipſa praua qualitas innoteſcet. Nulla igitur tunc vel ſaltem non præcipua manifeſtæ qualitatis habita ratione, non omittenda erunt præſidia quæ prauam retundere valeant; in quem quidem vſum nihil theriaca veteri, vel mithridatica antidoto præſtantius excogitari poterit. Ægri interim viribus proſpiciendum erit optimo alimento, quod quidem tutò fieri poterit, ſi motus ad criticum potius quàm ad ſymptomaticum accedat, cum in critico iam præcedentis morbi declinatio inſtet. Ptiſanæ cremor ex iure pulli, ipſaq; pulli caro, vel vitulina contuſa præberi poterunt; ouaq; recentia ſorbilia, tum iuſcula ad gelu redacta, etiamſi ex vino generoſo parata ſint; collabentibus enim viribus vires ipſas tuendi omnibus alijs indicationibus præualet: ſic & odoratis aquis vino maluatico permiſtis, ambra, & moſcho additis, ad recreandos ſpiritus pro odoramento vtendum erit; vt ſi fieri poſſit æger lypothimię ac mortis periculo ſubtrahatur.

Notandum tamen eſt nonnumquam poſt aliquem acutum morbum Diabetem ſubſequi, non quidem in ipſius morbi vigore, neque in declinatione, ſed paucis poſt diebus; qui certè Diabetes

ad

ad criticam motionem referendus non erit; ſed noua prorſus erit affectio, atque eò omni alio Diabete deterior quò ex priori morbo delaſsatum ægrotantem inueniet. Huius exempla Vidus Vidius, ac Victor Trincauellius exhibuere, quæ quidem funeſta extiterunt; quando per ea ſatis patuit naturam non potuiſse per antecedentem morbum ab humorum ſarcina qua premebatur, exonerari; ineuitabilis verò calamitas eſt inexpectati morbi inſultum præcaueri non poſse, nullumq; aduentante iam morbo curationis locum supereſse. Ioannem Riolanum qui criticas, & pſeudocriticas iſtas expulſiones nothi, at non veri Diabetis nomine vocari iuſſit, hîc reclamantem, & nullo pacto per Diabetem criticum accedere ſitim ſtatuentem audio. Sed cum affectio hæc per acutos morbos fiat, ac in eorum præſertim vigore, vix abſque ſiti fieri poterit, ſaltem ob ſiccitatem quæ ex nimia vacuatione ſuccedit; & Brigidæ Martini exemplo, quæ critico hoc Diabete à pleuritide laborauit, id confirmare poſſumus, cum valde ſiticuloſa fuerit, ac ex abundanti. Aretæum ipſum Riolano opponam, qui fortè critici potius Diabetis rudimenta vidiſſe potuit, quàm abſolutum Diabetem vt Aretæus; vel de ſiti Riolanus intelligit quæ ob ſalſedinem fit, & Galenicum Diabetem præcedit, non autem de illa quæ has Aretæi affectiones ſubſequitur ratione vacuationis. At Diabetes qui ex colli-

qua-

quatione oritur pro cauſarum diuerſitate diuerſa requirit auxilia; cum enim modò ab ingenti calore, modò à frigida, & humida intemperie proueniat, nunc calidis, nunc verò frigidis remedijs illi occurrendum erit. Rurſus cum intemperies ex qua colliquatio originem ducit, non vnius eiuſdemque partis vitio perpetuo naſcatur; non ſine diſtinctione curatio aggredienda erit. De frigiditate cui comes eſſe conſueuit humiditas primum dicemus; nam Diabetis, qui ex caliditate colliquante prouenit, cum valde ſit affinis affectioni Diabeticæ quam Galenus tradidit, vnà cum illa inſtituetur curatio.

Affectio autem de qua loquimur, multa cum καχεξία atque incipiente hydrope videtur habere communia: quæ cum non ſemper lethales ſint, ſed nonnumquam ſi tempeſtiuè ſubminiſtrentur auxilia remedijs cedant; ſic & vrinæ profluuium hac de cauſa ſuſcitatum ſub docto ac ſedulo artifice quandoque exterminabitur. Affectiones quæ cauſæ adhuc inhærent, & præſeruationem & curationem poſtulant; nam quouſque colliquatio perdurat, fruſtra profluuium ſiſtere conabimur: durabit autem donec partes corporis quarum culpa colliquatio oritur intemperie laborauerint. Vt verò intemperiem facilius emendemus, quæ iam genita eſt ſeroſitas è corpore expellenda eſt; per quas autem vias expelli debeat, non ita facile eſt decernere; cum enim materia huius morbi tam ad hy-

dropem

dropem quàm ad Diabetem inferendum parata ſit, vix præcaueri poterit hydrops; niſi valentior vrinę motus qui iam adeſſe cepit, hydropis metum auferat; & contra niſi compeſcatur vrinæ curſus Diabetes inſanabilis dubio procul euadet: iure igitur hæſitabit Medicus, & quò te vertat haud facilè inueniet. Eadem ratio in tollenda obſtructione militat, cum æquè dubium videri poſſit, an ad aluum, an ad vrinæ vias obſtructionis materiam ducere conueniat. Prudentis ergo Medici officium erit naturæ motum attentè conſiderare, & non tantùm qua via, ſed qua ægri tolerantia ſeroſitas effluat; nam licèt affectio reuulſionem requirat, attamen ſi fluente vrina meliore loco res ægri eſſe incipiant, non protinus ad aluum ducere oportebit ſeroſitatem. Verùm ſi irrito conatu, & abſq; fructu natura moliatur euacuationem, tunc ad aluum ducenda erit. Etenim ſic Diabeti reſiſtetur reuulſione, & imminenti proſpicietur hydropi vacuatione, & cum nihil obſtet quin ſeroſitas abſq; vlla pręparatione, vtpotè tenuis ac facilè mobilis, commodè educi valeat, hydragogis vel per initia ineunda erit purgatio: ea verò eligenda quæ præterquamquod ſeroſitatem vacuandi vim habeant, facultates naturales quoque roborent; in quem quidem vſum, non elaterium, non iridis ſuccus, non eſula, non braſſica marina, multo minus chamælæa, thymelæa, vel gratiola vtpotè naturæ

inimica,

inimica, & quæ cum torminibus prauiſq; accidentibus nihil plerumq; quod conſideratione dignum ſit detrahant, exibenda ſunt. Habita ergo virium ratione tutius & commodius Mecciochanna & Zalappa vtendum. His enim medicamentis quibus Antiquitas caruit, & quæ nobis India mittit Occidentalis, nonnullos Diabetica affectione iam correptos, ne in deterius laberentur per plures annos tuto ac placidè præſeruauimus. Horum puluis ex vino generoſo propinetur, aut eorundem infuſio, addito mellis ſcyllini momento, nè omnino ſeroſitati ad vrinæ vias excludatur iter; quod hac ex cauſa Diabete laborantes, experientia teſte, maximè iuuit. Peracta purgatione ad tollendas obſtructiones quæ ſæpe naturalem calorem opprimendo imbecillum reddidere, & ſimul ad corrigendam partium intemperiem accedendum eſt. Harum obſtructionum ſedes vt plurimum in iecinore, ac citra iecur conſiſtere ſolet; ac tam per ea quæ interius aſſumuntur, quàm per ea quę exterius adhibentur debellari poterunt. Interius Dialacca & Diacurcuma primum tenent locum; vtramque enim vim ſortita ſunt & deobſtruendi & calefaciendi iecur; nec ab illarum vſu nos deterrere debet, quòd in earumdem compoſitione nonnulla admixta ſint quę vrinam moueant; vt enim vomitus vomitum curat, ſic valdè probabile eſt educta etiam per vrinæ vias ſeroſitate, materiam morbo

ſubripi,

ſubripi, præſertim dum eodem tempore egregiè cauetur nè noua ſeroſitas gignatur. Interim alternis diebus ad eniemena quæ Medicorum vulgus enemata perperam vocat, recurrendum eſt, ex decoctione radicum & comarũ ebuli, corticis mediani ſambuci, frangulæ, foliorum perſici, camęmeli geniſtæ, & ſi placet iridis ac braſſicæ marinæ; quarum rerum tutior vſus ac minus moleſtus ex iniectione quàm ex potione eſſe ſolet. Quod ſi potius quàm obſtructio, frigida & humida viſcerum intemperies negotium facere videatur, ad ea quæ ſenſim & abſque moleſtia exiccant properandum eſt; vt ſunt ex mineralibus pulueres quidam qui eam vim poſſident, & ſuperuacaneam humiditatem ebibant atque abſorbeant, ipſaque viſcera roborent, ne in poſterùm tali redundantiæ occaſionem præbeant; vt diuturnus vſus antimonij diaphoretici, vel pulueris Petri Poterij Iatrochymici verſatiſſimi, quem croci metallorum appellatione felici euentu in ſimilibus caſibus dilaudat, & cuius non ſemel aut bis, ſed ſæpius euidenti cum vtilitate ægrotantium, experimentum fecimus. Quod pertinet ad externa præſidia, hæc pro partium prauè affectarum diuerſitate applicari debebunt. Cordi ante omnia proſpiciendum; nam etiamſi ex aliarum partium vitio colliquatio pendeat, vix fieri poterit quin cordi affectio communicetur; ſi non potius affecto primum corde, ideſt eius temperamento

ad frigidum dilabente, ceteræ partes eius inualetudinis participes efficiantur, & à propria temperie vnà cum corde recedant. At quamuis non multum ſpei malè affecto corde ſupereſſe queat; præmiſſis tamen electuarijs calefacientibus, vt diamargarito, diambra, de gemmis, alchermes, aqua cinamomi, & alijs quæ cor ipſum veluti de propria læſione commonefaciant; etiam extrinſecus vino maluatico, vel aqua ardenti fruendum erit, eorundem electuariorum ſpeciebus admixtis, ſi fortè retardari poſſit exitium. Ijs quoq; cum certiore ſpe vtendum ſi ventriculus aut iecur in eandem calamitatem inciderint, cordis non adhuc expugnato robore; ventriculum quidem caragna, tachamacha, balſamo, oleiſq; calidis arte chymica elicitis inungendo, nec minus iecinori ſuperdando. Si tamen vniuerſalis viſcerum læſio adfuerit, ac tardiore greſſu morbus Diabeticum perſequatur, de promouendo ſudore, vt Aetius ex Aretęo monet cogitandum erit; nec modus ab illo excogitatus diſplicet; quamuis ſi optio vel commoditas offeratur thermarum calidiorum, quales ſunt noſtræ de Corſena in agro Lucenſi, his potius fidendum. Victus ratio ſic affectis ad ſiccum vergat, & penes primas qualitates ad moderatè calidum, optimæque ſubſtantiæ; nam eius naturæ ſunt, atq; eſſe debent, quæ labantes vires reſtaurent, & laudabiliorem ſanguinem abſq; multa ſeroſitate

roſitate gignant. Potus ſit vinum generoſum, non copioſè bibitum, ſed nec aqua dilutum. Noſtratia enim vina cum potius æquiuocè vina ſint, ad multiplicandam in corpore ſeroſitatem nata eſſe videntur. Si quis plura deſiderat, authores adeat, qui quomodo cachectici, leucophlegmatici, atque hydropici in principio affectionis curentur ad longum docent; ibi enim prolixius inuenient quæ in rem præſentem faciant. Vnum addam, ſi alijs minimè iuuantibus in arenam ægri deſcendant, quaſi cum hoſte ferociſſimo dimicaturi, fortè in hac pugna deuictum videbunt hoſtem.

Ad Galeni Diabetem accedo; ac de ea primum illius ſpecie pertractabo quæ abſq; febre fit. Huius verò affectionis ſedem in vaſis emulgentibus præcipuè poſuimus; quippe inde immoderatæ tractionis initium deſumendum eſſe ſtatuimus, vbi primum trahendi facultas oriri videtur: & cum benè valente animali vaſa hæc ſecundum naturæ inſtitutum ſeroſitati trahendæ primo loco dicata ſint, ad ea primum ſpectare cenſenda erit affectio, dum præter naturam trahunt. Sed quamuis affectio ipſa vaſorum emulgentium renumq; propria ſit, nihilominus alibi eius cauſæ quærendæ ſunt; ne his neglectis in prædictarum tantummodo partium curatione laborem fruſtra inſumamus: non tamen cum quibuſdam Medicis qui ante Galenum ſcripſere putandum eſt, ibi Diabetem eſſe collocandum,

vbi eius cauſæ deprehenduntur; in hoc enim decepti de ſede Diabetis perperam illi ſenſerunt. Cum autem duplex vaſorum genus, venæ ſcilicet & arteriæ in renes ingrediantur, & vnumquodque illorum diuerſo ex fonte ſeroſitatem trahant, ſi quis quærat æquali nè vtrorumque ope tractio fiat, an ſecus; plus ab arterijs in Diabete trahi cum Anatomicis reſpondebo; cùm maior ſeri quantitas in arterijs quàm in venis ſecundum naturam contineatur. Suppoſita igitur Diabetis cauſa, vt iam demonſtratum eſt, nempe vt à nimia ſeroſitatis ſalſedine ſitis quædam naturalis in ijs vaſis excitetur, vnde ad attrahendum præter naturam inſurgant, & tam cordis quàm iecinoris terrea atque exuſta conſtitutio ſit ſalſedinis cauſa, non tantùm venas, ſed & ipſas quoq; arterias accuſandas eſſe cenſeo; nam vt fluuiorum aquæ terræ quam lambunt & alluunt vitia ſecum manifeſtè rapiunt, ſic de ſeroſitate ſentiendum eſt. Prima igitur & præcipua indicatio quæ cauſam reſpicit, circa ſalſedinis remotionem verſatur. Sed qua arte remoueri poterit ſalſedo, cum corde ac iecinore in eandem intemperiem vnde ſalſedo gignitur, dilabentibus, nulla remaneat in corpore pars quæ ſalſedinem corrigere valeat? ſi qua ſupereſſent viſcera eadem labe non inquinata, haud aliter ac maris aqua per laudabilis terræ viſcera pertranſiens ſalſedine ſpoliatur; ſic, vt puto, ſeroſitas in hominum

cor-

corporibus ſalſedine ſpoliaretur. Nunc quando vniuerſum penè corpus in ſalſuginem vergit, nulla alia ratio ſupereſſe videtur, quàm humidi inſipidi admiſtione ſalſedinis vim retundere; quod fortè in morbi principio, antequam viſcerum intemperies habitum contraxerit, conſequi poterimus. Nulla igitur interpoſita mora, vbi quis rudimenta ſitis perceperit, & abſq; manifeſta cauſa quæ vrinarum transmiſſioni occaſionem dederit, paulò copioſiorem vrinæ prouentum conſpexerit; is de prædictarum partium ſiti naturali, & per conſequens de tractricis facultatis irritatione timere debebit, & non expectatis ſæuiſſimi morbi vlterioribus indicijs ſibi proſpicere. Iam cum recentiores Medici affectionis huius curationem ex Aetio potiſſimùm deſumpſiſſe videantur, qui Galeni Diabetem cum Aretæi Diabeticis affectionibus confundit, & ideo non pauca ſibi ipſi aduerſantia, atque inter ſe pugnantia ſcripſit, (in quod quidem vitium illi facilè incurrunt, quorum inſtitutum eſt aliorum dicta colligere & in propria commentaria redigere) non ſine diſtinctione quæ ille in medium affert, accipienda erunt. Diabetem qualis à Galeno deſcribitur à principio capitis Aetius quidem affert; ſed progreſſu ſermonis ſenſim ad Aretæi ſenſum curationem maxima ex parte inſtituit. Diſtinguendum itaque illi fuerat inter Diabetem & Diabetem, non tantùm quia Galeni Diabetes inter-

dum

dum ſine febre fit, qua ratione inter diuturnas affectiones reponi debet, ac nonnumquam non ſine febre, vnde tunc inter acutas connumerandus venit; ſed etiam quia pro diuerſitate cauſarum ex quibus vel ipſius Aretæi Diabetes oritur, diuerſa curandi ratio inſtituenda erat; nam ſi vt à principio Aetius ſtatuit, Diabetes ſit diuturna affectio, quomodo curari debebit veluti febris æſtuans, quam Græci Cauſon appellant? ſi verò cum febre fiat, ac tunc curari debeat æſtuantis febris more, quis in tali Diabete vinum præbere vnquam audebit? Si Diabetes vitio renum fiat, & Paulo & Alexandro authoribus qui ad Galeni mentem loquuti eſſe creduntur, caliditas earum partium origo ſit, vel comes Diabeticæ affectionis, quomodo ſudoris prouocatio quam ab Aretæo accepit, Diabeti Galenico conueniet? Diabeticum in dolium includunt ad excipiendam euaporationem, ita tamen vt caput extra dolium ſuperemineat ad frigidiorem auram captandam, reliquum verò corpus totum calefiat; nonnè renes hoc remedij genere magis magiſque incaleſcent, & morbi cauſa contumacior euadet? gloriatur quidem, Donatus ab Altomari ſe duos Diabeticos calidiorũ thermarum vaporibus elicito ſudore ſanaſſe: at ſi de Galeni Diabete id credi voluit, credat qui vult; ex colliquatione ex cauſa frigida & humida cepiſſe illos laborare Diabete crediderim; ſed Diabete qualis

à Galeno

à Galeno ſupponitur correptos fuiſſe non credam. Ab Aretæo deſumptum eſt remedium, qui de Diabete pertractans nuſquam de renum læſione mentionem fecit, & longè aliam à Galenica affectionem, Diabetis appellatione deſignari voluit; cui quidem confitemur conuenire poſſe antepoſitam eliciendi ſudoris rationem. Duo ſuperſunt examinanda quæ Aetius ex Archigene in medium adducit, quæ cum ex ipſius Archigenis ſententia in morbi tantùm principio conueniant, ab his curationem Diabetis ordiemur. Interim Galeni morem hoc loco reprehendere aliquis haud iniuriâ poſſet; ſi tamen quia id ex conſuetudine facit, ideò peccare minus crediderit. Solet enim vbi vel leuiter antiquiores Medici aberrauerint, acriter in illos inuehi; ſin autem aliquid ad rem appoſitè ſcripſerint, ſententiam quidem recipere, nomini verò illorum parcere; vt ſolus videri poſſit qui vera atq; vtilia ſcripſerit. Antiquiores ergo reprehendit qui aliarum partium quàm renum vitio oriri Diabetem exiſtimarunt; de Archigene verò qui ante Galenum ex vitioſis humoribus in renibus impactis oriri nonnumquam Diabetem tradidit, ne verbum quidem facere dignatus eſt. Atq; Archigenes quidem ſi non expreſsè, at ſaltem implicitè Diabetem dupliciter fieri voluit; & à vitioſis humoribus in renibus impactis, & ab eorundem exardeſcentia abſq; prauitate. Quamobrem vtrique affectioni reſpe-

ctiuè proſpiciens cubiti venam in morbi principio ſecari iubet, atq; vrinam mediocriter cientibus vitioſos humores à renibus expurgare; Ac licèt aliæ ſint in eodem morbo curatrices indicationes, vt renum intemperiem corrigere, ſanguiniſque ac ſeroſitatis motum compeſcere; attamen quoniam prædictæ ceù præſeruatiuæ & cauſam reſpicientes in morbi principio conueniunt, primo loco prout ab Archigene propoſitæ ſunt, in diſquiſitionem venient. Quod itaque ſpectat ad venæ ſectionem, ea licet in ipſius morbi principio, vt Archigenes iubet fieri debeat, non tamen ſine præmeditatione inſtituenda eſt. Quippe cum ſæpius ſola ſeroſitas ad vrinæ vias trahi videatur, nulla ſanguinis redundantia peccante, non ob ſanguinis vitium ſanguis mittendus eſſe videtur. Non etiam quia ex ſanguinis miſſione totum corpus refrigeratur, ideò mittendus eſt; nam præterquamquod miſſio ſanguinis quæ ſola refrigerandi intentione adhibetur, niſi ad animi vſque deliquium exerceatur, indicationi non ſatisfacit: ipſe quoque Archigenes moderatè mittendum eſſe conſulit addita etiam cauſa, quoniam in Diabete ob iugem copioſamque vacuationem citò vires collabuntur. Attamen ſi Diabetici corpus plethoricum ſit ac præſertim ſi affectio vnà cum febre inuadat, à moderata ſanguinis miſſione ſuperſedendum non erit. Imò maiori cum ſpe atq; vtilitate ad mittendum ſangui-

nem

nem nos accedemus qui tractionis cauſam originemq; maiori ex parte in vaſis emulgentibus collocauimus, quàm qui ſolos renes in Diabete affectos eſſe voluerunt; non enim ſolius ſeroſitatis ratio habenda eſt vbi cum ſeroſitate ſanguis vnà efferueſcit, ſed & ad ipſum ſanguinem in ijſdem vaſis exardeſcentem reſpiciendum eſt: at tunc præter vacuationem qua morbificæ cauſæ portio demitur, eodem tempore reuulſioni operam dabimus; duplici ratione ęgri rebus in ancipiti poſitis occurrẽtes, & renes ab imminenti inflammationis periculo præſeruantes. Si verò ſolius ſeroſitatis tractio fiat, & febris abſit, ac paulò vlterius ob ægri negligentiam morbus progreſſus fuerit; tutius erit hac indicatione prætermiſſa ad alias, de quibus infrà dicetur, accedere; nunc enim de mediocriter vrinam cientibus in eodem morbi principio, quod erat alterum ex Archigenis monitis, dicendum. Eius igitur inſtitutum erat hoc auxilij genere renes à vitioſis humoribus expurgare: circa huiuſmodi autem expurgationem duo mihi diſquiſitione digna occurrunt; quorum alterum eſt, an per ea quæ mediocriter vrinam ducunt renes probè repurgari valeant: alterum an præter hanc expurgandi rationem ab Archigene propoſitam, ea quæ medicamento purgante fit, in Diabete conueniat. Quod ad primam pertinet ſi de mediocriter ducentibus vrinam nulla inſigni quali-

tate imbutis intelligamus, repurgatio lata quadam ſignificatione vſurpabitur; erit enim potius ablutio quædam qua bilis feruor attemperetur vel ſalſi excrementi rabies demulceatur; atque hæc nobis qui humorum ſalſedinem Diabetis eſſe cauſam exiſtimamus, tuta erit ac facilis; ſiquidem humore aqueo & inſipido dulceſcere ſalem experientia ipſa docet, ac ſitim ob eandem rationem aliqua ex parte miteſcere; in quem quidèm vſum vrinæ multiplicatio procuranda erit, non quidem per diuretica, quę nimium huic affectioni inimica ſunt, ſed per ea quę cum aquea ſint, & ſeroſitati gignendæ vel multiplicandæ accommodata ſalſedinis vim obtundere queunt. Sunt qui pro hac adimplenda Archigenis indicatione ad thermales aquas bibendas accedere ægros iubeant. Verùm niſi quis aquæ ſponte naſcentis, quæ in hunc vſum proponitur naturam exactè cognouerit, non video quomodo ægrotantibus recta dare conſilia poſſit; cum relicta ratione confugere illum ad experientiam neceſſarium ſit: quicumq; autem thermales aquas hoc in caſu laudant, medium quid inter repurgationem, quę iam deſcripta eſt nempe per ſimplicem aquam & eam quę medicamento purgante fit, eligere videntur; cum non ablutionem & refrigerationem tantùm, nec expurgationem, quę medicamento purgante perficitur, amplectantur; ſed extergendo atq; incidendo, hanc fieri velint. Plurimæ

rimæ verò reperiuntur ex his aquis quæ bibitæ ad vrinæ vias properant, quas vbi de Galeni Diabete ſermo fit ab vſu reijciendas eſſe exiſtimo, eò quia calchanthi qualitates naturamq; vt plurimùm redolent. Non me latet Vidum Vidium Villenſes in agro noſtro Lucenſi ſcaturientes in Diabete dilaudaſſe, tanquam ex ferri minera prodeuntes, vt antiquiores Medici omnes opinati ſunt. Sed paulò ante noſtra tempora Ioannis Baptiſtæ Donati Medici inter vrbis noſtræ præſtantiſſimos doctiſſimi, atque verſatiſſimi induſtriâ, experimento habito, & inſpecta interius per chymicas operationes illarum natura, deprehenſæ ſunt ſale gemmeo, nitro, & rubrica ſinopica imbutæ; vnde conſtat priſcos illos medentes in fide parentum deceptos aliter ac ſe res habeat de his aquis ſenſiſſe. Attamen haud præter rem pro iecinore renibuſque refrigerandis, extergendis, atque firmandis in vſum non minus ac ſi ex ferri minera ſcaturirent, ingenti cum vtilitate quotidie aſſumuntur; ita vt etiam per initia Diabetis admitti quadantenus poſſint; quamuis, me iudice, tutius fuerit ablutioni humorum incumbere tantùm, atque ex cenſu plantarum refrigerantium atque humectantium elicitis vti, thermalibus verò ad Diabetis potius præſeruationem quàm morbo iam facto ad curationem. Vbi autem prædictæ indicationi locus detur, præſtabit vti aquis deſtillatis ex cymbalaria, portulaca, gra-

mine, ſoncho, violis, ſeminibus veſicariæ & ſimilibus, quæ ſeroſitatem nulla diuretica facultate operante multiplicant, & ſalſedini quatenus refrigerant & humectant, reſiſtere valent. Alterum erat an in Diabete medicamento purgante vtendum ſit, aliquando enim Diabetes fit humorum peccantium vitio, qui præterfluentes renum vaſorumq; emulgentium vim tractricem irritant; aliquando autem in ipſis renibus impacti ſunt: præterea vel Diabete incipiente, vel iam vlterius eunte Medicus aduocatur, & ſic vel vires conſtant vel iam deiectæ ſunt; nec minus medicamenti materia examinanda, cuius ope purgatio ineunda eſt; ſi humores vel bilioſi vel ſalſi in reliquo corpore & non in renibus peccent, abſque dubio in Diabete purgandi ſunt; nam fruſtra laboraremus affluentibus adhuc ad renes prauis humoribus: at ſi in renibus impacti ſint cautè admodum ad expurgationem accedendum erit; & Ludouici Mercati conſilium amplectendum erit, qui primo de indicationibus hęc habet; *In Diabetica paſſione tutiſſimum eſt conſilium raró vti expurgantibus medicamentis, né iecore ac renibus excalefactis intentiùs ſitiat laborans & plus potet, & vberiorem fluxionem concitet; lenientia veró medicamenta ſæpius exhibere longè eſt vtilius.* Præter hæc cum non niſi per ea quæ vrinam mouent renes expurgari queant, metus erit ne plus detrimenti ex incaleſcentia quàm emolumenti expurgatione

gatione ſuccedat. At quoniam non ſine harum partium expurgatione affectio remoueri poteſt, habita virium ratione, & morbi natura ſic iubēte, poſt retuſam ac frȩnatam bilem ſi hæc negotium faciat, vel præmiſſis quæ ſalſedinem humorem aliqua ex parte cohibeant, ad ea demum accedendum erit, quæ ſubſtantiæ potius familiaritate quàm valida expurgandi vi humores vitioſos ab illis ſedibus exturbare valeant. Rhabarbari dilutum ex vino albo tenui, vel ex prædictis aquis præſcribi poterit; & caſſiæ pulpa quæ medium locum inter purgantia ac lenientia retinere videtur; quippe cuius vis ad renes vſque extendatur, vt oſtendit vrinæ color ab illius vſu mutatus. Syrupus quoq; ex roſis ſolutiuus conuenit, ſi modica quantitate aſſumatur; alioqui ſi paulò liberalius ingeratur, inter valida purgantia numerandus venit, vt Ludouico Septalio de cautionibus medicis viſum eſt; & certè non minus ſiticuloſos ægros reddere ſolet, quàm à valentioribus expurgantibus contingat, quod in Diabete apprimè vitandum eſt. Lenientia verò quod attinet ea ex caſſia, manna, tamarindorum pulpa, paſſulis, pruniſq; dulcibus, ac liquiritia conſtant, atq;ex his electuaria componuntur ſȩpius aſſumenda;quæ tamen quòd omnibus nota ſint, libens omitto. His in hunc modum à principio diſpoſitis, de refrigeratione partium affectarum ex quarum calore ac ſiccitate ſalſedo ſitiſq; pendent, cogitandū erit,

tam

tam per ea quæ exterius adhibentur, quam per illa quę interius aſſumuntur. Ac viſcerũ quidem feruorem, eorum præſertim quorum culpa ſitis exoritur frigidis quoq; exterius appoſitis ſedari poſſe non dubitamus; imò naturali calore ſub extranea caliditate languente per exterius applicita, quàm per ea quæ ore aſſumuntur, refrigeratio in Diabete tutius procurabitur. Cordis igitur atq; hepatis regioni ex decoctione vel etiam ex ſuccis herbarum quæ vim refrigerandi atq; humectandi habeant, fotus adhibendi ſunt. Quòd ſi non in his tantùm ſedibus mali labes, ſed in toto corpore pedes fixerit; in dulcis aquæ ſolium Diabeticos mergere opportunum erit, in quo maluæ & violarum folia, papauera, nympheæ flores & ſimilia incoxerint. Et nè cõtracta per balneum humiditas citò deperdatur, oleo mox à balneo corpus totum inungere expediet. Vtendi verò modum, Diabetici vires, morbi ſtatus, ætas, atq; anni tempus decernent. Et quò minus prauis humoribus ægri corpus ſcatere videbitur, eò audacior circa balnei vſum Medicus eſſe debebit. Quamquam ſi vires conſtabunt, in morbo qui adeò peruicax eſt vt raiò medicis auxilijs auſcultet, etiam corpora paulò impuriora, haud aliter ac per febres putridas vbi ex propinquo hecticam minentur, in balneum ducere vtile erit: idque duplici fortaſſe compendio; nam ſi à balneo vomitus ſuccedat, quod aliquando bilioſis humoribus

ribus

ribus exundantibus ſuccedere ſolet, non tantùm refrigeratio corpori conciliabitur, ſed ex vomitu reuulſionem habebimus, cuius non parua in hac morbi ſpecie vtilitas eſſe conſueuit. Eodem itaque tempore quo prædictis indicationibus ſatisfacere ſtudemus, ſcilicet ſitis ac ſalſedinis cauſas abigendo, non minori ſtudio ac diligentia reuulſioni incumbendum erit. Verùm cum per ſanguinis miſſionem, vbi morbi principium pertranſierit, adminiſtrari reuulſio amplius nequeat, & ſudoris prouocatio alijs Diabetis ſpeciebus conueniat, non verò huic de cuius curatione nunc agimus; vnicum tantùm ſupereſſe videtur auxilium, nempè ab vrinæ vijs ad aluum ſeroſitatem auocare: at quoniam ſeroſitatis ab vrinæ vijs auerſio vix ſine purgante medicamento fieri valet, & in hoc morbo, vt dictum eſt, purgatio parum tuta eſt: attamen ratione reuulſionis locum aliquem hîc habere poſſe cenſeo; cum aliquando prodeſſe viſa ſit, vt experientia cognoui. Meminiſſe tamen interim oportet de natura reuulſionis eſſe vt non ſemel aut bis, ſed ſæpius ac frequenter ad oppoſitas vel longinquas partes materia trahatur, vt quò illam trahere volumus eò ſenſim affluere aſſueſcat: at cum non liceat frequenter vti medicamento generoſo, valentiora vitanda erunt, vel in parua quantitate exhibenda, & lenientibus permiſcenda; ſit exemplum zalappæ ſemidrachma,

ma, vel paulò plus electuario lenitiuo permiſta, aut ſimile quidpiam per interualla exhibitum. Effrænem verò vrinæ mictum ſi per reuulſionem compeſcere, vel retardare non liceat, idem Aetius monet, vt ad ea deueniamus, quæ ſiuè incraſſando, ſiuè refrigerando, ac proprietate quadam ſtupefaciendi humores, illorum impetum cohibeant, ac ſiſtant. Sed quid ſperandum ab hoc auxilij genere non video; imò ſi Diabetici, vel punctum temporis à potu, ac mictu inhibeantur, vt Aretęus monet, cui non reluctatur experientia, ingraueſcentibus accidentibus haud multò poſt mortem obeunt. Quare ſuſpectum videri poſſet auxilium, atque eo minùs conuenire, ſi quę ſub finem capitis de Diabete Aretæus ſcripſit attendenda eſſent; Quæ tamen de commorſis à Dipſade Aretæus intelligi voluit, non de Diabeticis; ſi enim referenda eſſent ad Diabeticos, paucis lineis interiectis Aretæus eadem repeteret; quod eius breuiloquentiæ repugnat, præterquàmquod verba Aetij ab Aretęo deſumpta, *ſi non mingant*, ineptè ad Diabeticos referantur; Si enim non mingant, quomodo Diabetici? Duplici tamen ratione fieri poteſt, vt ad ſiſtendam fluxionem, atque ad ſtupefaciendum aliquando Medicus in Diabete accedat, videlicet, vbi nimiùm vigiliæ vrgeant, vndè vires collabuntur; vel ſi affectio cum dolore fiat, quod tamen per Galeni Diabetem raro accidiſſe conſpexi, opio

tunc

tunc vtendum, nullis prætereà calefacientibus admiſtis, vt in Philonijs, ac Triphera magna; ſed vt Aetius, & ex Paracelſo Libauius in annotationibus aduerſus Michelium, ſimplici, vt Aetius laudat, vel cum vino maluatico extracto, vt ex Paracelſo Libauius aduerſus Michelium. Admiſcent aliqui tam purgantibus & lenientibus, quàm electuarijs quæ aduerſus Diabetem pręſcribunt, etiam nonnulla quæ adſtringendi vi pollent, putantes nimirum vaſa per quæ fluit vrina arte hac roborari poſſe. Quod quidem in aliqua Diabetis ſpecie conuenire non inficiamur: at vbi vis tractrix vrgere, ac veluti furere videtur, tantum abeſt vt adſtringentia conferre queant, quin potius obeſſe deprehendantur: donec enim immoderata perdurat ſeroſitatis attractio, fruſtra retentricem roborare ſtudebimus; eò quia attractæ ſeroſitatis pondere grauata tantundem effundere cogetur, quantum tractrix ſuppeditabit. Vſus itaque adſtringentium ibi conueniet vbi viſcera humiditate ſcatent, & colliquationem ea de cauſa portendunt. Præterea inter adſtringentia quæ magis terrea ſunt humorem non tantum ebibunt atque exugunt, ſed etiam exprimunt: ac tunc quod exprimitur ad renes conuertitur, & inde vrinæ quantitas augetur. Vbi igitur glandes, caſtaneas, ſuberis corticem & ſimilia, quibus ad arenulas calculoſq; exturbandos vtimur, Diabeticis propinamus, non ſine vbe-

riore ſeroſitatis prouentu hæc fieri putare debemus. Laxare ergo potius vaſa conuenit vt rectarum fibrarum per quas attractio fit, robur exoluatur, quàm adſtringentibus vti; eorumque vice dulcis aquæ balneo ſiccitati occurrere. Hùc certè referenda ſunt quæ Auicenna tradidit, & de Rege Neapolitanorum Alphonſo Ioannes Patulus refert, ex vſu nimio ſcilicet malorum cydoniorum Diabetem aliquando ortum eſſe: niſi potius putandum ſit verba illa, *ex vſu*, ſic accipienda eſſe vt, *poſt vſum*, intelligantur, non vt ad cauſam neceſſario referantur; aliud enim eſt hoc fieri ex hoc, aliud fieri poſt hoc: profectò ſi ex iſta cauſa Diabetes aliquando ſit ortus, nemo non ſuſpicabitur in Galeni Diabete ſuſpecta eſſe, quæ vim adſtringendi poſſident; licèt enim vnà cum deprauatione tractricis facultatis, imbecillitas adſit retentricis, quæ per ſe ſola ab adſtringentium vſu medicinam ſentire poſſet hîc inutiliter adhibetur, vt dictum eſt. Quod ſi cum leui adſtrictione refrigerandi vis copulata ſit, cum maius emolumentum à refrigeratione expectari queat, quàm à leui illa adſtrictione nocumentum; non ideo quæ modicè adſtringunt proſcribenda erunt, vt conſerua roſarum, ribes, fraga item & ſi quæ alia qualitate hac imbuta ſint. Sed hæc iam ad ciborum qualitatem pertinent, qui pręter id quod refrigerent, incraſſare etiam debent, vt mox dicetur. Sint igitur

ele-

electuaria ex refrigerantibus; ſiquidem ſalſedo ſoboles caloris eſt; & iecur vaſaq; ipſa emulgentia per hanc affectionem incaleſcunt; vnde vel pituitoſis humoribus atque excrementis ne dum calidioribus ſalſedinem contactu conciliant. Talia vbique ſcripta reperiuntur, vbi calida iecoris intemperies curanda proponitur. At ſi affectio hæc aliquando cedere viſa eſt, non tam medicamentorum ope, quàm accommodata victus ratione id contigit; de qua nunc pauca mihi dicenda ſuperſunt, quatenus cibum ac potum reſpiciunt: nam reliqua quæ pertinent ad res quas non naturales appellant, vbique paſſim deſcripta ſunt, & quoniam Diabetes ſiticuloſa affectio eſt, ac potum in primis Diabetici appetunt, de potu primum dicemus. Huius porrò quantitas ac qualitas decernenda eſt, ne cum de aliqua tantum Diabetis ſpecie loquentes authores percurrimus, de omni intellexiſſe illos putemus, dum victus rationem præſcribunt. Doctiſſimus Platerus cibo ac potu parce vtendum eſſe in Diabete ſcribit, & ſaltem quantum ad vires ſuſtentandas ſufficiat. Sed cum de ſumma ſiti mentionem faciat, fruſtra parcè bibendum eſſe monere videtur. Liceat mihi Aretæum imitari, qui de copioſa Diabeticorum mictione ſermonem habens ſic inquit. *Mictum verò quæ ratio ſuppreſſerit, aut quæ verecundia dolore potentior?* Sic ego de potu inquam; ſed quis Diabeticus per

intolerandam ſitim ſuaderi vnquam poterit vt parcè bibat? Et verò ſi Platerus ad nimiam ſeroſitatis generationem reſpexit, vt in colliquatione à cauſa frigida & humida contingit, rectè victus rationem præſcripſiſſe videtur; nè ſcilicet adaucta cauſa affectio reddatur prorſus inſanabilis, vel in cachexiam aut hydropem æger incidat. Quoniam igitur fieri nequit vt qui impotenter ſitiunt à potu abſtineant, permittendum illis eſt vt paulò abundantius bibant; eòque magis quò ſiticuloſa hæc affectio non à qualibet ſeroſitate, vt dictum eſt, prouenit; ſed ab ea quæ ex praua partium diſpoſitione ad ſalſedinem renibus ac vaſis emulgentibus ſuppeditatur. Contra quæ ex opportuno potu reſultat, mirum in modum ſalſedinem diluendo Diabeticis conferre queat. Non tamen in morbi progreſſu vt in principio ea in potu eligenda dixerim quæ ſeroſitatem, vt ſuperius dictum eſt, multiplicant. Verùm ſatis erit ſi potus ſit ex moderatè frigidis, vt ſunt aquæ ex borragine, bugloſſa, pimpinella hortenſi, plantagine alijſq; ſimilibus elicitæ; & ſi febris adſit etiam ex fonte deprompta, atque actu frigida, tum verò maximè ſi æger aquæ potui ſit aſſuetus. Poterunt quoque his admiſceri quæ vim caloris temperent, ſitimq; arceant, vt moderata pulpę tamarindorum quantitas, aliorumque prunorum & ceraſorum acidodulcium, & glycirrhizzæ momentum. Nec omittendæ

tendæ ſunt aquæ ex quorundam animalium carne deſtillatę quę refrigerandi, incraſſandi, & quodammodo ſiſtendi vi polleant; vt quæ ex Ranis, Herinaceo terreſtri, nec non ex cancris fluuialibus deſtillantur, addito hordeo decorticato, ac prædictarum herbarum folijs; non tantùm vt inde maior aquæ quantitas commodius eliciatur, ſed vt ſit minus ingrata bibentibus: quod ſi diuturna ſit affectio, ægerq; à febre immunis aut ſaltem moderatè febricitet, vino interdici minimè debebit. nigrum illud & ſubauſterum ſit, conſiſtentia craſſiuſculum, frigida amplius dilutum ad ſalſuginoſorum humorum, vt ait Aetius, prolutionem qui ſitim inducunt; vinum enim vt idem optimè ſcripſit corporis miſcellam ad dulcorem permutat; ac nihil melius ac citius virés recreat, quæ citò per hunc morbum vacillant. Si verò febris adſit acuta & vino vti non liceat; cibis optimi ſucci, atque ea quantitate quæ ægri viribus & morbo ſit par, vires ipſę reparandę ſunt: præſtat verò inter cętera ea eligere quæ nonnihil craſſi & glutinoſi contineant, minimum verò ſeroſitatis. Sic caſeus recens ac citra ſalem compactus conuenit; & lac ipſum feroſitate per ſilices ignitos, vel per chalybis fruſtula ademptâ. Conueniunt oua ſorbilia, oriza, porcellorum iuuenum carnes, eorumque partes extremæ, cerebella item, & ea omnia, ex quibus diximus deſtillatione aquas eſſe parandas, iuſcula

pinguia,

pinguia; atque vt vno verbo dicam quæ torrido maraſmo laborantibus exhibere ſolemus; cui quidem affectioni Galeni Diabetes vbi confirmatus fuerit, affinis eſſe conſueuit. At ſi præceps & acutus fuerit morbus, qua artè tam remedia quàm victus ratio præſcribenda ſint vt inuenias laborandum tibi non erit. Nulla enim vnda talem ſitim ſedare poteſt, quæ ad lethæas ocyſſimè ægrotantem deducit.

FINIS.

SEBAST. PISSINII
Lucenſis Med. atq; Patritij
EPISTOLA
DE POLYPO
CORDIS.

CAROLO ANDRIANO

Medico, atq; Phil. præſt.mo

SEBAST. PISSINIVS

S.

POLYPOS in cordis ſinibus enatos, atq; ibi ab Anatomicis repertos, vbi noſtra Ciuitas audiuit, horruit illicò, atq; admirata eſt. Tu tamen ſcis, CAROLE optime, nulla nos admiratione correptos fuiſſe, immo quæſtiones ac problemata, quæ circa hanc rem fuere excitata, rationibus medicis ac philoſophicis diluiſſe; quæ omnia cum poſtulaſſes vt non voce tantum, ſed & calamo in minus peritorum gratiam repeterem; ecce nunc breuiter, quantum quidem noſtræ permittunt occupationes, ſatisfacio. Si res, non rerum nomina, vt par eſt, attendantur, horroris atque admirationis cauſa protinus ceſſabit.

Q Poly-

Polypus enim de quo nobis ſermo eſt, non animal eſt, nec monſtrum illud ingens è genere Polyporum, de quo Trebius Niger apud Plinium quinto Naturalis hiſtorię mentionem facit; immo nec pars corporis ex ſe viuens, ſed pituitæ vel ſarcomatis ſpecies, & à figura quam refert Polypi piſcis ſic appellatus: eandem dixeris figuram, eandemque ſubſtantiam ſi illum inſpicias; interdum molliuſculus & albicans, ac non rarò carneus ac duriuſculus, & quandoque cute intectus, ac filamentis quibuſdam quaſi pedibus præditus; quibus cauitatum parietibus vbi inhæſerit, ſæpe tenaciſſime affigitur; non enim pedibus ſemper mutilatus inuenitur, quod de Polypo piſce Oppianus ſcripſit. An incrementum capiat ab interno principiò, vel adiectione impurioris alimenti decernere nunc non eſt animus; vbi tamen radices egit haud aliter ac ſarcoma augeſcere, ſuiſque flagellis humores ſibi proximos veluti exſorbere conſueuit. Morbus naſo familiaris eſt, vnde propendens ligatur ac vi extrahitur, aut ſepticis abſumitur, vel quod Polypo piſci accidit, ſponte tandem tabeſcit. Nec mirum videatur ſi cute ſępius obtegitur, cum ipſius pituitæ ſuperficies caloris ope indurata in quandam cutis ſpeciem tranſeat; vbi enim ſicca aut humida miſcella coaleſcit, vltimum ſemper cutis membranæuè ſpeciem recipit; vt Ariſt. 4. *de part. animal. cap.* 3. ſcripſit, & nos aliquando ſpectauimus

mus in ea molæ ſpecie, quæ in vtero mulieris abſq; viri congreſſu coaleſcit. Hanc igitur pituitam in cordis quoque ventriculis coaceruari non eſt ἀδύνατον; ſiquidem adeſt ibi cauitas in qua colligatur, & calor qui ſuperficiem exiccare valeat: adhęreſcere vero ventriculorum tunicis pituitæ viſcidę familiare eſt; quod præter Polypos in naſo naſcentes, pulmones coſtis per eandem alligati ſæpe ſæpius per diſſectiones oſtendunt. Frigidos vero ac pituitoſos humores in calidiſſimo viſcere aliquando reperiri docet Galenus *in libris de præſagitione ex pulſ.* vt infra aperiam; & Nos in tractatu noſtro de cordis palpitatione moderati pulſus hanc corporis cordis & humorum conditionem cauſam eſſe cum Galeno oſtendimus; celeritatem, cordis calore afferre conante, frigiditate autem tarditatem moliente. Pituitoſam igitur vel carneam hanc excreſcentiam nemo in artis operibus verſatus aliquando non vidit; qui in alijs partibus, naſo excepto, Polypum vocauerit, mihi adhuc non innotuit: audio tamen ex Recentioribus quendam haud infimæ ſortis Medicum ſic appellaſſe. Dicam ſummatim, Res noua non eſt, nomen vero nouum, duplici ſumpta metaphora & à piſce Polypo, & à Polypo qui naſo innaſcitur; licet Hippocratis Polypi ſi quintum excipias, vno tantum pede conſtare videantur, ac ſarcomatis potius quàm Polypi ſpecies eſſe; vnde etiam ſi cirrhis pedibuſuè in

corde quandoque careant, Polypi tamen Hippocratis exemplo ob ſubſtantię potius, quàm ob figuræ ſimilitudinem appellari poſſunt. Apud Schenchium plures extant huius rei obſeruationes, & nos ipſi ſuperioribus annis Polypum (ſic enim poſt hac appellare placet) in cordis ſiniſtro ventriculo, & carneas molas ſpectauimus; vt in noſtris obſeruationibus adnotauimus hac verborum ſerie. *Antonius Beniuenius in ſuo libello de abditis morborum cauſis mulierem nomine & genere Claram in medium affert, cordis dolore diu vexatam, cui nigrioris carnis fruſtulum in ſiniſtro cordis ventriculo ſuper arteriam demortuæ corpore inciſo inuentum fuit.* Hæc Beniuenius. Nos mulierem alteram vidimus & nomine & genere ſimiliter Claram (*Clara Spada*) quæ cum leui, vt videbatur, febre correpta decumberet, Medicos qui curationi præeſſent aduocauit. Sed cum neque in carpo, neque circa tempora, neque in alia quauis corporis parte micarent arteriæ; ſed tantùm manu ſiniſtræ thoracis parti admota, ſubobſcurus quidam cordis motus appareret; de eius ſalute actum eſſe pronunciauimus; & morbi cauſam, haud aliter ac ſi oculis ipſis illam intueremur, ſtatim iudicauimus: huius enim ablati motus in ipſo corde cauſam exiſtere certum erat; cum arteriæ omnes motu priuari nequeant, niſi obſtructo penitus principio vnde vis pulſatilis in omnes dimanat. Ἀσφυξίᾳ itaque laborans, anxia, triſtis,

& ſuſpi-

& ſuſpirioſa ad quadrageſimum diem & vltra ſuperuixit. Huic in ſiniſtro æquè ac in dextro cordis ſinu carnis fruſtula in placentulæ morem compreſſa reperta ſunt, quæ totam fere ventriculorum capacitatem oppleuerant; vnde nihil mirum ſi attolli valentius ac ſubſidere arteriarum tunicæ non valuerunt. Ventriculorum parietibus non adhęreſcebant, ſed illorum cauitatem vt dictum eſt, pene obturauerant. Sanguinem natura craſſum, melancholicum, pituitoſum ac viſcidũ in cordis ſinus longe antea effuſum, in hanc carneę molis ſpeciem abijſſe paulatim neceſſarium fuit; ſubtiliore parte in halitum abſumpta, & craſſiore nulla arte inde exturbanda ibi relicta: quæ vbi concreuit, & cordis obſtitit motui, & ipſum denique vitæ principium oppreſſit, ipſam cordis ſubſtantiam vitiato quoque temperamento oblædens. Alteri vero mulieri (*Philippa à Porticu*) ex maligna febre decedenti per quatriduum & ampliùs ante obitum valentior cordis palpitatio ſuperuenit; qua diſſecta viſcidam in ſiniſtro cordis ventriculo pituitam, loliginem figura ac ſubſtantia prorſus referentem inuenimus; ſed quæ nondum eius ventriculi tunicis ſe ſe affixerat, licet maxima ex parte illum occuparet. Ex his itaque obſeruationibus pituitam, craſſoſq; humores in cordis ſinibus coaceruari, ac reperiri nonnumquam apparet; qui ſi non adhuc in Polypum euaſerint, proxima

tamen ac naturalis illius cauſa exiſtimari debent.

Iam ſi quęras, an viuente homine enatos in corde Polypos deprehendere Medici poſſint; an breui temporis ſpatio, vel paulatim & plurium dierum curriculo pituitoſa hæc colluuies in Polypum degeneret; an febre prius correptos eſſe oporteat quibus Polypi innaſcuntur, vel etiam citra febrem in corde oriantur; an ſoli mortem inferre valeant, & quanto tempore viuente homine in corde immorari queant; ac demum qua ratione quibuſuè auxilijs tanto malo ſit occurrendum, nunc reſpondebo; hac tamen lege ne me, ſi non Oedipus ero, laceres atque vnguibus diſcerpas; ſic enim à nulla detentus Echeneide, vel à Torpedine tactus ad vlteriorem Polypi diſquiſitionem alacrior pergam. A ſolerti itaq; Medico, ac Sphygmicæ artis perito, deficientibus alijs indicijs, quibus affines morbi dignoſci ſolent, deprehendi poſſe autumo: pulſus enim paruus, rarus, tardus, adde ſi placet, & inæqualis, cum cordis anguſtia, tremore ac palpitatione, ac difficili reſpiratione; tum maxime ſi pulmonum morbus aliquis præceſſerit, ægerque pituitam coaceruare ſolitus fuerit, non leuem eius rei ſuſpicionem dabunt. Vt enim oppoſiti temperamenti ratione pituitoſi humores in corde calido abſque iſta concretione moderatos pulſus efficiebant; ſic coaleſcens iam pituita, atque contumaciorem obſtructionem pariens, & ventricu-

lorum

lorum cordis parietes contrahens & coarctans, arteriarum initium libere extendi ac pulſare non ſinit: vnde pulſus talis reddatur oportet, qualem modo deſcripſi. Hæc vero indicia quæ ſiniſtrum cordis ventriculum male affectum eſſe oſtendunt, dextri affectionem fortaſſe non adeò perſpicuè demonſtrabunt; cum nonnumquam Polypus ibi repertus ſit vbi pulſus violentis motibus celeribuſque agitabatur. Verùm hæc prædixiſſe ad artis oſtentationem potius, quàm ad ægri commodum pertinere videntur. Quæ ſequuntur problemata aliquem præſtabunt vſum; nam ſi breui temporis ſpatio Polypus gignitur, fruſtra de remedijs ſolliciti erimus, contra vero ſi diuturno. Pituitam igitur craſſam ac viſcidam in cordis ſinibus concreſcere poſſe breui temporis ſpatio haud inficior; vt enim miſſo ſanguine paucas poſt horas in ſuperficie vaſculorum ſanguis ipſe coagulari animaduertitur, ſic extincto calore in cordis ſinibus moriente animali coire ſtatim atque concreſcere poteſt; at verò pedes cordis parietibus infigere, cruſtamque, aut membranam ſibi comparare longioris temporis opus eſſe contendo. Cruſtam autem vel membranam qua Polypi integi conſueuerunt, facilius per febres acquirere illos probabile eſt, quàm abſque febre. Calor enim cui ſiccitas adiuncta ſit, incaleſcente ſcilicet corde præ calore febrili potiùs quàm naturali, membranam fabricabit; neq; enim

par

par ratio eſse debet de membranis, quibus fætus in vtero matris inuoluitur, quæ vi formatricis à naturali tantum calore perficiuntur; nullius enim hîc finis reperitur, in quem naturalis facultas conſpiret. Nulla vero arte concretam inde pituitam, ac ſuis propaginibus quaſi pedibus cordis ventriculis, & inde prodeuntibus venis & arterijs affixam deturbari poſſe exiſtimandum eſt; qua namque via egredi vel regredi poſſe conijcias lentam hanc concretamque viſciditatem; cum vix per cęcos cordis anfractus ac per anaſtomoſes vel craſſiuſculo ſanguini detur exitus? atque interim ſæuiſſima accidentia ſic affectos corripiant; vt in propinquo mors adeſſe videatur? Ibi igitur detenta calorem natiuum & influentem, cuius fons & ſcaturigo cor eſt, labefactare ſenſim, ac modò longa dierum ſerie modo breui tempore extinguere poterit; vt ex antea allatis obſeruationibus conijcere licet. Sub Polypi vero forma non diu ibi conſiſtere poſſe putandum eſt viuente homine; ſed exiccata vt minus ſpatij occupet, ac minus putredini reddatur obnoxia, etiam vltra bimatum (quod vitæ ſpatium Polypo piſci, ſi Plinio credas, præſcriptum fuit) ibi poterit immorari. Optabile itaque eſſet, vt id cordis Polypo tunc accideret, quod de Polypo piſce, licet falsò à nonnullis ſcribitur, quod ſcilicet brachia ſua rodere aduentante hyeme conſueuerit; vel quod ipſi Polypi faciunt, inuicem ſibi

ipſis

ipſis eſca fierent. Obijſſe verò ægrotos per hanc Autumni conſtitutionem non ex Polypo tantùm arbitror; ſed ex maligna febre, cui putreſcentes Polypi malignum quid addere viſi ſunt, ipſius cordis robur putri halitu diſſoluentes, vt putredinem in poſterum vincere nequiuerit. Cum itaq; morbo iam facto nulla ſalutis ſpes affulgeat, ſola ſupereſt præſeruandi ratio; qua caueri poteſt ne ſanguis gignatur impurus, pituitoſus ac melancholicus. Detergentibus præterea atq; incidentibus medicamentis quàm primùm morbo obuiam ire opportunum fuerit; quæ non aliter ac Congri vel Paguri antequam in Polypum abeat, viſcidam hanc pituitam liguriant vel exterminent. Quare mirari ſubit illorum ſtupiditatem, qui conſuetas horrent expurgationes; eò dementiæ aut potius inſcitiæ adducti, vt vereantur ne praui humores in corpore contenti exagitentur ac morbos pariant; neſcientes prauos humores in corporibus aliquando per totam Æſtatem, itemque Autumnum, vel etiam Hyemem deliteſcere, ac in dies deteriorem naturam induere; vnde plerumque morbi populares, qui dubio procul opportunis præſidijs præcaueri poterant, in humanam ſcenam, vt cum Chymicis loquar, ſtatutis temporibus prodeant. Coronidis loco diſquirere cogitabam, cur per hanc Autumni conſtitutionem præſentis anni 1648. adeò frequenter Polypi iſti

in

in corde inuenti ſint; vt ex quindecim qui ex maligna febre interierunt, diligentiſſimè hucuſque diſſectis, duodecim cordis Polypo laboraſſe deprehenſi ſint; cum alioquin rara ſit affectio, & à paucis hactenus animaduerſa: ac denique vndenam pedes illi vel appendices enaſcantur, quibus intra venas, & arterias Polypi ſe ſe inſinuant. Verùm vt ad primum accedam, cum Galenus 3. *de præſag. ex pulſ. cap.* 3. obiter huius euentus cauſam attigerit, ac in quibuſdam conſtitutionibus per quas malignæ febres vagantur, craſſos ac pituitoſos humores in cordis ventriculis reperiri ſcribat; ſuperuacaneum duxi hac de re longiorem inſtituere narrationem; ac præſertim cum ad te ſcribam, quem in Galeni lectione verſatiſſimum eſſe ſcio: placet verò eius verba referre, ne ſi fortè in aliorum manus epiſtola peruenerit, fucum legentibus facere voluiſſe videar. *Nonnumquam,* inquit, *percipitur in corde pugnantia temperamentorum; nam modo frigidius viſceris corpus æquo eſt, & in ventriculis contenta ſubſtantia calidior, modò è diuerſo ſubſtantia frigidior cor autem calidius, vbi etiam pulſus fiunt moderatis ſimiles, nam medius quodammodo ſtatus ſic efficitur ex duobus contrarijs conflatus; qui ſanè affectus vel optimos Medicos fallit, quod nunc quoque in maxima peſtilentia accidit.* Hæc Galenus. Ex quibus manifeſtè deduci poteſt non ſolum quæ ſit huius Polypi materialis & efficiens cauſa, & quo tempore

præſertim

præſertim Polypi fiant; ſed etiam, quod poſtremo loco mihi explorandum propoſueram. Inde euincitur appendices illas non eſſe extenti Polypi pedes; etenim cùm pituitoſus humor aliquando non minus in cordis ſinibus, quàm in proximis vaſis detineatur, ibique calore quantumuis valido concoqui ac diſſipari nequeat; vno eodemq; tempore quo Polypus in corde gignitur, in vaſis cordi proximis pro ratione latitudinis vel anguſtiæ illorum vaſorum in eam Polypiformem figuram concreſcit; vt eiuſdem Polypi quaſi pedes vel potius oſtreorum cirros exprimat, vel imitari videatur. Hùc facit hiſtoria quam Adrianus Spigelius *libro 2. de febre ſemitertiana* ex Elideo ſic refert. *Elideus de Paduanis inſignis præſenti ſeculo Practicus in Noſocomio Bononienſi cadauera ſecuit mortui à diuturna quartana; in huius corde, venis, omnibuſq; membris inuenta ſunt fruſta magna, longa, alba, pituitoſa*. Sed de Polypo iam ſatis; nam vereor ne ſicut Polypi comeſti, quod Hippocrates affirmat, oculos grauant; ſic epiſtolæ huius prolixitas tuis oculis alioquin oculatiſſimis caliginem offundat; ac me Polypoſum potius quàm naſutum cum Martiali in poſterum voces. Hucuſque ſcripſeram cum ad noſtras manus Nicolai Tulpij Amſtelredamenſis Medici (quem Ioannes Antonides Vanderlinden in præfatione ad humani corporis fabricam Spigelij, magnum Virum, grauiſſimum, feliciſſimum, facun-

facundiſſimumque vocat) obſeruationes nuperrimè excuſæ peruenere; in quibus non ſolum Polypi cordis meminit, ſed illius iconem pictura quoq; diligentiſſimè expreſſit; Meminit quoque Fabritius Bartolettus de difficili reſpiratione; vt quæ nos ſub hac morboſa conſtitutione obſeruauimus, alios etiam ſub alijs temporibus vidiſſe atq; obſeruaſſe mirum non ſit. Vale.

LAVS DEO.